MIDDEN-HOLLAND

Analyses van de acta van de classis Gouda 1638-1647

samengesteld door R. den Ouden

Gouda, 1988.

COPYRIGHT SAMH

Inleiding

De classis in het algemeen

Historisch overzicht[1]

Aanhangers van de kerkhervorming naar de inzichten van Calvijn, die in godsdienstig en politiek opzicht voor de Nederlanden van zo grote betekenis zou worden, bereikten in de - zeker ook in politiek en sociaal-economisch opzicht - woelige jaren '60 van de 16e eeuw via Antwerpen ook de noordelijke gewesten. Na een aantal jaren van gematigd optreden tegen hen onder Margaretha van Parma en van bemiddelend overleg in overheidskringen, ontketende in 1566 een fel calvinistische kern een beeldenstorm: de beelden en schilderingen in veel rooms-katholieke kerken in de kuststreken van de Nederlanden werden vernield, waarmee men de kerken geschikt maakte voor de protestantse eredienst. Met de komst van Alva, als hersteller van de orde namens koning Filips II, leefde de vervolging van andersdenkenden in 1567 weer fel op. Vele calvinisten weken uit naar Engeland en Duitsland, waar het politieke klimaat voor de ontwikkeling van protestants kerkelijk leven aanmerkelijk gunstiger was.

Om in deze tijd van vervolging een toenemende wanorde onder de calvinisten in de Nederlanden en in de Duitse vluchtelingengemeenten tegen te gaan, zochten leidende figuren als Marnix van St. Aldegonde, een vriend van Willem van Oranje, naar mogelijkheden om naar Frans voorbeeld tot opbouw van een eigen hechte kerkorganisatie te komen, los van de (katholieke) overheid. Al tijdens het z.g. convent van Wezel in 1568 was er sprake van een globale indeling van de kerken in classes en provinciale synodes. Tijdens de synode van Emden, drie jaar later, werd dit kerkverband gepreciseerd. Voortaan werden er vier kerkelijke vergaderingen onderscheiden: kerkenraad, classis, provinciale synode en nationale synode.[2] Voor de Nederlanden ten noorden van de grote rivieren stond de synode van Emden slechts één classis voor ogen, maar de politieke en praktische omstandigheden noopten weldra tot de vorming van veel kleinere classes.

Na de eerste jaren van de opstand hadden de gemeenten in de opstandige gewesten Holland en Zeeland behoefte aan nauwer contact. In de zomer van 1574 vergaderde in Dordrecht de provinciale synode, waar door de omstandigheden alleen classes uit Zuid-Holland en Zeeland aanwezig waren. Gezien de gewijzigde omstandigheden werd nu wel steun gezocht bij het gezag van de (calvinistisch gezinde) overheid. Dit uitgangspunt werd tijdens de nationale synode, die vier jaar later eveneens te Dordrecht bijeen kwam, bevestigd. Overheidsgoedkeuring op de toen opnieuw geformuleerde kerkorde bleef uit.

Wat betreft de vier bovengenoemde kerkvergaderingen kan het volgende worden opgemerkt.[3] In elke gemeente werd een kerkenraad gevormd. Deze bestond uit predikanten, ouderlingen en diakenen van de gemeenten. Op gezette tijden kwamen ouderlingen en predikanten uit de gemeente binnen een classis (de provincies waren daartoe opgedeeld in ressorten) in vergadering bijeen. Bovendien vergaderden jaarlijks ouderlingen en predikanten uit de classis van een provincie in een particuliere of

COPYRIGHT SAMH

provinciale synode. Tenslotte werd in 1578 als regel gesteld dat eenmaal in de drie jaar een algemene vergadering van predikanten en ouderlingen uit de gehele Nederduits gereformeerde Kerk in de verenigde Nederlanden bijeen zou worden geroepen, waaraan men de naam van nationale, landelijke of algemene (generale) synode gaf. Aan dit besluit heeft men slechts enkele malen uitvoering kunnen geven. De laatste nationale synode onder de oude kerkorde, die gold tot 1816 - en na een periode van ruim 30 jaar de eerste - werd in 1618/1619 in Dordrecht gehouden. Als oorzaak hiervan kan worden aangemerkt dat de Staten-Generaal nooit hun goedkeuring hebben gehecht aan de kerkorde en dat ook niet alle afzonderlijke gewesten haar hebben aanvaard.

Aan de langdurige meningsverschillen (zowel binnen als buiten de kerk) over de verhouding kerk - overheid en de strijd tussen remonstranten en contra-remonstranten wordt hier voorbijgegaan. In Holland bleef ook na de Dordtse synode van 1618/1619 de invloed van de overheid op het kerkbestuur groot en zij deed haar gezag soms op pijnlijke wijze gelden. De Staten hadden de gereformeerde religie in bescherming genomen en zij perkten de activiteiten van de rooms-katholieken en remonstranten in. Daartoe vaardigden zij plakkaten uit en zij zorgden voor de naleving ervan. Ook had de overheid de zorg voor de financiële kant van het kerkelijke leven, o.a. de uitbetaling van de predikantstraktementen uit de zogenoemde geestelijke goederen. Tegenover de bescherming die de overheid bood en haar financiële zorg vorderde zij dat zij daadwerkelijk deel had in het kerkbestuur. De beroeping van een predikant door een gemeente behoefde bijvoorbeeld de goedkeuring van de magistraat. Op landelijk niveau kwam de bemoeienis van de overheid in het bijzonder naar voren in de eisen die zij stelde ten aanzien van de kerkorde en in het bijwonen door overheidsfunctionarissen (commissarissen-politiek) van de synodale vergaderingen. Het kwam ook voor dat leden van de vroedschap kerkenraadsvergaderingen bijwoonden.[4]

Organisatie

Alle predikanten, in principe elk vergezeld door een ouderling, van in elkaars nabijheid gelegen gemeenten vergaderden volgens de kerkorde vier maal per jaar in classicaal verband om kerkelijke aangelegenheden te behandelen en om voor gerezen problemen een oplossing te zoeken (de zgn. classis ordinaria). De vergaderingen van de classis Gouda werden van 1617 - 1665 gehouden in de verschillende gemeenten van de classis afwisselend drie- of viermaal in het jaar.[5] Daarnaast kon men in buitengewone zitting bijeen komen (de zgn. classis extraordinaria), meestal in geval een gemeente een proponent of predikant had beroepen, ten einde dit formeel af te handelen.

Niet zelden werden er voor bepaalde kwesties voor nader onderzoek of om te bemiddelen door de vergadering gedeputeerden aangesteld. Dezen brachten in de volgende vergadering verslag uit van hun werkzaamheden. Ook in sommige van die gevallen achtte men het nodig een buitengewone zitting bijeen te roepen.

De vergadering werd geleid door een praeses (voorzitter) en een assessor (iemand die de praeses terzijde staat). Een scriba (secretaris) stelde de acta samen, d.w.z. hij maakte aantekeningen van hetgeen in de vergadering werd verhandeld en hij werkte die naderhand uit. Ook verzorgde hij de correspondentie. Deze drie functionarissen, allen predikanten, vormden het moderamen. In het geval dat men in buitengewone zitting bijeenkwam, trad het moderamen aan dat ook in de laatstgehouden classis

COPYRIGHT SAMH

ordinaria als zodanig had gefunctioneerd.

Het kerkbestuur over de provincie (het gewest) was opgedragen aan de provinciale of liever particuliere synode (de grenzen van het synodaal en provinciaal gebied vielen niet altijd samen, terwijl Holland kerkelijk in Noord- en Zuid-Holland was verdeeld). Elke classicale vergadering in een provincie (c.q. synodaal ressort) vaardigde enkele predikanten en ouderlingen naar de synode af. Zij waren de zgn. gedeputeerden ter synode. In de periode tussen de jaarlijkse vergaderingen van de synode werden de lopende zaken behandeld door gedeputeerden van de synode (deputati synodi, gedeputeerden synodaal), die daartoe aan het einde van elke synodale vergadering werden benoemd en in de volgende bijeenkomst verslag uitbrachten.[6]

Taken

Visitaties

De classis had reeds vroeg een belangrijke functie in het kerkbestuur. Zij oefende toezicht uit op de kerkenraden van de gemeenten in haar ressort. Daartoe vond de zgn. kerkvisitatie plaats. Jaarlijks werden enkele leden van de classis aangesteld als kerkvisitatoren. Zij bezochten op geregelde tijden de acta kerkenraden en stelden vast of predikanten, ouderlingen en diakenen behoorlijk hun plicht deden en of op leer en leven van deze personen niets was aan te merken.

Behandeling van geschillen

De classis besliste in kerkenraadsgeschillen. Binnen de door confessie en kerkorde voorgeschreven grenzen behartigde de kerkenraad vrij de belangen van de gemeente. Kwamen er onenigheden of geschillen voor, welke niet afdoende door de kerkenraad uitgemaakt konden worden, hetzij dat dit met een kerkvisitatie aan het licht kwam, hetzij dat een der partijen zich niet bij het oordeel van de meerderheid van de kerkenraad wilde neerleggen, dan kwam de zaak voor de classis. Als men het niet eens was met de uitspraak van de classis, kon men in beroep gaan bij de particuliere synode. Hoogste instantie van beroep was de nationale synode. Dit laatste was echter een theoretische mogelijkheid. Zoals een beslissing van de classis van kracht bleef tot de particuliere synode in hoger beroep uitspraak had gedaan, zo was het ook met de beslissing van dat laatste college. En daar er na 1619 geen nationale synode meer werd gehouden, bleef dus het laatste woord aan de particuliere synode. Deze trachtte bij voorkeur een geschil te beslechten door bemiddeling. Pas in het uiterste geval ging zij over tot het doen van een bindende uitspraak.

Examens[9]

Het examineren van aanstaande proponenten (het praeparatoir examen) en van proponenten die een beroep hadden aangenomen (peremptoir examen) behoorde tot de bevoegdheid van de classis. Hoofdonderdeel van beide examens was een preek over een bijbeltekst (propositie). Daarnaast werd algemene bijbelkennis getoetst en werden vragen gesteld over belijdenis, catechismus en kerkorde. Nadere gegevens over de exameneisen ontbreken. Zo is het niet na te gaan of men eiste dat de proponent boeken bestudeerde. Het praeparatoir examen werd afgenomen door de classis die de proponent als zodanig aannam. Als hij bekwaam genoeg geacht werd, mocht hij bij gelegenheid voorgaan in vacante gemeenten binnen de classis. Het peremptoir examen werd afgenomen door de classis, waartoe de gemeente behoorde die de proponent had beroepen, in tegenwoordigheid van gedeputeerden van de synode.

Beroepingen[10]

Bij beroeping van een predikant naar een andere gemeente moest de classis, naast de kerkenraad, aan de beroepene

COPYRIGHT SAMH

dimissie (toestemming tot losmaking van de gemeente en eventueel van de classis) verlenen, terwijl bij het doen van een beroeping door een gemeente advies van resp. approbatie (goedkeuring) door de classis vereist was.

Gravamina[11]
Door de classis werden jaarlijks de zgn. gravamina opgesteld, waarover het oordeel van de synode zou worden ingeroepen. Gravamina zijn vraagpunten - doorgaans bezwaren tegen bepaalde gebruiken of situaties - over kwesties die in een gemeente zijn ontstaan en direct of indirect betrekking hebben op alle gemeenten en die niet in en door één gemeente kunnen warden opgelost. Men besprak in de vergadering ook de gravamina die door de andere classes ter synode werden gebracht en men bepaalde welk standpunt daarover dan zou worden ingenomen.

De classis Gouda

Ontstaan en omvang

De synode van Dordrecht van 1574 had een voorlopige indeling van het gebied van de Zuid-Hollandse synode in classes opgemaakt. Ook Gouda werd daarbij genoemd als afzonderlijke classis, maar aanvankelijk hoorde zij nog tot de classis Dordrecht. Tot deling met Gouda besloot laatstgenoemde classis in 1575 en op 8 juli 1578 werd de classis Gouda zelfstandig. De voorlopige omvang van de classis Gouda werd gevormd door het gebied van de Krimpenerwaard en zij werd genoemd naar de belangrijkste kerkelijke gemeente van die streek. Vanaf 1616 was de Zuid- Hollandse synode verdeeld in elf classes. In 1638 bestond de classis Gouda uit 21 gemeenten en in de periode tot 1647 kwam daar het district Vianen nog bij (1642). Reeds in 1639 was de zelfstandigwording van Klein-Ammers als kerkelijke gemeente aan de orde. Deze gemeente vormde een combinatie met Bergambacht. Maar in de geanalyseerde periode is het niet tot een scheiding gekomen.

Lijst van gemeenten (periode 1638-1647):
Ameide
Bergambacht
Berkenwoude
Gouda
Gouderak
Groot-Ammers
Haastrecht
Heicop
Jaarsveld
Krimpen a/d Lek
Lekkerkerk
Lexmond
Meerkerk
Moordrecht
Nieuwerkerk a/d IJssel
Nieuwpoort
Ouderkerk a/d IJssel (met Krimpen a/d IJssel)
Oudewater
Polsbroek
Schoonhoven
Stolwijk
Vianen

Enkele kwesties uit de periode 1638-1647

De zaak Abbema (Gouda)
Ds. Isaac Abbema was van 1635 tot 1638 predikant in Gouda. Zowel in de gemeente als bij de magistraat riep hij veel weerstand op. Zonder dat de meerderheid van de kerkenraad van Gouda ermee had ingestemd zette de magistraat hem in 1638 af. De classicale vergadering van mei van dat jaar wijdde nog twee punten aan deze zaak.[12] Hij aanvaardde een benoeming als legerpredikant. Dit is dan een voorbeeld van de precaire relatie kerk - overheid.

COPYRIGHT SAMH

De zaak Vogelsang/Sceperus
Dit is een voorbeeld van de problematiek in hoeverre een plaatselijke gemeente (kerkenraad) het gezag van de classis daadwerkelijk erkende. In 1642 constateerden de kerkvisitatoren dat er moeilijkheden waren in de kerkenraad van Gouda rond de persoon van ds. Nathan a Vogelsang. Zij stelden een onderzoek in en het bleek dat gemeenteleden een klacht hadden ten aanzien van ziin levenswandel, die de kerkenraad overnam. Ds. Vogelsang beriep zich toen op de classis en deze verklaarde dat de predikant onschuldig was. Formeel legde de kerkenraad zich bij het classisbesluit neer en ds. Vogelsang aanvaardde in 1643 een benoeming als legerpredikant, waarmee het leek alsof de zaak was afgedaan. Ds Vogelsang maakte in 1645 echter de kwestie opnieuw aanhangig bij de classis, omdat bleek dat de kerkenraad en in het bijzonder ds. Sceperus zich niet hadden gehouden aan de afspraken waarmee verzoening tot stand was gebracht. Men stelde een onderzoek in naar de handelwijze van ds. Sceperus. Deze diende zich te verantwoorden, onder meer ook voor grove minachting van de classis. Uiterst fel trok hij in de vergadering tegen de classis van leer en betoogde dat de kwestie Vogelsang niet een zaak was van de classis maar van de kerkenraad; de appellen van ds. Vogelsang vocht hij aan. De classis toonde zich zeer geschokt en stelde ds. Sceperus onder censuur, waarop hij beroep aantekende bij de synode. In 1646 zag de synode kans tussen ds. Sceperus en de classis een verzoening tot stand te brengen.[13] In 1646 nam ds. Vogelsang een beroep aan naar Vianen.

De zaak Backerus (Ouderkerk)
(Dit is een ander voorbeeld van de positie van de classis tussen kerkenraad en synode.) Ernstige bezwaren werden in 1644 tegen ds. Backerus ingebracht ten aanzien van zijn levenswandel (dronkenschap, veelvuldige afwezigheid). De classis riep hem ter verantwoording en sprak een vermaning uit menende hiermee de zaak te kunnen afdoen. Enkele maanden later echter moest zij hem op grond van nieuwe klachten onder censuur stellen. Ds. Backerus ging in beroep bij de synode en daar hij boetvaardigheid toonde hief deze vergadering de censuur op.[14] De gemeente legde zich daar niet bij neer en drong erop aan dat ds. Backerus emeritaat zou aanvragen. De classis trachtte te bemiddelen doch zonder succes en zij verwees de zaak weer door naar de synode. Deze besloot dat ds. Backerus inderdaad afscheid zou moeten nemen van Ouderkerk, maar hij mocht eventueel nog wel voorgaan in de andere gemeenten.[15] In 1646 moest hij een gevangenisstraf uitzitten. De kerk zorgde voor een traktement.

De zaak Schoonhoofsman (Gouda)
In mei 1639 tekende Schoonhoofsman als gemeentelid van Gouda bezwaar aan tegen de benoeming van een ouderling aldaar. De kerkenraad ging ging hier niet op in en Schoonhoofsman beriep zich op de classis. Een bemiddelingspoging mislukte en de zaak werd op de synode gebracht. Gedeputeerden van deze vergadering slaagden erin verzoening tussen Schoonhoofsman en de bewuste ouderling tot stand te brengen.[16]

R.k. geestelijke en r.k. secretaris (Haastrecht)
In 1638 en later in 1642 maakte de classis zich sterk om een rooms-katholieke geestelijke uit Haastrecht te doen vertrekken en de benoeming van een rooms-katholieke secretaris tegen te houden. Van de overheid kwam weinig medewerking en uit de acta van de synode blijkt niet dat het in één van haar vergaderingen is besproken, hoewel de classis daarop had aangedrongen.

Zelfstandigwording Ammerstol
Reeds in 1639 wenste de gemeente van Klein-Ammers (Ammerstol) zich los te maken van Bergambacht, waarmee het een combinatie vormde. Ook de classis

COPYRIGHT SAMH

zette zich hiervoor in, echter de Staten van Holland werkten niet mee en stelden eisen waaraan voorshands niet kon worden voldaan. Zo kwam het dat pas in 1656 de zelfstandigheid van Klein-Ammers een feit werd. Bijbelvertaling - correcties (1637-1655) Onder gezag van de Staten-Generaal had de nationale synode van Dordrecht 1618/19 het besluit genomen tot het maken van een bijbelvertaling. In 1626 was men ermee begonnen en in 1637 werd het eerste exemplaar aangeboden aan de Staten-Generaal. Het aantal drukfouten bleek echter bijzonder groot te zijn. Synodes en classes besloten gezamenlijk het correctiewerk ter hand te nemen. De verschillende classes van elke synode maakten registers op van drukfouten en de synodes vergaeleken die registers onderling. In 1654 werd een definitief register vastgesteld en in 1655 kwam een bijbel van de drukpers waarin de resultaten waren verwerkt.[17]

Duitse vluchtelingengemeenten
De Duitse vluchtelingengemeenten die ontstaan waren na 1567, het jaar dat Alva naar de Nederlanden kwam (zie boven), werden lange tijd financieel ondersteund door de kerken in de Nederlanden. Ook de classis van Gouda was daarbij betrokken.

Acta van de classis Gouda

Classisarchief

Het classisarchief (beheerscode: ac 563) wordt hoofdzakelijk gevormd door de repertoria op de handelingen van de nationale en particuliere synoden van Zuid-Holland 1578-1649; de acta van de Zuid-Hollandse synode; de acta van de classis Gouda; wetten, reglementen en formulieren; kerkelijke plakkaatboeken.

Acta 1638-1647

De classicale vergaderingen hadden een belangrijke bestuursfunctie in de Nederduits gereformeerde kerk. Van hetgeen werd verhandeld werd min of meer uitvoerig verslag gedaan door de scriba. Dit gebeurde in de vorm van zgn. acta (notulen van kerkelijke colleges). Veelal beperkte men zich tot weergave van een besluit, maar bij beleidskwesties werd ook aantekening gemaakt van overwegingen en discussie. Van het handschrift (de minuut-notulen, het officiële verslag) dat de scriba samenstelde werden door de verschillende gemeenten afschriften vervaardigd. De acta die de scriba samenstelde werden naderhand overgenomen in een register van net-notulen ("classisboek").
In de periode 19 juni 1645 tot 17 april 1646 is tenminste één gewone classicale vergadering gehouden waarvan de notulen niet zijn ingeschreven: 10 oktober 1645 (Stolwijk). Dat geldt ook voor tenminste twee vergaderingen van gedeputeerden (13/14 oktober 1645 en 7 november 1645 -- beide te Gouda) en voor tenminste twee buitengewone classicale vergaderingen (18 januari 1646 en 13 maart 1646).

Analyses van de acta van de classis Gouda

De acta van de classicale vergaderingen 1638-1647 zijn nader toegankelijk gemaakt door de navolgende analyses. Deze geven een samenvatting van de inhoud met een opsomming van de persoonsnamen (predikanten, ouderlingen, overige genoemde personen), geografische aanduidingen, handelingen en mededelingen, alsmede de datering van de vergaderingen.

Boven elke vergadering staan:
- een volgnummer (er zijn 57 vergaderingen geanalyseerd);
- tussen [] de aanduiding [g] (= gewone

COPYRIGHT SAMH

vergadering) of [b] (= buitengewone vergadering);
- datum (van een classicale vergadering die langer dan een dag duurde, is alleen de eerste datum genoemd);
- vergaderplaats;
- bladzijde(n) in het origineel (aanvankelijk werd in het register een paginanummering aangehouden, maar na blz. 57 stapte men over op folionummering).

Per vergadering is de volgnummering van vergaderpunten aangeduid. Waar zinvol wordt daarachter verwezen naar een of meer vorige of eventueel volgende vergaderpunt(en) (volgnummer van de vergadering + vergaderpunt), of naar een eventuele andere bron.

De originele bron is te vinden onder ac 563 inv.nr. 2.

Aan de analyses is een predikantenlijst toegevoegd (bijlage).

Noten

1. Voor algemeen kerkhistorische aspecten is geraadpleegd O.J. de Jong, *Nederlandse kerkgeschiedenis* (Nijkerk, 1978).
2. In Frankrijk was in 1559 reeds sprake van de vorming van een classis (colloque) en in 1572 werd er daar ook een kerkrechtelijke status aan gegeven. Zie: J.P. van Dooren, *Classicale acta 1573-1620, Particuliere synode Zuid-Holland I: classis Dordrecht 1573-1600, 's Gravenhage, 1980* (RGP Kleine Serie dl. 49), pp. VII-VIII.
3. Zie: A. Ypey en I.J. Dermout, *Geschiedenis der Nerderlandsche Hervormde Kerk* (Breda, 1819), Dl. 1, pp. 364-377.
4. W.P.C. Knuttel, *Acta der particuliere synoden van Zuid-Holland 1621-1700. Tweede deel 1634-1645.* ('s Gravenhage, 1909) (RGP Kleine Serie dl. 5), pp. XXIII-XXVII. (Aangehaald als: *Knuttel 1634-1645*.) Ten aanzien van classicale vergaderingen is niet duidelijk geworden of vertegenwoordigers van de overheid die bijwoonden.
5. J.W. Margadant, *Inventaris van het archief van de classis van Gouda*. (Gouda, 1893) p. IV.
6. W.P.C. Knuttel, *Acta der particuliere synoden van Zuid-Holland 1621-1700. Eerste deel 1621-1633.* ('s Gravenhage, 1908) (RGP Kleine Serie, dl. 3), p. XVIII. (Aangehaald als: *Knuttel 1621-1633*.)
7. Knuttel 1621-1633, p. XIV.
8. Ibidem, pp. XIV-XV, XVII.
9. C.A. Tukker, *De classis van Dordrecht van 1573 tot 1609. Bijdrage tot de kennis van in- en extern leven van de Gereformeerde Kerk in de periode van haar organisering.* (Leiden, 1965) pp. 151-155.
10. Knuttel 1621-1633, p. XIV.
11. Knuttel 1621-1633, pp. XIV-XV. De term komt uit het Latijn (enkelvoud: gravamen).
12. Zie ook de acta van de synode, Knuttel 1621-1633, pp. 164-165
13. Knuttel 1634-1645, pp. 482-485, en Idem, *Acta der particuliere synoden van Zuid-Holland 1621-1700. Derde deel 1646-1656.* ('s-Gravenhage, 1910) (RGP Kleine Serie, deel 8), pp. 20-24.
14. Knuttel 1634-1645, pp. 457-458.
15. Knuttel 1621-1633, pp. 501-502.
16. Knuttel 1634-1645, pp. 190-191, 239.
17. C.C. de Bruin, *Invoering en ontvangst van de Statenvertaling*, in: *De Statenvertaling 1637-1937*. (Haarlem, 1937) pp. 68-69.

Bijlage

Voorlopige lijst van predikanten in de classis Gouda (1638-1647)

COPYRIGHT SAMH

De eerste vermelding in de acta is tussen () geplaatst.
Zie voor de predikantenlijst van de St.-Janskerk te Gouda: C.J. de Lange van Wijngaarden, *Geschiedenis der heeren en beschrijving der stad van der Goude*, deel III (bew. door J.N. Scheltema) (Gouda, 1879) 236-239.

Abbema, Isaac	Gouda .... - 1638
Abbema Jr., Fred.	Polsbroek (1638) - 1639, Moordrecht 1640 - 1646, Vianen 1646 - ....
Auricanus, Edzardus	Ameide 1642 - ....
Aysonius, Julius --- zie: Huysinga	
Backerus, Petrus	Ouderkerk a/d IJssel (1638) - 1646
Balbian, Nicolaus	Bergambacht (1638) - ....
Banen, Corn.	Lekkerkerk (1638) - ....
Becius, Carolus	Nieuwpoort (1643) - ....
Berckelius, H.	Krimpen a/d Lek .... - 1639
Boxtelius, David	Gouda 1646 - ....
Clock, Isaac	Nieuwerkerk a/d IJssel 1647 - ....
Clock, Rutg.	Nieuwerkerk a/d IJssel (1638) - 1646
Clock, Volcardus	Berkenwoude (1641) - ....
Croon, J.	Moordrecht .... - 1638
Eerst, Gibbo Theodori ab --- zie: Gibbo	
Everwijn, Charles	Gouda (Waals) (1642) - ....
Gibbo Theodori	Oudewater (1639) - ....
Goy, H. de	Groot-Ammers 1643 - ....
Guldemont, Samuel	Krimpen a/d Lek 1640 - ....
Heinsius, Johannes	Gouda 1647 - ....
Hesel, Lambertus van	Meerkerk 1642 - ....
Heycopius, Cornelius	Schoonhoven (1638) - 1639
Heymenberg, Joh.	Bergambacht 1643 - ....
Huysinga, Julius Aysonius	Lexmond 1642 - ....
Ketelius, Nicolaes	Moordrecht 1646 - ....
Lydius, Joh.	Oudewater (1638) - 1642
Mazuyr, Paulus	Groot-Ammers (1639) - 1643
Mirkinius, Abrah.	Polsbroek 1640 - ....
Molswijck, Corn.	Oudewater 1644 - ....
Prouelius, Petrus	Gouda 1647 - ....
Sanderus, Josua	Schoonhoven (1642) - ....
Sceperus, Jac.	Gouda (1638) - ....
Schagen, Daniel	Lopik (1639) - ....
Snellius, Joh.	Schoonhoven 1639 - ....
Snoeck, Abr.	Stolwijk (1638) - ....
Theodori, Gibbo --- zie: Gibbo	
Timmerman, Johannes	Haastrecht (1638) - ....

COPYRIGHT SAMH

Velde, Justus a	Jaarsveld (1638) - ....
Veldenus, Abr.	Schoonhoven 1640 - ....
Velthusius, Casp.	Ouderkerk a/d IJssel, Krimpen a/d IJssel 1646 - ....
Vinck, Gabriël	Reeuwijk (1642) - ....
Vogelsang, Jo(h)annes	Vianen 1642 - 1645
Vogelsang, Nathan	Gouda (1638) - 1643, legerpredikant (heer van Brederode) 1643 - ....
Vogelsang, Reynerus	Heicop 1642 - ....
Widmarius, Abdias	Gouda (1638) - 1644

COPYRIGHT SAMH

Analyses van de acta van de classis Gouda 1638 - 1647

1 [g] 3 mei 1638 Nieuwpoort (blz. 1-2)

1. De heren Palatinus, Monseratus en Horicle brengen hun noden naar voren. De classis beveelt hen bij haar leden aan.

2. Lochem - door brand geteisterd - en Leidschendam - inzake de nieuwbouw van een kerk - worden in de aandacht van de predikanten aanbevolen. Op verzoek van enkele predikanten zullen de gemeenten hiervan door de scriba in kennis worden gesteld.

3. Abigael Thomasdr wordt in aanbeveling gehouden.

4. Op de volgende vergadering moeten de leden hun synodegelden afdragen en hun gravamina indienen.

5. In geval er predikanten zijn die de Duitse vluchtelingen financieel willen steunen, dan zal de quaestor die gelden in ontvangst nemen. De classis zal er later over beslissen.

6. Het schijnt dat er leden zijn die weinig waardering hebben voor het optreden van de gedeputeerden van de synode en van de classis tegenover de Goudse magistraat inzake diens schandelijke handelwijze jegens kerkenraad en gemeente van Gouda.
Bekend is echter dat de stadhouder het nadrukkelijk bij de Staten van Holland voor de classis heeft opgenomen. De praeses schetst de moeilijke omstandigheden waaronder de gedeputeerden hebben gewerkt en wat zij hebben bereikt. De vergadering wenst zowel de gedeputeerden als ook de prins van Oranje en de Staten van Holland te bedanken voor hetgeen zij hebben gedaan.

7. Heinsbergen wenst het praeparatoir examen af te leggen. De classis willigt dit verzoek in. Examinatoren aangesteld; het examen zal na Pinksteren plaats vinden.

8. Ds. Abbema, die als predikant van Gouda is afgezet, vraagt of hij wel lid blijft van de classis. De classis antwoordt bevestigend, maar over zijn stemrecht zal later een beslissing genomen worden. Op voorstel van de classis aanvaardt hij een aanstelling als legerpredikant.

2 [g] 31 mei 1638 Jaarsveld (blz. 3-4)

0. Verkozen zijn: ds. Velde - praeses; ds. Banen - assessor; ds. Fred. Abbema jr. - scriba.

1. Men vraagt zich af of de verkiezing van praeses, assessor en scriba niet op een andere wijze moet plaats vinden dan tot nu toe het geval is. Er zal over gesproken worden als alle leden aanwezig zijn.

2. [ZIE:1.5]
Opbrengst collecte voor Duitse vluchtelingen, behalve van Gouda (lijst ingelast). Enkele gemeenten meenden hun collectegelden voorlopig onder zich te moeten houden, maar de classis heeft beslist dat deze toch aan haar moeten worden afgedragen.

COPYRIGHT SAWH

3. De gebrekkige organisatie van de synode door de classis-synodaal zal op de eerstvolgende synode ter sprake worden gebracht.

4. Vanwege toenemende ontheiliging van de zondag en van Gods naam in Moordrecht en Ouderkerk zullen de officieren van die plaatsen worden aangespoord zich beter van hun taak te kwijten.

5. Een brief gericht aan de predikant van Nieuwpoort zou zijn opengemaakt en achtergehouden door de arminiaanse predikant Tychmakerus. Commissie van onderzoek ingesteld.

6. Buitengewone vergadering belegd te Haastrecht om synodegelden af te dragen. Sluiting.

---

3 [b] 12 juli 1638 Haastrecht (blz. 5-6)

1. Verrekening schulden aan en vorderingen op de synode tot 1638 (lijst ingelast). Met vermelding van classicale schuld aan de diakonie van Nieuwpoort en schuld aan de synode over 1638.

2. De classis verwelkomt de nieuwe predikanten van Gouda.

3. [ZIE:2.1]
De wijze van verkiezing van praeses, assessor en scriba zal niet worden veranderd.

4. Justus Buleus verzoekt schriftelijk om een verklaring inzake de verzoening in Den Haag. Verzoek wordt geweigerd.

5. Het stemrecht zal niet gewijzigd worden.

6. Volgende vergadering 23 juli te Gouda. Sluiting.

---

4 [g] 23 juli 1638 Gouda (blz. 7-11)

0. Verkozen zijn: ds. Joh. Lydius (Oudewater) - praeses; ds. Justus a Velde (Jaarsveld) - assessor; ds. Petrus Backerus (Ouderkerk a/d IJssel) - scriba.

1. [ZIE:2.5]
Bij de officieren van Nieuwpoort zal er op aangedrongen worden de arminiaanse predikant Tyckmaecker te straffen, omdat hij een brief heeft opengemaakt die was gericht aan de kerkenraad van die plaats.

2. [ZIE:2.2]
Collecte-opbrengst te Gouda voor de Duitse kerken zal op de komende synode bekendgemaakt worden.

3. Remonstrantie van de synode inzake kerkregering, in het bijzonder inzake het verkiezen en beroepen van predikanten, zal door een commissie uit de vergadering worden bestudeerd.

4. De classis van Dordrecht heeft de gravamina voor de synode toegezonden en de vergadering heeft de navolgende besluiten genomen: Gravamen 1. Niet zelden wordt door de kerken tegenwerking ondervonden bij het beroepen van predikanten; leer en orde zouden moeten worden aangepast om dit uit te sluiten; de vergadering stemt hiermee in.
Gravamen 2. De synode moet richtlijnen opstellen hoe men als kerk moet handelen in geval de magistraat een predikant uit het ambt ontzet zoals dat in Gouda heeft plaats gevonden; de vergadering stemt hiermee in.
Gravamen 3. De staten zal worden

COPYRIGHT SAMH

gevraagd de plakkaten tegen de rooms-katholieken streng toe te passen, toe te zien op de zondagsheiliging en ook het houden van rederijkersspelen te verbieden; de vergadering stemt hiermee in.
Gravamen 4. Het moet de actuarius van de synode verboden worden om notulen te maken, die niet door de vergadering zijn gecontroleerd. De vergadering vindt dit geen zaak voor een gravamen, veeleer een zaak voor de rondvraag.
Gravamen 5. Men vraagt zich af of het wel stichtelijk is de gemeentezang met orgelspel te begeleiden; de vergadering meent dat elke gemeente daarin zelf moet beslissen.

5. Ds. J. Croon (Moordrecht) geeft de wens te kennen met behoud van traktement emeritaat te nemen wegens zijn hoge leeftijd en wegens de spanningen die hij ondervindt van de rooms-katholieken.

6. De vergadering verzoekt hem om nog korte tijd in dienst te blijven, maar zegt hem overigens alle medewerking toe en bedankt hem voor hetgeen hij heeft gedaan.

7. [ZIE:1.3]
De ondersteuning van Abigael Thomasdr zal over 1638 worden gecontinueerd. De leden van de classis worden opgeroepen om hun bijdragen op de eerstvolgende vergadering af te geven.

8. Aan de predikanten en de kerkenraad van Gouda zullen kopieën van de drie predikantsberoepingen en van de onderlinge verzoening van de kerkenraad worden uitgereikt.

9. [ZIE:4.2]
De leden van de classis zullen op de eerstvolgende vergadering de gelden voor de kerk in Duitsland die nog onder hen berusten afgeven.

10. De volgende predikanten worden afgevaardigd naar de synode: ds. Abr. Snoeckius (Stolwijk); ds. C. Bonen (Lekkerkerk); ds. R. Clock (Nieuwerkerk). Echter in de plaats van ds. Clock zal ds. Balbian worden afgevaardigd daar deze dan rapport zal uitbrengen over de kwestie Gouda. Ds. Clock zal de volgende keer de plaats van ds. Balbian innemen.

11. Volgende vergadering te Gouda. Sluiting.

5 [g] 18 oktober 1638 Gouda (blz. 12-14)

0. Verkozen zijn: ds. Abr. Snoeck - praeses; ds. Heicopius - assessor; ds. Nic. Balbian - scriba.

1. [ZIE:4.1]
De zaak Nieuwpoort wordt door de gedeputeerden aangehouden.

2. Ds. Witmarius en ds. Sceperus rapporteren dat de baljuw aan de afgezette schoolmeester verboden heeft om nog onderwijs te geven. Aan de baljuw zal de authentieke akte worden overhandigd.

3. [ZIE:4.9]
De resterende gelden van de collecte voor de Duitse gemeenten zullen door ds. Beckerius aan de quaestor van de classis worden afgedragen. Ds. Is. Abbema zal worden aangemaand dit ook te doen.

4. [ZIE:3.4]
Er zijn in de kerkenraad van Gouda problemen gerezen over de inhoud van de attestatie van ds. Buleus. Men heeft beroep aangetekend bij de classis en deze stelt een voor beide partijen bevredigende formulering voor.

COPYRIGHT SAMH

5. Op vertoon van attestatie is kandidaat Joh. Uithagen (als proponent ?) door de classis aangenomen.

6. [ZIE:5.3]
De weduwe van ds. Godefridus Masius, Margareta Curtenii, zal een bijdrage krijgen uit de opbrengst van de collecte voor de Duitse kerken.

7. Ds. Heycopius verzoekt de vergadering om maatregelen te nemen om de activiteiten van de rooms-katholieken in te perken.

8. De classis zegt aan ds. Timmermans haar steun toe in zijn pogingen om de rooms-katholieke geestelijke uit Haastrecht te laten vertrekken.

9. De classis is bezorgd over de verbreiding van het evangelie in Brazilië vanwege de bevoordeling van de joden aldaar. Er zal een gravamen worden opgesteld.

10. De leden zullen hun gedachten laten gaan over de steeds slechter wordende financiële toestand van de classis.

11. Revisie van het synodale schrift (scriptum synodale, vgl. 1639-06-27, nr. 11) vindt volgende week plaats.

12. [ZIE:1.2]
De gemeenten van de classis worden opgeroepen te collecteren voor de gemeente van Lochem die door een brand is gedupeerd, onder verwijzing naar besluit in oktober 1637. Gelden voor Leidschendam zullen aan ds. Vogelsang worden toegezonden. Volgende vergadering te Ouderkerk.

6 [g] 2 mei 1639 Ouderkerk a/d IJssel (blz. 15-19)

0. Verkozen zijn: ds. Gibbo - praeses; ds. Mazuyr - assessor; ds. Clock - scriba.

1. [ZIE:5.1]
De zaak Nieuwpoort wordt aangehouden.

2. [ZIE:5.3]
Besluit tot invorderen van de laatste gelden bestemd voor de Duitse kerken. Ook de magistraat van Haastrecht heeft nog gelden in beheer.

3. [ZIE:5.4]
Ds. Vogelsang deelt mee dat ds. Buleus tevreden is met de attestatie die de classis heeft afgegeven. De kerkenraad van Gouda meent echter dat er inbreuk gemaakt is op haar rechten. De classis wijst dit denkbeeld van de hand.

4. Abr. Mirkinius is door de classis als proponent aangenomen.

5. De leden van de classis opperen verschillende middelen om het rooms-katholicisme tegen te gaan, te weten: catechetisch onderwijs, huisbezoek, prediking en geschriften.

6. De classis zal gecommitteerde raden vragen of zij de officieren willen aanmanen krachtig tegen de rooms-katholieke conventikels op te treden. Blijven de officieren in gebreke dan zou de landdrost maatregelen moeten nemen.

7. De classis zal een register van uitstaande schulden gaan bijhouden om meer zicht te krijgen op haar benarde financiële situatie.

8. [ZIE:5.12]
Op de volgende vergadering zullen de

COPYRIGHT SAMH

collecteopbrengsten voor Lochem ingezameld worden.

9. De acta van de classis zullen te boek worden gesteld.

10. Maerten Reiniersen Schoonhoofsman, oud-schepen van Gouda, klaagt de Goudse kerkenraad aan. Schoonhoofsman, Bartholomeus Lievensen en Manasse Stevensz hebben schriftelijk bij de kerkenraad geprotesteerd tegen de benoeming van burgemeester Cornelis Bouwersz Vertocht als ouderling. De kerkenraad verzocht hen daarop vriendelijk hun protest in te trekken teneinde rust en vrede te bewaren. Schoonhoofsman c.s. waren daartoe bereid mits de stukken aan hen zouden worden teruggegeven en zonder dat zij in het ongelijk zouden worden gesteld. Echter Schoonhoofsman moest voor de kerkenraad verschijnen en men eiste van hem een schuldbekentenis. Ook had men de stukken doorgegeven aan de magistraat van Gouda. Nu wendt Schoonhoofsman zich tot de classis en handhaaft hij zijn eerder ingediend protest. Hij verzoekt de classis om de kerkenraad te sommeren de stukken aan haar over te dragen, opdat zij nu zelf de zaak in behandeling neemt.
De classis oordeelt dat de kerkenraad onjuist heeft gehandeld. Vervolgens doet zij het voorstel om de zaak in der minne te schikken teneinde rust en vrede in de gemeente te bewaren. Schoonhoofsman en de aanwezige leden van de Goudse kerkenraad ieder voor zichzelf zijn hiertoe bereid, maar uiteindelijk moet de kerkenraad als geheel hierin beslissen.

11. Ds. Lydius zal ook dit jaar namens ds. Monseratus in de vergadering het woord voeren.

12. Ds. Gibbo en ds. Vogelsang zullen ds. Croon op diens verzoek mogen bijstaan in zijn ambtelijk werk.

13. Burgemeester Cloots verzoekt schriftelijk om zijn zaak tot de volgende vergadering uit te stellen.

14. De praeses en de assessor zullen er bij het gerecht op aandringen dat de schoolmeester van Ouderkerk wegens ergerlijk gedrag tegenover de jeugd niet meer in dienst wordt genomen.

---

7 [g] 27 juni 1639 Krimpen a/d Lek (blz. 20-26)

1. Opening.
Verkozen zijn: ds. Heicopius - praeses; ds. Banen - assessor; ds. Abbema jr. - scriba.

2. Ds. Schagen (Lopik) verzoekt om teruggave van zekere gelden; de classis zegt toe dat zij hierop in de volgende vergadering zal terugkomen.

3. Oud-burgemeester Anthonis Cloots dient bij de classis een klacht over de Goudse kerkenraad in en in het bijzonder over ds. Witmarius, ds. Sceperus en ouderling Jan Daniëlsz Steur. De afgevaardigden van de Goudse kerkenraad antwoorden. De classis doet een poging de partijen te verzoenen, maar slaagt daar niet in. De zaak wordt daarop terugverwezen naar de kerkenraad.

4. [ZIE:6.2]
De quaestor wordt opnieuw opgedragen de resterende collectegelden voor de Duitse gemeenten in te zamelen.

5. Besluit van 2 mei 1639 nr. 7 wordt aangehouden.

COPYRIGHT SAMH

6. Besluit van 2 mei 1639 nr. 8 wordt aangehouden; oordeel van de synode wordt afgewacht.

7. Classicale en synodale acta zullen worden ingebonden.

8. De classis beveelt bij haar leden aan: Joh. Jac. Weber, Joh. Sebastiaansz Mullerus en Joh. Naglerus.

9. Verzoek om in Ammerstol een zelfstandige gemeente in te stellen los van Bergambacht. De faciliteiten voor een eigen predikant zijn er.

10. Geen van de leden van de classis heeft aanmerkingen op de kanttekeningen van de nieuwe bijbelvertaling.

11. [ZIE:5.11]
Men zal aan de synode het scriptum synodale doen toekomen.

12. Besluiten over de gravamina. Opmerkingen bij 2e, 3e en 6e gravamen, met de overige stemt men in.

13. Dagopening 2e sessie.
Regeling van vervulling vacaturebeurten in Moordrecht (juli t/m oktober, lijst ingelast). Vervulling van beurten wordt vergoed, verzuim wordt beboet.
De quaestor zal het traktement voor Moordrecht ontvangen en die gedeeltelijk besteden voor betaling van degenen die waarnemen aldaar.

14. Er zal een nieuwe quaestor worden benoemd.

15. Naar de synode zijn afgevaardigd: ds. Abr. Snoeckius - Stolwijk; ds. Corn. Banen - Lekkerkerk; ds. Rutg. Clock - Nieuwerkerk; ouderling Jan Daniëlsz Steur - Gouda; secundi: ds. Justus a Velde - Jaarsveld; ds. Timmerman - Haastrecht; ds. Balbiaen - Bergambacht.

16. Na afloop van de synode zal de volgende vergadering worden gehouden in Berkenwoude. Degenen die dan te laat komen of zonder geldige reden afwezig zijn, zullen naar gewoonte beboet worden.

17. Rapport visitatoren. Op verzoek van de Goudse afgevaardigden wordt de toestand in Gouda nader omschreven.

18. Alleen zij die een goed getuigenis hebben verkregen van de gemeenten waar men vandaan komt, mogen zitting nemen in de vergadering.

19. [ZIE:6.10]
De afgevaardigden van de kerkenraad van Gouda verzoeken de classis de notulen inzake Schoonhoofsman te annuleren omdat deze een verkeerde voorstelling van zaken geven en gebaseerd zijn op onwettig handelen van Schoonhoofsman:
- het weerwoord van de kerkenraad op de beschuldiging van Schoonhoofsman staat niet vermeld;
- de classis heeft een besluit genomen, maar zij doet voor komen alsof zij slechts bemiddeld heeft;
- het besluit spreekt van kwalijk handelen van de kerkenraad, maar de kerkenraad is niet gehoord;
- de notulen zijn niet officieel opgesteld en in de vergadering gelezen zoals het behoort.
De classis zal aan dit verzoek gevolg geven mits Schoonhoofsman daarmee instemt en op voorwaarde dat ook de Goudse kerkenraad zijn notulen betreffende deze zaak royeert. De afgevaardigden van de Goudse kerkenraad nemen hiermee genoegen en zullen met Schoonhoofsman hierover spreken. Als deze niet wenst mee te werken en de notulen niet worden geroyeerd dan zal de Goudse kerkenraad

COPYRIGHT SAMH

op de eerstkomende synode zijn beklag doen over de handelwijze van de synode. De classis stelt een commissie in om verzoening tussen Schoonhoofsman en de kerkenraad te bewerkstelligen en tevens stelt zij een extra gedeputeerde ter synode aan om haar zaak te verdedigen in geval verzoening niet tot stand komt.

20. [ZIE:7.3]
De Goudse kerkenraad verzoekt de classisnotulen zowel betreffende de zaak Cloots als betreffende de zaak Schoonhoofsman te mogen hebben. Hieraan wordt voldaan.
Sluiting.

---

8 [g] 15 augustus 1639 Berkenwoude (blz. 27-30)

0. Verkozen zijn: ds. Gibbo Theodori - praeses; ds. Justus a Velde - assessor; ds. Joh. Timmerman - scriba.

1. [ZIE:7.2]
De vrouw van ds. Schage (Lopik) vraagt vergoeding voor verleende gastvrijheid aan gedeputeerden van de synode en van de classis. Men zal haar rekening controleren.

2. Spemontius heeft gelden van de classis ontvangen.

3. Vooralsnog zal Maaike Buys geen gelden van de classis ontvangen.

4. [ZIE:7.20]
Op verzoek van Cloots gelast de classis de Goudse kerkenraad diens zaak bij eerste gelegenheid af te handelen.

5. [ZIE:7.4]
Restant gecollecteerde gelden voor Duitsland zal door de quaestor worden ingezameld.

6. Ds. Backerus zal zorgen voor een register waarin voortaan de acta van de classis kunnen worden ingeschreven.

7. [ZIE:4.5 en 4.6]
Ds. Cronius ontvangt nu van de Staten alimentatie. Aangezien Moordrecht vacant is vraagt hij of hij de zorg voor de gemeente houdt. De classis antwoordt bevestigend.

8. Ds. Timmerman wordt tot quaestor verkozen.

9. Kandidaat Michael Hoeckius verzoekt om bij de classis als proponent te worden aangenomen. Verzoek wordt ingewilligd.

10. Schorsing vergadering.

11. [ZIE:7.18]
Twee predikanten absent. Elk lid van de vergadering moet een goed getuigenis van zijn gemeente kunnen tonen.

12. [ZIE:7.19]
Commissie brengt rapport uit, nadat de Goudse afgevaardigden op verzoek de vergadering hebben verlaten.
Notulen van de synode voorgelezen.

13. De Goudse afgevaardigden informeren of de schorsing van ouderling Cornelis Jacobsz van Steyn en van de diakenen Andries de Busschere en Aelbert Meertense Houtman gehandhaafd blijft. De classis antwoordt bevestigend.

14. [ZIE:Leidse synode nr. 4]
De classis gaat akkoord met de maatregelen die de synode heeft voorgesteld om de diakonieën te beschermen tegen bedrieglijke praktijken van landlopers.

COPYRIGHT SAMH

15. [ZIE:Leidse synode nrs. 5 en 10]
Michael Monseratus, Sebastianus Mullerus en Naglerus blijven bij de classis aanbevolen.

16. [ZIE:Leidse synode nr. 24]
De magistraten zullen worden benaderd over het houden van collecten voor de Duitse gemeenten.

17. [ZIE:Leidse synode nr. 49]
De classis gaat akkoord met de maatregelen die de Leidse synode heeft voorgesteld tegen de rooms-katholieken.F

18. [ZIE:7.19]
Aangezien volkomen verzoening nog niet tot stand is gebracht wordt Schoonhoofsman door de Goudse kerkenraad uitgesloten van het avondmaal. Schoonhoofsman vraagt nu bij de classis om raad en hulp. De Goudse afgevaardigden weigeren om opening van zaken te geven. Opnieuw wordt een commissie ingesteld om verzoening te bewerkstelligen.

19. Twee predikanten zullen een boekje van ds. Gibbo onderzoeken.

20. Men vraagt zich af of de classis niet moet bijdragen aan het traktement van de vacante gemeente van Schoonhoven.
Sluiting.

9 [b] 31 oktober 1639 Polsbroek (blz. 31-32)

1. Opening.
De classis verenigt zich met een remonstrantie van gedeputeerden van de synode inzake de problemen die zich voordoen bij de beroeping van predikanten. De remonstrantie zal voorgelegd worden aan de Staten.

2. Artikel 4 van de kerkorde van 1586 en 1619 zal in de praktijk ongewijzigd blijven.

3. Ouderling Aert Harmensz en diaken Cornelis Adriaensz van Moordrecht bedanken de classis voor haar zorg voor hun gemeente.

4. Ouderling Pieter Pits en diaken Symon Pietersz van Moordrecht verzoeken de classis om ds. Cronius te verbieden de kerkenraadsvergaderingen bij te wonen. Omwille van de andere leden van de kerkenraad weigert de classis hierop in te gaan.

5. [ZIE:8.13]
Via de synode verzoekt de Goudse kerkenraad aan de classis om de schorsing van haar leden op te heffen. De classis zegt dat de desbetreffende personen zelf om opheffing moeten verzoeken.

6. [ZIE:8.1]
Ds. Daniël Schagen (Lopik) verzoekt de classis nogmaals om uitbetaling van gelden als vergoeding voor de gastvrijheid die zijn vrouw indertijd als weduwe van Johannes Petreus te Gouda bood aan de afgevaardigden ter synode en ter classis. De classis dankt ds. Schagen voor zijn geduld en zegt toe de gelden vóór de volgende vergadering aan hem te doen toekomen.

10 [b] 1639 Schoonhoven (blz. 33)

1. Opening.
Goedkeuring van het beroep dat Schoonhoven heeft uitgebracht op ds. Joh.

COPYRIGHT SAMH

Snellius te Overschie (classis Delft).
Sluiting.

---

11 [b] 23 januari 1640 Moordrecht (blz. 33)

1. Opening.
Goedkeuring van de beroeping door Moordrecht van ds. Fred. Abbema te Polsbroek. Twee predikanten worden aangewezen verder zorg te dragen voor de beroeping.

2. Vergadering na Pasen wordt met een week verzet wegens paasviering oude stijl door ds. Velde.

3. Regeling vacaturebeurten Moordrecht tot Pasen.

4. Sluiting.

---

12 [g] 23 april 1640 Oudewater (blz. 34-40)

0. Verkozen zijn: ds. Lydius - praeses; ds. Balbianus - assessor; ds. Velden - scriba.

1. Beroepen en bevestigd predikant te Schoonhoven, ds. Joh. Snellius, wordt zitting verleend in de vergadering.

2. Ds. Cornelius Heycopius heeft een beroep naar Utrecht aangenomen. Afgevaardigden van de kerkenraad resp. van de magistraat van Utrecht verzoeken om de medewerking van de classis. Deze geeft een attestatie af.

3. Op verzoek van ds. Croonius regelt de classis de bevestiging van ds. Fred. Abbema te Moordrecht.

4. De kerkenraad van Moordrecht vraagt advies in een tuchtzaak. Een zeker persoon heeft 14 of 15 jaar geleden iemand in een gevecht neergeslagen. Hij heeft berouw getoond, maar de overheid heeft hem niet vrijgesproken. Hij wenst nu tot het avondmaal te worden toegelaten. De classis spreekt zich hiertegen uit.

5. Michael Hoeckius vraagt toestemming om vacaturebeurten in de classis te mogen vervullen. De vergadering zegt toe volgens de kerkorde daarin te zullen handelen.

6. Kandidaat Joh. Poelgeest is door de classis als proponent aangenomen.

7. [ZIE:9.6]
Ds. Schagen dient zijn declaratie in. Hoewel enkele opgevoerde posten aanvechtbaar zijn, doet de classis de rekening af met een obligatie. Een aantal leden van de vergadering is het hier niet mee eens.

8. Collectegelden voor Duitse gemeenten zullen aan ds. Witmarius ter hand worden gesteld.

9. Rooster vastgesteld vervulling vacaturebeurten te Krimpen a/d Lek na de dood van ds. Berckelius en idem te Polsbroek na vertrek ds. Fred. Abbema.

10. Ds. Balbianus doet rekening van inkomsten en uitgaven ten overstaan van de voltallige vergadering (rekening gedeeltelijk ingelast met verwijzing naar classisnotulen die niet in dit register staan). De classis heeft een aanzienlijke schuld.

11. Opgave van besteding van gelden onder beheer van quaestor ds. Timmerman (opgave ingelast).

12. Al het classicale geldverkeer dient via de quaestor te lopen.

COPYRIGHT SAMH

13. De kosten die het reizen naar Den Haag met zich meebrengt om de de Staten te verzoeken om de nog verschuldigde gelden uit te keren zijn hoger dan het bedrag waar men recht op heeft. Nog eenmaal wordt een verzoek gedaan.

14. Om schulden en lasten te verminderen worden de volgende maatregelen genomen:
1. voortaan moet elk lid jaarlijks de synodale bijdrage van zijn gemeente volledig aan de classis doen toekomen;
2. classicale gedeputeerden worden voortaan niet meer betaald door de classis, maar door degenen die van hun diensten gebruik maken; tenzij hun diensten in het belang van de classis zelf zijn;
3. elke predikant zal gehouden zijn jaarlijks een zeker bedrag in de classicale kas te storten;
4. de predikant die naar een andere classis vertrekt is gehouden een zeker bedrag in de classicale kas te storten;
5. alleen predikanten die vacerende gemeenten daadwerkelijk bedienen mag de quaestor uitbetalen;
6. gedeputeerden naar de synode mogen geen kosten op de classis verhalen;
7. bij de maaltijd zullen de leden der vergadering alleen op eigen kosten wijn kunnen drinken;
8. de proponenten die het beroep aannemen naar een vacerende gemeente zullen gehouden zijn een kwart van hun eerste jaarsalaris aan de classis af te staan.

15. [ZIE:8.18]
De onenigheid tussen Schoonhoofsman en de Goudse kerkenraad is bijgelegd.

16. [ZIE:8.13]
De afgevaardigden van Gouda verzoeken om opheffing van de schorsing van Corn. Jacobsz van Steyn, Andries de Busschere, Joost Jansz van Ophemert en Aelbert Meertensz Houtman. Hoewel de classis liever had gezien dat genoemde personen zelf hierom hadden gevraagd staat zij de kerkenraad toe in deze zaak naar eigen goeddunken te handelen. Ds. Velde vindt de handelwijze van de classis niet principieel.

17. Volgende vergadering te Schoonhoven, 21 mei 1640.
Sluiting.

---

13 [g] 21 mei 1640 Schoonhoven (blz. 41-45)

0. Opening.
Verkozen zijn: ds. Velde - praeses, ds. Gibbo - assessor, ds. Abbema - scriba.

1. Ds. Abbema is 13 mei 1640 te Moordrecht bevestigd als predikant.

2. [ZIE:12.13]
Afgevaardigden naar Den Haag zijn gehouden aan het besluit in de vorige vergadering genomen.

3. Een van de gedeputeerden ter synode zal de acta van de synode in het classisboek inschrijven zonder geld ervoor te ontvangen.

4. Op straffe van een boete moeten alle leden de nog onder hen berustende acta van de synode en van de classis bij de classis inleveren.

5. Men zal de erfgenamen van ds. Berckelius verzoeken de schuld die deze predikant bij de classis had te voldoen.

6. [ZIE:12.16]
De Goudse kerkenraad heeft de schorsing teniet gedaan en bedankt nu de classis mede namens degenen die het betreft voor

COPYRIGHT SAMH

de toestemming die zij daarvoor gegeven had.

7. De kerkenraad en drossaard van Polsbroek verzoeken om goedkeuring van beroep op ds. Abrah. Mirkinius. De classis voldoet aan dit verzoek.

8. Voorbereiding beroeping ds. Mirkinius door Polsbroek.

9. De kerkenraad van Polsbroek is niet in staat een nieuwe schoolmeester, die ook in de kerk dienst moet doen als voorlezer en voorzanger, aan te trekken, omdat delen van de gemeente van Polsbroek en ook Vlist en Bonrepas, ressorterend onder Polsbroek, niet willen bijdragen in zijn traktement. De classis zegt hulp toe.

10. De classis neemt kandidaat Casparus Velthuysius aan als proponent.
Rondvraag in verband met de komende synode:
1. Oudewater acht het nodig dat een gravamen wordt opgesteld inzake de onrust die de rooms-katholieken veroorzaken;
2. mag een melaatse huwen; zo ja, welke regels moet men daarbij in acht nemen;
3. voorstel om er bij de Staten op aan dringen schoolmeesters te verplichten de kerkorde van 1618/1619 te ondertekenen.
Gravamina die aan de classis-synodaal zullen worden toegestuurd:
1. de synode wordt verzocht om Leidse hoogleraren opdracht te geven een weerwoord te schrijven op de remonstrantse catechismus; voorstel om aan de Staten te vragen om verspreiding van de catechismus en het geven van onderwijs eruit te verbieden.
2. 's-Hertogenbosch en de meierij zijn bij de classis Gorinchem gevoegd; de onrust die hieruit is ontstaan dient te worden weggenomen;
3. de Staten hebben in 1634 besloten een zesde deel van de opbrengst van boeten ten goede te laten komen aan de armen; de officieren en de pachters werken daaraan echter niet mee; de synode moet er bij de Staten op aan dringen om ervoor te zorgen dat de door hen gestelde regels worden nageleefd.

11. Proponent Gabriël Vinck wordt een classicale brief van aanbeveling voor de vacerende gemeente van Krimpen a/d Lek geweigerd, omdat dit tegen de gewoonte is. Overigens wordt hem alle medewerking toegezegd, mits ook zijn vrouw zich niet meer van het avondmaal onthoudt.

12. De weduwe van ds. Godefriedus Masius (Keurpalts) doet een verzoek om ondersteuning. Haar wordt geld gegeven uit de collecte voor de Duitse gemeenten.

13. De gedeputeerden van de synode zal verzocht worden aanwezig te zijn bij het examen van ds. Mirkinius.

14. Volgende vergadering 25 juni 1640 te Nieuwpoort.
Sluiting.

---

14 [g] 25 juni 1640 Nieuwpoort (blz. 46-48)

0. Verkozen zijn: ds. Balbiaen - praeses; ds. Baenen - assessor; ds. Timmerman - scriba.

1. Henricus Meymans, Samuël Guldemont en Daniël Penius zijn door de classis als proponenten aangenomen.

2. De besluiten van 21 mei 1640 nr. 5 en 9 worden aangehouden.

COPYRIGHT SAMH

3. De leden van de classis hebben de classicale en synodale acta ingeleverd. Ds. Velde zal de synodale acta laten inbinden.

4. De vergadering stemt in met de gravamina van de synode.

5. Door een misverstand zijn de gravamina die in de vorige vergadering zijn opgesteld niet op tijd verzonden. De punten in kwestie zullen bij de rondvraag op de synode aan de orde worden gesteld.

6. De quaestor wordt belast met betaling van gelden aan de diakonie van Nieuwpoort.

7. Rapport van kerkvisitatoren ds. Mazuyr en ds. Banen. Alles in orde bevonden.
Zij doen namens Gouda het volgende verzoek:
1. wil de classis toezien op rust en orde;
2. wil de classis een Gouwenaar afvaardigen naar de synode.
De classis besluit:
ad 1. zij zal op rust en orde toezien;
ad 2. zij moet zich houden aan het rooster, maar Gouda kan zelfstandig iemand afvaardigen.
De Goudse afgevaardigden zullen zich over het laatste punt beraden.

8. Abrahamus Mirkinius legt het peremptoir examen af. Voorbereidingen voor de bevestiging worden getroffen.

9. Aanstelling tot kerkvisitatoren: ds. Justus à Velde; ds. Johannes Timmerman.

10. Nieuwe regeling getroffen voor de afvaardiging van leden naar de synode. Ook de ouderen komen nu aan bod, zodat het aanzien van de synode niet wordt geschaad.

11. In de synodale acta zal worden ingeschreven: overlijden van ds. H. Berckelius; vertrek van ds. Joh. Heicopius; overkomst van ds. Joh. Snellius van Overschie naar Schoonhoven en ds. Abr. Mirkinius naar Polsbroek.
Vaststelling plaats en datum volgende vergadering.
Sluiting.

---

15 [b] 24 juli 1640 Schoonhoven (blz. 49-50)

1. Opening.
Schoonhoven heeft ds. Abrahamus Veldenus (Zevenhoven, classis Woerden) beroepen. Goedkeuring wordt gegeven.

2. Voorstel om voortaan een beroepen predikant door een lid van de classis te laten beluisteren.

3. De Staten beschuldigen de classes van Gouda, Dordrecht en Schieland ervan, dat zij door middel van veranderingen in de roosters voor gedeputeerden ter synode de stemmingen naar hun hand trachten te zetten. De classis van Gouda wijst deze beschuldiging van de hand en zegt volgens de orde te handelen. Zij verlangt dat de Staten zich verontschuldigen.
Sluiting.

---

16 [g] 10 september 1640 Gouda (blz. 51-52)

0. Verkozen zijn: ds. Gibbo - praeses; ds. Lydius - assessor; ds. Velde - scriba.

1. Ds. Lydius maakt op eigen verzoek plaats als assessor voor ds. Mazuyr, die na hem de meeste stemmen had, zodat nu de bestuurders elk uit een andere plaats komen. In de toekomst zal dit regel zijn.

COPYRIGHT SAVH

2. [ZIE:14.2]
Ds. Backerus heeft zich verzekerd van de medewerking van de erfgenamen van ds. Berckelius.

3. [ZIE:14.6]
De quaestor betaalt de diakonie van Nieuwpoort uit.

4. Het besluit van 24 juli 1640 nr. 2 wordt aangehouden.

5. De verschillende plaatsen hebben hun synodale gelden 1638/1639 aan de classis afgedragen (lijst ingelast). Gouda wil wel betalen, maar alleen na aftrek van de vordering die zij heeft. De classis stemt hier niet mee in. Als Gouda bij haar standpunt blijft zal haar de toegang tot de vergadering worden ontzegd.

6. [ZIE:12.7]
Ds. Schagen heeft vernomen dat de classis gelden heeft ontvangen. Hij wenst nu uitbetaald te worden. De classis gaat hiermee akkoord.

7. De ouderlingen Aert Geerlofsz en Gerrit Ewoutsz te Krimpen a/d Lek delen mee dat aldaar beroepen is Samuël Guldemont. Goedkeuring classis.

8. Lamotius is door de classis als proponent aangenomen.

9. Ds. Mencelaus Nucella en ds. Nicolaus Nisseus, uit Bohemen verdreven predikanten, krijgen van de classis een kleine extra toelage voor levensonderhoud.

---

17 [b] 13 novermber 1640 Krimpen a/d Lek (blz. 53-55)

1. Opening.
Propositie door Sam. Guldemont. Besloten wordt om hem tot het examen toe te laten.

2. Guldemont wordt in tegenwoordigheid van ds. Bocardus (gedeputeerde van de synode) geëxamineerd. Regeling van de bevestiging.

3. [ZIE:16.2]
Ds. Backerus blijft deze zaak behartigen.

4. [ZIE:16.3]
Afgedaan.

5. [ZIE:16.6]
Ds. Gibbo en ds. Abbema zijn belast met de afhandeling van de vordering van ds. Schagen.

6. Goedkeuring van de classicale rekening (afschrift ingelast).

7. [ZIE:15.3]
Men zal de Staten een brief schrijven, waarin wordt gevraagd de classis van alle blaam te zuiveren.

8. Zowel het oude als het nieuwe classisboek zullen worden bijgewerkt. Het oude door ds. Mazuyr, het nieuwe door ds. Velde. Besluiten inzake moeilijkheden te Gouda zijn namelijk zeer beperkt aangetekend.

9. Regeling uitbetaling reiskosten aan leden die een buitengewone classicale vergadering bijwonen.

10. [ZIE:8.4]
Cloots heeft kopie verzocht van de acta betreffende de kwestie te Krimpen a/d Lek waar hij bij betrokken was. Zijn verzoek wordt ingewilligd.

COPYRIGHT SAMH

11. Bespreking acta van de synode:
- collectegelden voor Duitsland zullen op de aanstaande classis worden ingezameld;
- inzake brief van Nieuwpoort;
- subsidie kerkbouw in Leidschendam: geen medewerking.

12. Gelden berustende onder ds. Bal(biaen) zullen tot nut van de classis worden aangewend.

13. Ds. Lydius zal bevorderen dat er een synode wordt gehouden.

14. Sluiting.
Vaststelling plaats volgende vergadering. In die vergadering zal ook het huishoudelijk reglement besproken worden.

---

18 [b] 19 maart 1641 Gouda (blz. 56-57)

1. [ZIE:17.13]
De vergadering is uitgeschreven door de praeses. Namens de classis Gouda als classis synodaal hebben ds. Lydius en ds. Gibbo aan de Staten van Holland toestemming gevraagd tot het houden van een synode. De Staten meenden echter dat de synode onjuist heeft gehandeld ten opzichte van de heer van Schagen en de heer van Brederode inzake het censureren van predikanten en geven geen toestemming. Ds. Lydius, ds. Gibbo en ds. Vogelsang in commissie gesteld om opnieuw toestemming te vragen.

2. [ZIE:7.9]
Ter gelegener tijd zal de classis de synode verzoeken om Ammerstol zelfstandig te maken.

3. De weduwe van ds. Marius krijgt een zeker bedrag ter ondersteuning.
Sluiting.

---

19 [g] 13 mei 1641 Gouda (blz. 58-62)

0. Verkozen zijn: ds. Vogelsang - praeses; ds. Balbian - assessor; ds. Abbema - scriba.

1. Ds. Abr. Veldenus, bevestigd predikant te Schoonhoven, wordt aangenomen als lid van de vergadering.

2. Ds. Guldemont, bevestigd predikant te Krimpen a/d Lek, wordt aangenomen als lid van de vergadering.

3. [ZIE:17.3]
De notulen van de classicale vergaderingen van 10 september 1640 en 13 november 1640 worden gelezen. De zaak Berckelius wordt aangehouden. Vrienden van de overledene wensen zelf ter vergadering te komen.

4. [ZIE:16.5]
Met uitzondering van Gouda hebben alle kerken de synodegelden over 1638 en 1639 betaald.

5. [ZIE:17.5]
Ds. Schagen verzoekt de classis om hem nog een zeker bedrag te doen toekomen. De classis zegt toe aan dit verzoek te voldoen.

6. Ds. Edzardus Auricanus en ds Reynerus Vogelsang (resp. Ameide en Heicoop) overhandigen de classis Gouda, als classis synodaal, hun schriftelijk protest tegen de uitspraak die de Goudse synode in hun zaak heeft gedaan. Zij mogen in Zuid-Holland niet meer worden beroepen en

COPYRIGHT SAMH

worden daar van alle kansels geweerd. Tevens is deze uitspraak bekend gemaakt aan de andere provinciale synoden. Zij verlangen dat de classis herroeping van de uitspraak zal bevorderen en dat zij ook de andere classes van Zuid-Holland het protest zal doen toekomen.
Na te hebben beraadslaagd vraagt de vergadering aan de beide predikanten, waarom zij niet zelf het protest aan de andere classes toesturen. Zij antwoorden dat dit naar hun mening op de weg van de classis synodaal ligt, maar zij willen het ook zelf doen. De classis zal de protestbrief naar de andere classes sturen en er bij hen op aandringen een en ander zorgvuldig te overwegen, maar zij zal daarbij ook te kennen geven niet in de rechten van de synode te willen treden (afschrift begeleidende brief ingelast).

7. [ZIE:17.8]
Ds. Velde heeft hetgeen hem was opgedragen uitgevoerd, ds. Mazuyr nog niet.

8. Schepen Verboom heeft onkosten gemaakt voor de classis. Zij zal deze vergoeden, omdat zij van de Staten gelden heeft ontvangen.

9. [ZIE:17.12]
Ds. Balbian geeft aan de classis het bedrag voor de Duitse armen dat onder hem berustte. Van de quaestor ontvangt hij een zeker bedrag dat deze nog aan hem schuldig was.

10. Het besluit van 13 november 1640 nr. 14 wordt aangehouden.

11. Het besluit nr. 15 van de laatste synode (collecten voor Duitsland) wordt aangehouden.

12. Het besluit nr. 16 van de laatstgehouden synode is een zaak voor de gedeputeerden ter synode.

13. Het besluit nr. 14 van de laatstgehouden synode wordt aangehouden.

14. [ZIE:18.1]
De Staten hebben op dringend verzoek van de gecommitteerden toestemming gegeven een synode te houden in de classis Schieland (Rotterdam).

15. [ZIE:18.2]
Met de gedeputeerden van de synode is gesproken over het zelfstandig maken van Ammerstol. De classis zal via hen een verzoek daartoe indienen bij de Staten.

16. [ZIE:4.7]
De ondersteuning van Abigael Thomasdr zal worden gecontinueerd.

17. De classes van Leiden, Gorinchem, Woerden, Breda, Delft en Buren hebben geen gravamina voor de synode, Dordrecht heeft er drie, Schieland twee en Gouda ook twee:
1. de synode moet de Staten verzoeken om het traktement van de predikanten te verhogen; de laatste verhoging is weggevallen tegen de verhoging van de verschillende belastingen;
2. aangezien de prostitutie toeneemt, moeten de Staten haast maken met een nieuwe verordening inzake het huwelijk;
3. wanneer een proponent niet naar tevredenheid het peremptoir examen aflegt mag men hem ook niet tot het predikambt toelaten, zoals nu veelal wel gebeurt, maar men moet hem opnieuw examineren;
4. verzoek aan de Staten om strenger op te treden tegen de rooms-katholieken (kloppen) is dringend gewenst; het zou ook goed zijn als de kerkenraden maatregelen zouden mogen treffen tegen gereformeerde

COPYRIGHT SAMH

baljuwen en officieren die in gebreke blijven;
5. men moet er bij het Hof op aandringen haast te maken met het vastleggen van regels inzake het huwelijk;
6. voorstel om inzake het stemrecht van de leden van de classis het definitief besluit van de Staten af te wachten;
7. voorstel om een synodebesluit in de toekomst uitsluitend door middel van een gravamen aan te vechten en niet staande de vergadering.

18. Particularia:
1. verzoek om de officieren door de landdrost te laten assisteren bij het ontbinden van samenkomsten (conventikelen) van rooms-katholieken;
2. de zaak Lekkerkerk zal bij de rondvraag op de synode ter sprake worden gebracht.

19. Het voorval betreffende ds. Velde op de laatst gehouden synode zal worden besproken.

20. [ZIE:20.5]
Ds. Timmermans zal zijn functie als quaestor neerleggen, nadat de rekening is gecontroleerd.
Ds. Schagen zal worden uitbetaald.
Volgende vergadering zal worden gehouden 3 juni 1641 te Schoonhoven.
Sluiting.

20 [g] 3 juni 1641 Schoonhoven (blz. 57 en 62-64)

0. Verkozen zijn: ds. Gibbo - praeses; ds. Banius - assessor; ds. Balbian - scriba.
Acta in origineel doorgehaald; zie orig. blz. 62 e.v.

1. [ZIE:17.3]
Ds. Backerus blijft belast met de zaak Berckelius.
Acta in origineel doorgehaald; zie orig. blz. 62 e.v.

2. [ZIE:17.8]
Ds. Mazuyr blijft belast met het bijwerken van het oude classisboek. De gedeputeerde ter synode zal worden aangemaand enkele stukken over te dragen.
Acta in origineel doorgehaald; zie orig. blz. 62 e.v.

3. Formulieren voor ondertekening van de canones van de Dordtse synode resp. akte van nadere verbintenis (zie acta synode 1627 art. 35) zullen opnieuw worden ondertekend door de leden en in het nieuwe classisboek worden ingeschreven.
Acta in origineel doorgehaald; zie orig. blz. 62 e.v.

4. [ZIE:19.15]
Inzake zelfstandig maken van Ammerstol zal een verzoekschrift worden opgesteld.

5. Als quaestor in de plaats van ds. Timmermans wordt aangewezen ds. Justus Velde. Deze aanvaardt zijn benoeming op de volgende voorwaarden:
1. de quaestor zal geen zitting nemen in commissies;
2. alleen de quaestor zal classicale gelden mogen ontvangen;
3. het vorderen van classicale gelden en het doen van uitgaven door de quaestor vinden alleen plaats op last van de classis;
4. de synodale gelden dienen door een ieder stiptelijk te worden betaald.

6. [ZIE:19.16]
Abigael Thomasdr zal door de classis in aanbeveling worden gehouden. Haastrecht, Nieuwpoort en Groot-Ammers zullen worden aangeschreven om ook financieel bij te dragen.

COPYRIGHT SAMH

7. [ZIE:19.17]
Inzake de gravamina oordeelt de classis als volgt:
gravamen 1: de nood is groot;
gravamen 2: regeling inzake het huwelijk is dringend gewenst;
gravamen 3: het preparatoir examen moet streng worden gehandhaafd;
gravamen 4: optreden dringend gewenst;
gravamen 5: ook de tijd van de eerbaarheid der weduwen moet worden vastgesteld;
gravamen 6: akkoord;
gravamen 7: het besluit inzake het classicaal stemrecht genomen op de synode te Gouda is strijdig met het besluit dienaangaande genomen op de synode te Dordrecht anno 1627.
Gedeputeerden ter synode zullen trachten de zaak opnieuw in bespreking te brengen teneinde rust en vrede te bewerkstelligen.

8. Goedkeuring van de classicale rekening.

9. Goedkeuring van de rekening van ds. Balbian (ontvangst en besteding collectegelden voor kerken van Duitsland). De ontvangsten zijn van ds. Is. Abbema, ds. Croon, ds. Fred. Abbema (Polsbroek) en ds. Berckelius. Een gedeelte van de gelden is aangewend ten behoeve van de classis van Gouda. Dit bedrag is zij nu schuldig aan de armen van Duitsland. Verder zijn er gelden uitgereikt aan Monseratus en Horickle (zie besluiten classis Haastrecht, vóór mei 1638) en aan Margareta Curtenii, weduwe van de Duitse predikant Godefr. Masius (zie 18 oktober 1638 nr. 6). Het restant is in handen gegeven van de quaestor van de classis, ds. Velde. (Afschrift rekening ingelast.)

10. [ZIE:19.20]
De quaestor zal een zeker bedrag aan ds. Schagen uitbetalen.
Regeling betaling synodale gelden door de leden.

11. Kerkvisitatoren ds. Velde en ds. Timmermannus brengen rapport uit. Alles is in orde bevonden.

12. Ds. Velde heeft reglementaire beschikkingen uit de classisnotulen gelicht en deze worden besproken.
Bespreking opgeschort tot de volgende vergadering.
De uitspraken die gedaan worden zullen voor alle leden, al dan niet aanwezig bij de bespreking, bindend zijn.

13. Volgens richtlijnen van de synode wordt een nieuwe orde opgesteld voor de afvaardiging van leden van het platteland naar de synode (lijst ingelast). De leden uit de steden worden gekozen.
Afgevaardigd naar de synode dit jaar zijn: ds. Justus Velden, ds. Joh. Timmerman, ds. Abdias Widmarius en Dirk Jansen Verweyde (schepen van Oudewater en ouderling).
Kerkvisitatoren voor het komend jaar zijn: ds. Justus Backerus en ds. Volcardus Clockius.
Volgende vergadering te Schoonhoven.
Sluiting.

---

21 [g] 16 september 1641 Schoonhoven (blz. 65-66r)

0. Verkozen zijn: ds. Justus a Velden - praeses; ds. Gibbo Theodori - assessor; ds. Joh. Timmermannus - scriba.

1. Elf leden zijn afwezig (lijst ingelast).

2. Ds. Nicolaus Martini en ouderling Marcelissen (beiden Leidschendam) verzoeken om een bijdrage voor de bouw van een nieuwe kerk. De classis zegt toe dat er in haar gemeenten gecollecteerd zal worden en de gelden zullen worden

COPYRIGHT SAMH

toegezonden aan ds. Snellius (Schoonhoven).

3. Ds. Reinerus van Staden en ouderling Jan Damen (beiden van Ravestein) verzoeken om een bijdrage voor de bouw van een nieuwe kerk. De classis zegt toe dat er in haar gemeenten zal worden gecollecteerd en de gelden zullen door ds. Snellius (Schoonhoven) aan ds. Suavius (Utrecht) worden toegezonden.

4. Goedkeuring beroeping door Schoonhoven van ds. Josua Sanderus (Heerjansdam, classis Dordrecht).

5. Jacobus Cralingius wordt door de classis als proponent aangenomen.

6. Een commissie zal de tuchtzaak tegen Corn. Ariensen Taets en Sander Gerridtsen Hulst nader onderzoeken.

7. [ZIE:20.1]
De opdracht aan ds. Backerus blijft gehandhaafd.

8. [ZIE:20.2]
De opdracht aan ds. Mazuer blijft gehandhaafd.

9. [ZIE:20.3]
In de eerstvolgende vergadering zal ondertekening plaatsvinden.

10. Ds. Balbiaen zal zich er voor inzetten om van Ammerstol een zelfstandige gemeente te maken.

11. Vijf predikanten betalen synodale gelden.

12. De niet aanwezige leden zullen schriftelijk worden aangemaand de synodale gelden binnen veertig dagen te betalen.

13. [ZIE:22.6]
Censuur zal worden opgeheven als er een schikking heeft plaats gevonden.

14. [ZIE:20.12]
Resumptie van de reglementaire beschikkingen zal in de volgende vergadering plaatsvinden.

15. Gelezen de besluiten van de de synode te Rotterdam 2 juli 1641.

16. [ZIE:synode 2 juli 1641 nr. 5]
Op verzoek van de synode en met goedkeuring van de Staten zal de classis meewerken aan een collecte voor predikanten en schoolmeesters in Duitsland.

17. [ZIE:synode 2 juli 1641 nr. 11]
De classis zal een handreiking blijven doen aan Monseratus, Johan Naglerus en Sebastiaan Muller.

18. [ZIE:synode 2 juli 1641 nr. 14]
De weduwe van ds. Junius zal voor "Antapologia" van de classis een gratificatie ontvangen.

19. [ZIE:synode 2 juli 1641 nr. 21]
De classis houdt het gebruik van geestelijke middelen tegen rooms-katholieken in gedachten.

20. [ZIE:synode 2 juli 1641 nr. 27]
Correcties op de nieuwe bijbelvertaling aan de synode doorgegeven.

21. [ZIE:synode 2 juli 1641 nr. 39]
In de classis van Gouda is alleen in Gouda zelf een drukkerij. Deze dient de richtlijnen van de synode in acht te nemen.

22. [ZIE:synode 2 juli 1641 nr. 43]
De ondertekening van het formulier voor schoolmeesters, opgesteld op de nationale

COPYRIGHT SAMH

synode van Dordrecht, wordt in Gouda aangehouden.

23. [ZIE:synode 2 juli 1641 nr. 46]
De classis wekt de leden op een bijdrage te geven voor de nieuw te bouwen kerk in Zaandijk.

24. [ZIE:synode 2 juli 1641 nr. 65]
Richtlijnen voor de classis synodaal in de toekomst:
1. zij die een protest indienen gericht aan de synode zullen rechtstreeks naar de synode worden verwezen;
2. gravamina zullen naar andere classes worden doorgezonden met vermelding van onderwerp en herkomst.

25. De leden worden aangemaand op tijd ter vergadering te komen en hun synodale quota af te dragen.

26. Volgende vergadering te Polsbroek 28 april 1642.
Sluiting.

---

22 [g] 28 april 1642 Polsbroek (blz. 66v-68)

0. Verkozen zijn: ds. Nicolaus a Balbiaen - praeses; ds. Abrahamus Snoeckius - asessor; ds. Johannes Snellius - scriba.
Er zijn acht leden afwezig (lijst ingelast).
Zeven leden moeten nog boeten betalen (lijst ingelast).

1. [ZIE:21.2]
De leden worden opnieuw opgeroepen een bijdrage te geven voor de bouw van een nieuwe kerk in Leidschendam. Tot nu toe had alleen Schoonhoven een bedrag toegezegd.

2. [ZIE:21.3]
Het verzoek van ds. Van Staden wordt nog eens onder de aandacht van de leden gebracht.

3. [ZIE:20.1]
In de eerstvolgende vergadering moet ds. Backerus rapport doen in de zaak Berckelius.

4. [ZIE:21.8]
De opdracht aan ds. Mazuer blijft gehandhaafd.

5. De aanwezige leden hebben in het nieuwe classisboek opnieuw de drie formulieren van enigheid getekend.

6. [ZIE:21.10]
Ds. Balbiaen doet rapport in de zaak Ammerstol. De Staten verlangen van Ammerstol zelf een verzoekschrift om de zaak te vergemakkelijken, maar Ammerstol bewilligt daarin niet.

7. Vijf gemeenten zijn hun synodale gelden over 1640 nog schuldig.

8. De quaestor doet betaling aan ds. Vogelsang.

9. Ds. Banius zal worden aangemaand om zijn schuld aan de quaestor te voldoen.

10. Ds. Abbema zal net als de andere leden een zeker vastgesteld bedrag moeten betalen. Hij heeft toegezegd dit te zullen doen.

11. Ook ds. Sceperus zal worden aangemaand het bedrag te voldoen dat de andere leden reeds hebben betaald.

12. [ZIE:21.6]
De censuur van Cornelis Taets is

COPYRIGHT SAMH

opgeheven. Akte van verzoening zal in het kerkenraadsboek worden ingeschreven.

13. [ZIE:21.14]
Resumptie van de classicale reglementen zal plaatsvinden in de volgende vergadering.

14. [ZIE:21.16]
Alle leden zeggen toe een collecte te zullen organiseren voor de Duitse gemeenten.

15. In verband met de activiteiten van de rooms-katholieken in enkele plaatsen en in het bijzonder in Haastrecht, zal men zich in een request tot de Staten of tot het Hof wenden met het verzoek om maatregelen tegen hen te nemen.

16. Op voorstel van ds. Vogelsang zal de vergadering er nauwlettend op toezien dat er in Haastrecht geen rooms-katholieke secretaris wordt aangesteld, hetgeen ook de Staten hebben verboden.

17. Correcties op de nieuwe bijbelvertaling zullen in de volgende vergadering worden besproken.

18. [ZIE:21.21]
De predikanten van Gouda moeten zorgen voor de aanstelling van visitatoren in de drukkerij aldaar.

19. De predikanten van Gouda moeten er op toezien dat de schoolmeesters in hun stad de drie formulieren van enigheid ondertekenen.

20. [ZIE:20.10]
Ds. Schagen zal opnieuw gelden van de classis ontvangen.

21. Er schijnen moeilijkheden te zijn in de kerkenraad van Gouda. Aan de visitatoren is opgedragen een onderzoek in te stellen en zo nodig rust en vrede te herstellen.

22. Drie predikanten hebben hun quota over 1641 betaald. Men zal nagaan of het feit dat de anderen nog niet betaald hebben de schuld is van henzelf of van de kerkenraden.

23. De classis zal aan de classis synodaal laten weten dat zij voor de komende synode geen gravamina heeft.

24. Volgende vergadering te Krimpen a/d Lek.
Sluiting.

---

23 [g] 30 juni 1642 Krimpen (blz. 69-72v)

0. Verkozen zijn: ds. Gibbo Theodori - praeses; ds. Justus Velden - assessor; ds. Balbian - scriba.
Vier predikanten zijn afwezig.

1. Ds. Josua Sanderus, bevestigd predikant te Schoonhoven, wordt aangenomen als lid van de classis.

2. [ZIE:22.1 en 22.2]
Alleen Gouda heeft zich tot nu toe daadwerkelijk ingezet voor nieuwbouw van de kerken te Leidschendam en Ravestein. Slechts enkele andere gemeenten hebben toegezegd dit te zullen doen.

3. [ZIE:22.3]
Ds. Backer blijft belast te onderhandelen met de familie van wijlen ds. Berckelius.

4. [ZIE:22.4]
De opdracht blijft gehandhaafd.

COPYRIGHT SAMH

5. [ZIE:22.5]
Alle leden zullen de drie formulieren van enigheid in het nieuwe classisboek ondertekenen.

6. [ZIE:22.6]
De opdracht aan ds. Balbiaen blijft gehandhaafd.

7. Ds. Banius zal gelden verrekenen met quaestor en praeses.

8. [ZIE:22.13]
Resumptie van de classicale reglementen wordt uitgesteld tot de volgende vergadering.

9. [ZIE:22.14]
Ds. Vogelsang zal de collectegelden voor Duitsland aan de synode afgeven. Zij die nog niet hebben gecollecteerd zullen daartoe worden aangemaand.

10. [ZIE:22.15 en 22.16]
1. Verzoekschrift is nog niet gereed.
2. Ondanks gemaakt bezwaar is in Haastrecht de rooms-katholieke secretaris aangesteld. Een verzoekschrift zal worden opgesteld om deze aanstelling ongedaan te maken en de synode zal ervan in kennis worden gesteld.

11. [ZIE:22.17]
Correcties op de nieuwe bijbelvertaling zullen aan de synode worden doorgegeven.

12. [ZIE:22.18]
De magistraat van Gouda heeft toegezegd toezicht te zullen uitoefenen op de drukkerij.

13. [ZIE:22.19]
Afgevaardigden van de classis zullen er op moeten toezien dat de schoolmeesters de drie formulieren van enigheid ondertekenen.

14. Besluiten inzake de door de classis synodaal toegezonden gravamina:
Gravamen 1 (Dordrecht). Mag iemand ouderling of diaken zijn wanneer zijn vrouw een andere godsdienst belijdt? Besluit van de classis: in principe niet.
Gravamen 2 (Dordrecht). Voorstel om bij de Staten te klagen over dans en toneel in de dorpen. Besluit van de classis: instemming.
Gravamen 3 (Den Haag). Ondanks een bij de overheid ingediend verzoekschrift worden de plakkaten tegen het rooms-katholicisme niet nageleefd. In de huizen van de ambassadeurs worden clandestien godsdienstoefeningen gehouden die voor een ieder toegankelijk zijn.
a. Wat zijn de mogelijkheden om de activiteiten van de rooms-katholieken in te perken?
b. Wat zijn de mogelijkheden om de gereformeerde magistraten te dwingen om maatregelen te nemen?
Besluit van de classis:
ad a. Prediking, gebed, traktaten, hernieuwde klachten en verzoekschriften.
ad b. Enkele bekwame mensen moeten zich hiermee bezighouden.
Gravamen 4 (Den Haag). Gereformeerden in het land van Gulik (Jülich) (D) en in Bergsland worden door de paltsgraaf van Nieuwborg onderdrukt. De synoden worden opgeroepen de vervolgden te ondersteunen. Besluit van de classis: instemming.
Gravamen 5 (Den Haag). Ondanks een verordening van de Staten, daartoe strekkende dat de armen gelden uitgekeerd krijgen uit de boeten inzake de verpachting van de gemenelandsmiddelen, weigeren officieren hieraan mee te werken (Lekkerkerk o.a.). Voorstel om bij de Staten op maatregelen aan te dringen. Besluit van de classis: instemming.
Gravamen 6. Gevraagd wordt of de Engelse predikanten toegelaten mogen worden tot de classicale vergaderingen. Besluit van de classis: geen instemming.

COPYRIGHT SAMH

15. [ZIE:22.21]
Rapport van kerkvisitatoren.
Alleen in de Goudse kerkenraad zijn moeilijkheden. Hiervan wordt nader verslag gedaan:
1. ds. Widmarius en ds. Sceperus zijn niet aanwezig bij aankomst van de visitatoren;
2. ouderlingen en diakenen maken melding van moeilijkheden tussen de predikanten onderling;
3. ds. Widmarius (aan huis bezocht) wenst evenals de ouderlingen en diakenen de kwestie binnen de kerkenraad op te lossen;
4. ds. Vogelsang leest een schriftelijke verklaring voor, waarin hij zegt dat hij door zijn ambtsbroeders in de stad wordt zwart gemaakt en hij wenst dat deze zaak door de classis wordt onderzocht;
5. op dringend verzoek van de kerkenraad trekt ds. Vogelsang zijn verklaring in.

16. Ds. Vogelsang zegt bezwaard te zijn door twee uitspraken van de kerkenraad en hij tekent derhalve beroep aan bij de classis.
Eerste appel: de kerkenraad vond dat ds. Vogelsang er verkeerd aan had gedaan de zaak op de classis te willen brengen; ds. Vogelsang vraagt de classis nu toch in deze zaak uitspraak te doen.

17. Uitvoerige bespreking van het eerste appel van ds. Vogelsang. Men besluit na de maaltijd verder te gaan.
Sluiting.

18. Opening.
Ds. Widmarius en ds. Sceperus verzoeken ds. Vogelsang om het appel in te trekken, maar deze weigert dit.

19. De vergadering wil nog geen oordeel geven over het eerste appel, maar wil overgaan tot het tweede.

20. Tweede appel.
Ds. Widmarius en ds. Sceperus brachten in de kerkenraad een schriftelijk beschuldiging in tegen ds. Vogelsang. Deze wenste dat zij zich daarop zouden terugtrekken, maar de kerkenraad vond dat niet nodig.

21. De vergadering neemt kennis van de beschuldiging die tegen ds. Vogelsang is ingebracht. Deze is gebaseerd op uitlatingen van zijn voormalige dienstbode, die overigens later ds. Vogelsang van alle blaam gezuiverd heeft.

22. De classis zal de bespreking van deze kwestie de volgende dag voortzetten.
Dagsluiting.

23. Dagopening.

24. Besluit inzake kwestie ds. Vogelsang:
1. Een definitief oordeel wordt niet gegeven.
2. De zaak moet worden afgedaan naar tevredenheid van beide partijen.
3. De kerkenraad van Gouda moet daartoe morgen vergaderen.
4. De classis zal vervolgens te Gouda in buitengewone zitting bijeenkomen om op de hoogte gesteld te worden van hetgeen men heeft bereikt. De kerkenraad stemt met dit besluit in.

25. Ds. Everwijn, Waals predikant te Gouda, heeft in een zeker geschrift een aantal laakbare beweringen gedaan die ook reeds veroordeeld zijn door de theologische faculteiten van de Leidse en Utrechtse universiteit. Bovendien heeft ds. Everwijn een kwalijke rol gespeeld in de kwestie van ds. Bartholomeus (1634) en daarna in de kwestie van ds. Is. Abbema. De vergadering besluit om deze zaak aan de Waalse synode voor te leggen.

26. Tot kerkvisitatoren zijn aangesteld: ds. Theod. Gibbo en ds. Fred. Abbema.
Afgevaardigden ter synode: ds. Mazuer, ds. Backerus en ds. Vogelsang.
Volgende vergadering te Schoonhoven (ds.

COPYRIGHT SAMH

Zanderus).
Sluitng.

24 [b] 3 juli 1642 Gouda (blz. 72v-73)

1. [ZIE:23.15-22 en 23.24]
Opening.
De afgevaardigden van de Goudse kerkenraad wordt gevraagd verslag te doen van hun beraadslagingen.

2. De kerkenraad heeft geen overstemming kunnen bereiken met ds. Vogelsang. Deze stelde de kerkenraad de navolgende twee vragen:
1. gelden de moeder en de dochter wanneer de moeder bij monde van haar dochter haar verklaring aflegt voor twee getuigen?
2. zijn de predikanten wanneer zij zelf de beschuldigingen verbreiden niet ook partij?
De kerkenraad wilde hier geen antwoord op geven, waarna ds. Vogelsang beroep aantekende bij de classis.

3. Er vond een uitvoerig gesprek plaats tussen ds. Vogelsang en de kerkenraad.

4. De classis besluit de kerkenraad ter verantwoording te roepen; er wordt een commissie ingesteld.

5. De kerkenraad geeft geen antwoord op de vragen van de commissie.

7. De blaam die op ds. Nathan a Vogelsanck rust moet worden weggenomen, omdat de beschuldiging tegen hem is gebaseerd op het getuigenis van één persoon, bovendien heeft hij zichzelf en is hij door anderen voldoende verontschuldigd. De classis verklaart ds. Vogelsanck onschuldig.

25 [g] 25 augustus 1642 Schoonhoven (blz. 74-77r)

0. Verkozen zijn: ds. Nicolaus Balbiaen (Bergambacht) - praeses; ds. Joh. Lydius (Oudewater) - assessor; ds. Joh. Timmermannus (Haastrecht) - scriba.
Afwezig zijn ds. Rutgerus Clock en ds. Fred. Abbema.

1. [ZIE:23.2]
Inzake contributie ten behoeve van nieuwbouw van de kerken te Leidschendam en Ravestein delen afgevaardigden van Gouda mee dat de magistraat nog niet heeft geantwoord.

2. [ZIE:23.3]
De opdrachten aan ds. Gibbo en ds. Backerus blijven gehandhaafd.

3. [ZIE:22.4]
De opdracht aan ds. Mazuer blijft gehandhaafd.

4. [ZIE:23.6]
Ds. Balbiaen zal de verzelfstandiging van Ammerstol bevorderen.

5. [ZIE:23.7]
Ds. Banius zal gelden verrekenen met de quaestor. Besloten wordt om ter aflossing van de classicale schulden elk lid een vast bedrag per maaltijd te laten betalen.

6. Resumptie van de classicale reglementen zal bij de eerste gelegenheid plaats vinden.

7. [ZIE:23.9]
Gemeenten zullen door de scriba worden aangeschreven of door de eigen predikanten worden aangesproken inzake collecte voor Duitsland.

COPYRIGHT SAMH

8. [ZIE:23.10]
De Staten zullen onderzoek instellen.

9. [ZIE:23.12]
Bij de magistraat zal erop worden aangedrongen om de gedane toezegging na te komen.

10. [ZIE:23.13]
Formulier inzake ondertekening schoolmeesters zal in het classisboek worden ingeschreven.

11. [ZIE:23.25]
Het geschrift van ds. Everwijn zal aan de Waalse synode worden toegezonden en aan een van de Waalse predikanten in Amsterdam of Leiden zal een aanklacht worden overhandigd.

12. [ZIE:24.2 en 24.7]
Ds. Vogelsang klaagt over het standpunt en de handelwijze van de Goudse kerkenraad:
1. ds. Widmarius meent dat de uitspraak van de classis en de kopie die hij ervan heeft gekregen van elkaar verschillen;
2. de kerkenraad meent dat de classis te snel en niet naar de orde heeft gehandeld;
3. de kerkenraad verlangt van ds. Vogelsang dat hij opnieuw zijn onschuld betuigt inzake schending van de trouwbelofte aan Aeffjen Helleri.
Ds. Vogelsang tekent hiertegen beroep aan bij de classis, omdat:
1. de classis uitspraak heeft gedaan;
2. het ongepast is dat kerkenraad en classis tegelijkertijd dezelfde zaak in behandeling hebben;
3. ds. Widmarius tevreden is geweest met de verklaring die hij, ds. Vogelsang, reeds had afgelegd, hoewel ds. Widmarius dan nu weer de zaak voor de kerkenraad wenst te brengen.
Ds. Vogelsang doet de classis het verzoek om de zaak niet uit handen te geven en zelf een beslissing te nemen. Ds. Widmarius verzoekt om schorsing van de vergadering.

13. Ds. Gabriël Vincq verklaart dat er tussen hem en de Goudse kerkenraad een conflict is gerezen. De classis besluit hem nu hierover te horen.
1. Hij heeft tegenwerking ondervonden van de kerkenraad inzake het beroep dat Reeuwijk op hem heeft uitgebracht;
2. de weduwe van Ellerus heeft hem voor de kerkenraad beschuldigd van laster; zij zou een zeker bedrag hebben ontvangen en dat vervolgens hebben verkwist
Ds. Vincq heeft een en ander op schrift gesteld en zal er nog aanvullingen op geven.
De Goudse afgevaardigden menen dat hij een valse verklaring heeft afgelegd.
De zaak wordt aangehouden.
Ds. Widmarius protesteert tegen de vier appellen van ds. Vogelsang, zowel tegen het aantal als tegen de inhoud.
De zaak wordt aangehouden.

14. [ZIE:23.3]
De erfgenamen van ds. Berckelius zal worden aangemaand om de schuld die deze had aan de classis te voldoen.

15. Voorstel om de verlenging van een classicale vergadering vanwege een bijzondere kwestie te laten bekostigen door de gemeente die een dergelijke zaak aan de orde stelt.
Voorstel voor een boeteregeling ten aanzien van laatkomers en leden die te vroeg weggaan. Voorstel aangenomen.

16. [ZIE:20.6]
Abigael Thomasdr blijft in de aandacht van de diakonieën aanbevolen.

17. Voorstel om de classicale vergaderingen op vaste tijden te laten plaatsvinden. Het zal dan niet meer nodig zijn dat iemand ter aankondiging de gemeenten langs gaat. Voorstel aangenomen.

COPYRIGHT SAMH

18. [ZIE:26.12 en 26.13]
Ds. Vogelsang licht zijn vierde appel toe.
Ds. Widmarius en ds. Sceperus erkennen de appellen niet en willen dat eerst over het vierde wordt gesproken.
De Goudse kerkenraad legt geloofsbrieven over.
De vergadering constateert dat men bitter gestemd is.
De kerkenraad wenste dat de moeilijkheden vóór het avondmaal uit de weg waren geruimd en schreef aan ds. Vogelsang (ter synode Gorinchem 1642) een daartoe strekkende brief. Ds. Vogelsang antwoordde dat hij niet naar Gouda kwam en gaf een samenvatting van het conflict.
De kerkenraad verzoekt nu de classis om zelf de zaak te mogen afhandelen.
De classis meent dat men tot overeenstemming met elkaar moet komen op basis van het door haar in de vorige vergadering gegeven oordeel.
De Goudse afgevaardigden:
1. hebben hun bedenkingen tegen het oordeel van de classis, tenzij ds. Vogelsang nogmaals plechtig voor de kerkenraad verklaart onschuldig te zijn;
2. verzoeken de classis goede nota te nemen van het getuigenis van de dochter van wijlen Ellerus;
3. menen dat wanneer hieraan is voldaan er overleg gevoerd moet worden met de kerkenraad.
De classis legt haar oordeel nu voor aan ds. Vogelsang. Deze:
1. stemt in met het oordeel van de classis;
2. wenst dat ook zowel kerkenraad als magistraat van dit oordeel op de hoogte worden gebracht;
3. wenst dat de kerkenraad in het vervolg niet meer lichtvaardig een oordeel geeft.
De classis besluit nu dat de Goudse kerkenraad tot overeenstemming moet komen met ds. Vogelsang op basis van het in de vorige vergadering ingenomen standpunt.
Op last van de kerkenraad tekenen ds. Widmarius en ds. Sceperus hiertegen beroep aan bij de synode.

19. [ZIE:25.11]
Goedkeuring van de brief gericht aan de Waalse synode (Middelburg).

20. De scriba zal ds. Abbema aanschrijven inzake zijn afwezigheid.

21. Volgende vergadering te Gouda 6 oktober 1642. Ds. Vogelsang zal de plaats innemen van ds. Sanderus.
Sluiting.

---

26 [g] 7 oktober 1642 Gouda (blz. 77v-81)

0. Ds. Nathan a Vogelsang ontvangt de leden van de vergadering.

1. [ZIE:25.14]
Twee broers van ds. Berckelius zijn ter vergadering verschenen om de openstaande schuld van de overledene te voldoen. Echter zij maken bezwaar tegen de laatste brief die zij hierover hebben ontvangen. Zij willen weten wie de schrijver ervan is, en zij weigeren de schuld over het laatste kwartaal van het jaar waarin hun broer is overleden te betalen. De classis verwerpt de bezwaren van de beide broers en stelt een commissie in die hen moet bewegen te betalen. Vervolgens rapporteert de commissie dat de beide broers bedenktijd hebben gevraagd. Dit is hun toegestaan.

2. Anthonis Cloots beklaagt zich erover dat men kwaad van hem spreekt: hij zou de classis zwart gemaakt hebben. Maar integendeel, hij bejegent haar met gevoelens van respect. Hij wil nu weten wie de lasteraar is. De classis is blij met zijn

COPYRIGHT SAMH

verklaring, maar de naam van de lasteraar zegt zij niet.

3. [ZIE:25.3]
Ds. Mazuer zegt toe de notulen betreffende de zaak van wijlen ds. Abbema in het oude classisboek te zullen inschrijven.

4. [ZIE:25.4]
Aangezien de heer van Bergambacht en Ammerstol uit het buitenland is teruggekeerd, wordt aan ds. Balbian opnieuw opgedragen de zelfstandigmaking van de gemeente van Ammerstol te bevorderen.

5. [ZIE:25.5]
Ds. Banen is absent. De zaak wordt aangehouden.

6. [ZIE:25.6]
Resumptie van de classicale reglementaire beschikkingen zal ter gelegener tijd plaats vinden.

7. [ZIE:25.7]
De gemeenten van Groot-Ammers, Jaarsveld en Ouderkerk worden op hun plicht gewezen.

8. [ZIE:25.9]
Er vindt overleg plaats tussen de kerkenraad van Gouda en de magistraat.

9. [ZIE:25.10]
Ds. Gibbo moet nog een en ander aan de scriba afgeven, zodat het in het classisboek kan worden ingeschreven.

10. De zaak Abigael Thomasdr blijft in de aandacht van de diakonieën aanbevolen.

11. [ZIE:25.8]
Ds. Vogelsanck en ds. Gibbo doen rapport betreffende de aanstelling van de rooms-katholieke secretaris te Haastrecht:
1. Gecommitteerde Raden hebben het gerecht van Haastrecht bevolen secretaris Meerloo te ontslaan;
2. het gerecht heeft geantwoord dat Meerloo de gereformeerde religie is toegedaan en heeft toestemming gekregen om de secretaris te handhaven;
3. de veronderstelling als zou de secretaris gereformeerd zijn berust op bedrog;
4. de classicale afgevaardigden hebben dit gemeld aan de Staten;
5. de Staten hebben Gecomitteerde Raden opdracht gegeven om de gegeven toestemming in te trekken.
Ds. Vogelsanck en ds. Gibbo doen vervolgens rapport betreffende de aanwezigheid van de rooms-katholieke geestelijke in Haastrecht:
1. inzake de rooms-katholieke geestelijke is door hen bij Gecommitteerde Raden een verzoekschrift ingediend;
2. Gecommitteerde Raden hebben de baljuw van Schoonhoven ter verantwoording geroepen;
3. de baljuw verklaarde van niets te weten.
De classis is hierover bedroefd en verzoekt ds. Vogelsanck en ds. Gibbo zich voor beide zaken te blijven inzetten.

12. [ZIE:25.11 en 25.19]
Gedeputeerden ds. Vogelsang en ds. Gibbo hebben bij de Waalse synode te Middelburg de aanklacht tegen ds. Everwijn ingediend. De vergadering wijst ds. Lydius en ds. Snellius aan om verder te doen wat in het belang van de zaak nodig is. De Waalse synode bedankt de classis voor haar goede zorg, maar zegt dat zij de zaak nog niet in behandeling heeft kunnen nemen. Zij adviseert de classis om haar aanklacht op de synode van april 1643 in Den Haag te herhalen.

13. [ZIE:25.13]
De zaak Vinx wordt aangehouden.

COPYRIGHT SAMH

14. [ZIE:25.12 en 25.18]
Recapitulatie.
De vergadering stelt vervolgens vast dat haar besluit zuiver op schrift is gesteld, hetgeen ds. Widmarius en ds. Sceperus hebben bestreden. Daarop wordt aan allen die bij het conflict betrokken zijn persoonlijk gevraagd of zij bereid zijn zich te onderwerpen aan de besluiten die de classis in deze zaak neemt. Ds. Vogelsang is hier zonder meer toe bereid, maar ds. Sceperus, ds. Widmarius en Vermuel hebben enkele voorwaarden op schrift gesteld. De vergadering verwerpt eenstemmig deze voorwaarden. Zij merkt op dat de kerkenraad een onverzoenlijk standpunt inneemt, omdat deze meent dat ds. Vogelsang zijn verklaring van onschuld niet voor de classis had moeten afleggen (3 juli ll.), maar voor de kerkenraad.
Daarom verzoekt de classis nu dan toch aan ds. Vogelsang om zijn verklaring te herhalen. Onder protest voldoet ds. Vogelsang aan dit verzoek. De classis besluit om de kerkenraad hiervan in kennis te stellen en zal nu op verzoening aandringen. Een afgevaardigde van de classis zal dan van de kansel een verklaring aan de gemeente van Gouda voorlezen.
De afgevaardigden van Gouda houden echter vast aan de op schrift gestelde voorwaarden krachtens de instructies van de kerkenraad.
De classis roept de kerkenraad ter vergadering en legt deze de door haar opschrift gestelde verklaring voor, welke de volgende inhoud heeft (afschrift ingelast): ds. Vogelsang heeft bij herhaling zijn onschuld betuigd. De kerkenraad aanvaardt deze verklaring niet omdat het een kerkenraadszaak betreft en dreigt beroep aan te tekenen bij de synode, waarna men de vergadering verlaat.
De classis roept de kerkenraad opnieuw ter vergadering en tracht deze te dwingen de verklaring aan te nemen, maar de kerkenraad blijft bij zijn weigering. De classis merkt op dat de leden van de kerkenraad onderling verdeeld zijn en vraagt hen dan hoofdelijk af hoe zij tegenover de verklaring van onschuld staan. De classis stelt vast dat men moeite heeft met enkele woorden die men niet begrijpt, waarop zij dan een kleine verandering aanbrengt.
Ds. Vogelsang gaat hiermee onder protest akkoord en ook de nog aanwezige leden van de kerkenraad stemmen hiermee in. Verzoening vindt plaats (afschrift van de definitieve versie van de verklaring ingelast).
Daarop wordt ds. Joan Snellius aangewezen als gedeputeerde van de classis die van de kansel in Gouda een verklaring zal voorlezen (afschrift ingelast).
Met deze handelwijze gaat de kerkenraad onder protest accoord en men zal er aantekening van maken in de boeken.
De classis neemt hiermee echter geen genoegen en dreigt stappen te ondernemen om de kerkenraad onder censuur te zetten als deze zijn protest niet intrekt, niet toezegt geen aantekening van een en ander in de boeken te maken en ds. Vogelsang niet zuivert van alle blaam. De afgevaardigden van Gouda gaan hiermee akkoord, maar verlangen op hun beurt dat in de classisboeken aantekeningen ten nadele van de kerkenraad zullen worden geroyeerd. De classis zal zich hierover beraden.

15. Acta van de synode te Gorinchem die van belang zijn voor de classis van Gouda worden gememoreerd:
- (nr. 5) Monseratus, Naglerus en Mullerus worden in aanbeveling gehouden, zo ook Reyts (nr. 33) en Flassius (nr. 41);
- (nr. 33) zo ook de kerken in Zweibrücken (D); (nr. 15) kerk te Piershil; (nr. 27) kerk van Zaandijk en kerk van Rouveen;
- (nr. 10) verzoek van weduwe van ds. Isaäc Junius om gelden voor gedrukte uitgave van Antapologia van haar man

COPYRIGHT SAMH

wordt in aanbeveling gehouden;
- (nr. 19) de nieuwe bijbelvertaling wordt aanbevolen;
- (nr. 22) men moet op zijn hoede zijn voor de Sociniaanse dwalingen en deze aanbrengen bij de synode;
- (nr. 25) boeken die niet onderzocht zijn zullen niet gedrukt mogen worden;
- (nr. 30) dansen en toneel dienen geweerd te worden;
- (nr. 31) alle predikanten dienen ook op de zondagmiddag te preken;
- (nr. 43) Aasswerus Pollio, van remonstrants gereformeerd geworden, wordt bij de leden aanbevolen.
Gouda zal de synode te Den Briel (1643) openen, Schieland zal de sluiting verzorgen.

27 [b] 22 oktober 1642 Gouda (blz. 82-83r)

1. Opening.
De vergadering is belegd om op last van de Staten de zaak-Vianen te behandelen met de gedeputeerden van de synode, te weten ds. Reyn. Berckelius, Goswinus Butendijck, Adr. Hasius en Joh. Henr. Vinckius (in functie) en met de afgetreden gedeputeerden ds. Sam. Cabellejauw en ds. Jo. Spiljardus (niet aanwezig).
De lang slepende problemen in Vianen zouden kunnen worden opgelost als Vianen, tot nu toe behorend tot de classis van Gorinchem, zou worden gevoegd bij de classis van Buren. De heer van Brederode zou zich hierover beraden. De Staten hebben het echter in overleg met de gedeputeerden beter geacht als Vianen bij de classis van Gouda zou worden gevoegd. Deze wordt hier nu over gehoord.
De classis brengt de volgende punten naar voren:
1. De classis heeft een grote schuldenlast, waarvan de oorzaak bij de Goudse gemeente ligt; een huisregel van de classis is dat de kosten voor rekening komen van de gemeente die de classis laat vergaderen; de vergadering vreest dat Vianen de lasten van de classis niet zal willen dragen.
2. De classis vreest dat noch Vianen noch de heer van Brederode het eens zijn met de procedure voor het beroepen van predikanten.
Reactie van de gedeputeerden van de synode:
ad 1. de kosten zullen zeker niet voor rekening van de classis komen; met raadpensionaris Cats is hierover reeds gesproken;
ad 2. reeds is met instemming van de heer van Brederode bepaald dat Vianen zich zal onderwerpen aan de regels die deze classis heeft gesteld.
De classis besluit in te stemmen met de toevoeging van Vianen. Van het besluit wordt een akte opgemaakt (afschrift ingelast).
De gedeputeerden van de synode zullen nu de nodige maatregelen treffen.

28 [b] 19 november 1642 Gouda (blz. 83r-85r)

1. [ZIE:27.1]
Opening.
De heer van Brederode had de classis uitgenodigd om in Vianen te vergaderen. De praeses, ds. Lydius, is niet op de uitnodiging ingegaan. Instemming.

2. [ZIE:27.1]
Rapport gedeputeerden van de synode:
- Gecommitteerde Raden toonden zich verheugd over het besluit van de Goudse classis;
- de heer van Brederode evenzo;

COPYRIGHT SAMH

- Vianen heeft afscheid genomen van de classis van Gorinchem.

3. Notulen van het afscheid van Vianen van de classis van Gorinchem, 11 en 12 november 1642 te Gorinchem. Deze zijn ondertekend door ds. Henricus Boterpot (praeses) en ds. Joannes Cuperus (scriba). (Afschrift ingelast.)

4. De gedeputeerden van de synode verzoeken de vergadering om de afgevaardigden van het district Vianen aan te nemen en zitting te verlenen. De vergadering memoreert nogmaals de problemen waarmee Vianen te maken zal krijgen en eist loyaliteit. De gedeputeerden stellen de vergadering gerust en zeggen hulp toe inzake de schulden.
De vergadering voorziet problemen inzake de aanstaande beroeping van een predikant te Meerkerk (patronaatsrecht). De gedeputeerden verwachten dat de heer van Brederode in alles zal meewerken.
De vergadering roept de predikanten van het district Vianen binnen: ds. Julius Aysomus Huysinga (Lexmond); ds. Etzardus F. Auricanus (Ameide); ds. Joannes Vogelsang (Vianen); ds. Reynerus Vogelsang (Heicoop). De ingekomen predikanten verklaren dat zij zich zullen onderwerpen aan de regels die in deze classis gelden. Vervolgens wordt hun zitting verleend.

5. De gedeputeerden hebben hiermee hun opdracht vervuld en wensen dat nu de vrede en rust voor het district Vianen is hersteld.

6. De vergadering beraadslaagt over de vacerende gemeente Meerkerk. Regeling vacaturebeurten tot 15 februari 1643 (lijst ingelast).

7. Als antwoord op een vraag van ds. Julius Ansonius spreekt de vergadering uit dat het regel is dat proponenten niet in vacerende gemeenten mogen voorgaan.

8. De heer van Brederode heeft de verbintenis van Vianen met de classis Gouda goedgekeurd en dit schriftelijk bevestigd.

9. Jaarlijks zal worden vergaderd op dinsdag in de eerste week na Pasen. Daarvan wordt niet schriftelijk kennis gegeven.

10. [ZIE:27.1]
De gedeputeerden van de synode die zich bezig hebben gehouden met de zaak Vianen verzoeken van de classis een schriftelijke verklaring dat deze zaak geregeld is om die te tonen aan de Staten c.q. Gecommitteerde Raden.

11. [ZIE:27.1]
Resumptie van de zaak Vianen.
Sluiting.

---

29 [b] 27 januari 1643 Vianen (blz. 85v-88r)

0. Opening.
Verkozen zijn: ds. Nathan Vogelsang (in plaats van wijlen ds. Joan Lydius) - praeses; ds. Corn Banen - assessor.

1. [ZIE:27.6]
Op verzoek van de heer van Brederode zal de vergadering zich bezig houden met de problemen van de vacerende gemeente Meerkerk. Gemachtigden van de heer van Brederode zijn mr. De Rhaet en de drossaard van Vianen Ernst Abcoude Vermaerten.
Zij leggen hun probleem voor aan de classis. De gemeente van Meerkerk heeft driemaal een verzoek gericht aan de heer

COPYRIGHT SAMH

van Brederode inzake beroeping van ds. Joh. Lamberti van Hesel (Hien en Dodewaard) waarop deze gunstig heeft beschikt. Er ontstond echter onvrede in de gemeente over zowel beroep als beroepene. De classis wordt nu verzocht een oplossing te zoeken. De classis acht in het uiterste geval twee dingen mogelijk:
1. de heer van Brederode zal in de toekomst geen enkel beroep meer goedkeuren;
2. er komt een predikant tegen de wil van de gemeente.
De classis zal trachten de tegenstanders van de beroeping te overtuigen van hun ongelijk en ze worden verzocht voor de vergadering te verschijnen om te worden gehoord.
Ter vergadering verschijnt een aantal lidmaten van Meerkerk (lijst ingelast). Zij menen dat meer predikanten door de kerkenraad hadden moeten worden uitgenodigd en dat deze te zelfstandig handelt.
De vergadering vraagt de lidmaten van Meerkerk of zij zich zullen onderwerpen aan het oordeel van de classis. Zij zeggen toe dit te zullen doen. De classis besluit:
- het beroep op ds. Hesel is wettig gedaan;
- het beluisteren van meer predikanten maakt de verdeeldheid groter;
- het oordeel van de heer van Brederode moet worden gerespecteerd;
- de kerkenraad heeft gedaan wat deze moest doen; tegen eerdere beroepingen die de kerkenraad deed (ds. Blommius, ds. Theodorus Gijsberti, ds. Velthusen) is geen oppositie geweest.
De lidmaten van Meerkerk beraden zich over dit besluit. Zij vinden dat de classis een commissie naar de gemeente moet afvaardigen. De classis wijst dit van de hand en geeft de lidmaten enkele uren de tijd om tot goedkeuring van het beroep te komen.
Na beraad verklaren de lidmaten het beroep niet te kunnen goedkeuren en zij menen dit ook namens de gemeente te kunnen zeggen. Zij stellen dat men tot beroeping is overgegaan alleen om de heer van Brederode een genoegen te doen. De classis wijst op het belang van de gemeente en verwerpt de bezwaren die de lidmaten aanvoeren. Na zeer lange beraadslagingen stemmen de lidmaten van Meerkerk met het classisbesluit in. Een commissie van de classis verkrijgt ook de goedkeuring van de gemeente van Meerkerk.
Ds. Lambertus van Hesel wordt beroepen, deze neemt het beroep aan en hij wordt op 12 maart 1643 te Meerkerk bevestigd.

2. [ZIE:26.14]
Ds. Vogelsang verzoekt kopie van de besluiten die in zijn zaak zijn genomen. De classis zal er voor zorgen.
Sluiting.

30 [g] 15 april 1643 Schoonhoven (blz. 88v-90r)

0. Opening.
Verkozen zijn: ds. Joh. Snellius (Schoonhoven) - praeses; ds. Nic. Balbian (Bergambacht) - assessor; ds. Abr. Snoeckius (Stolwijk) - scriba.
Zes predikanten zijn absent.

1. [ZIE:29.1]
Ds. Lamb. Heesselius, bevestigd predikant te Meerkerk, wordt als lid van de classis aangenomen.

2. Ds. Petrus Joh. Amstelredamensis, gewezen predikant van de Nederlandse troepen in Portugal, wordt als proponent door de classis aangenomen.

3. [ZIE:26.12]
Er wordt een commissie ingesteld die de aanklacht tegen ds. Charles Everwijn

COPYRIGHT SAMH

(Gouda) inzake diens geschrift beginnende met de woorden "De hoofdketter Donatus" voor de Waalse synode zal verwoorden. Zij zal tevens een onkostenvergoeding voor twee gehouden buitengewone classicale vergaderingen vragen.

4. Ds. Vogelsang legt de navolgende kwesties aan de vergadering voor:
1. een protestant wil trouwen met een door haar man verlaten jodin;
2. een ex-monnik wil trouwen met een ex-begijn;
3. een vrouw wil vrij zijn om te trouwen na gelieerd te zijn geweest met een sergeant.
De classis besluit: ad 1 en 3: verwijzing naar de magistraat; ad 2: huwelijk volgens de gewone kerkelijke orde.

5. Ds. Velde zal het classisboek bijwerken en hij zal ervoor worden betaald.

6. Het besluit van 7 oktober 1642 nr. 4 wordt aangehouden.

7. Het besluit van 7 oktober 1642 nr. 5 wordt aangehouden.

8. Het besluit van 7 oktober 1642 nr. 6 wordt aangehouden.

9. Het besluit van 7 oktober 1642 nr. 7 wordt aangehouden.

10. Het besluit van 7 oktober 1642 nr.8 wordt aangehouden.

11. Het besluit van 7 oktober 1642 nr. 9 wordt in het classisboek ingeschreven en wordt aangehouden.

12. Het besluit van 7 oktober 1642, nr. 10 wordt aangehouden.

13. [ZIE:26.11]
Gecommitteerden in de zaak Haastrecht zullen zich in een verzoekschrift richten tot de Staten.

14. [ZIE:26.14]
Ds. Snellius heeft van de preekstoel van Gouda verklaring voorgelezen. Ds. Vogelsang wenst nu dat de voor hem nadelige acta in de Goudse boeken worden geroyeerd. Op hun beurt verzoeken de afgevaardigden van Gouda, ds. Widmarius, ds. Sceperus en ouderling Vermeulen, om kopie van de classicale acta betreffende de zaak Vogelsang en vragen om het royeren van acta. De classis stelt praeses, assessor en scriba in commissie om bovengenoemde zaken te behandelen.

15. Op een vraag van ds. Heesselius (Meerkerk) geeft de classis advies inzake vernieuwing van de kerkenraad. Deze is gedurende drie jaar niet vernieuwd, maar van nu aan zal volgens de kerkorde gehandeld moeten worden.

16. De classis machtigt ds. Balbian om ten behoeve van ds. Mazuyr aan de Staten om traktement te verzoeken, aangezien laatstgenoemde daartoe niet meer in staat is.

17. Volgende vergadering te Meerkerk (3e Pinksterdag oude stijl).
Sluiting.

---

31 [g] 2 juni 1643 Meerkerk (blz. 90v-93r)

0. Opening.
Verkozen zijn: ds. Edzardus Auricanus - praeses; ds. Gibbo - assessor; ds. J. a Velde - scriba.
Vijf predikanten zijn absent.

COPYRIGHT SAVH

1. [ZIE:26.15]
Ds. Reynerus Vervoorn (Piershil) verzoekt de classis om steun voor nieuwbouw van de kerk. Diverse gemeenten zeggen steun toe (lijst ingelast).

2. Cornelius Molswijck wordt door de classis als proponent aangenomen.

3. Gelden aan Sebastianus Mullerus uitgereikt. Gouda en Vianen zullen ook nog voor een bijdrage zorgen.

4. Ingekomen brief van de Staten-Generaal (afschrift ingelast): ds. Nathan a Vogelsang is aangewezen als legerpredikant in het kwartier van de heer van Brederode voor het komende jaar. De classis gaat hiermee akkoord.

5. Ds. Mazuyr (Groot-Ammers) heeft emeritaat genomen. Ouderling Peter Arentsz en diaken Jan Cornelisz verzoeken om een rooster voor de vervulling van vacaturebeurten. Aan dit verzoek wordt voldaan (rooster van mei t/m november ingelast).

7. [ZIE:30.3]
Rapport ds. Balbian.
Kopie van genomen besluit door de Waalse Synode aan de classis overhandigd (afschrift van het in het Frans gestelde besluit ingelast).
Ds. Balbian, gecommitteerd door de classis van Gouda, heeft twee klachten tegen ds. Everwijn:
1. diens geschrift inzake de autoriteit van de magistraat;
2. inmenging in aangelegenheden van de Nederduits gereformeerde kerken.
De Waalse synode heeft besloten:
1. het geschrift moet worden beoordeeld door de Nationale Synode; verder mag er niet meer over worden gesproken;
2. ds. Everwijn mag zich niet meer mengen in aangelegenheden van de Nederduits gereformeerde kerken.

8. [ZIE:30.13]
Ds. Timmermans rapporteert dat er in Haastrecht nog niets is veranderd. Integendeel, men verwijt de classis dat haar actie hoge kosten voor het land van Haastrecht met zich mee heeft gebracht. De classis verzoekt nu de Staten om passende maatregelen te nemen tegen de rooms-katholieken.

9. [ZIE:30.14 en 31.4]
Aangezien ds. Vogelsang in het leger is aangesteld, wordt deze zaak aangehouden.

10. De betaling van de predikanten die Groot-Ammers bedienen wordt strakker geregeld.

11. Gedeputeerden ter synode zullen om uitvoering van het synodebesluit inzake zg. non-residentes vragen.

12 (11). De zaak Engeland zal op de synode ter sprake gebracht worden.

13 (12). Gravamen: vVerzoek om met vlijt en met alle geestelijke middelen te waken tegen de praktijken van de rooms-katholieken (klopjes, johannieten, conventikels, enz.).

14 (13). Volgende vergadering te Lexmond. Sluiting.

---

32 [g] 19 juni 1643 Lexmond (blz. 93v-96r)

0. Opening.
Verkozen zijn: ds. Julius Aysonius Huysinga - praeses; ds. Joh. Snellius - assessor; ds.

COPYRIGHT SAMH

Reynerus Vogelsang - scriba.
Acht predikanten zijn absent.

1. In de volgende vergadering zal een besluit genomen worden inzake de verkiezing van praeses, assessor en scriba.

2. Joh. Hartogh, Joh. Heymenberg en Henricus de Goy worden door de classis als proponent aangenomen.

3. Het besluit van 2 juni 1643 nr. 8 wordt aangehouden.

4. [ZIE:31.5]
Ds. Mazuur beklaagt zich erover dat de kerkenraad van Groot-Ammers niet volgens de kerkorde proponenten aantrekt om voor te gaan. Er wordt een commissie ingesteld ter bemiddeling.

5. Het besluit van 2 juni 1643 nr. 8 wordt aangehouden.

6. De classis synodaal heeft vijf gravamina toegestuurd.
Gravamen 1 (zie: 2 juni 1643 nr. 13 (12)).
Gedeputeerden ter synode zullen aandringen op handhaving van de kerkelijke tucht en zullen verwijzen naar het besluit in deze genomen door synode te Gorinchem.
Besluit van de classis: de classis van Gorinchem heeft in het gravamen de Fraterniteiten van Maria toegevoegd, hetgeen juist de classis van Gouda met opzet had weggelaten. Dit zal aan de synode worden bekendgemaakt.

7. Gravamen 2 (Rotterdam).
Predikantsweduwen behoren traktement te ontvangen.
Besluit: hierom moet worden gevraagd aan de Staten.

8. Gravamen 3 (Gorinchem).
De kerken in Engeland verkeren in moeilijkheden. In het verleden heeft Engeland onze kerken geholpen. Zeeland helpt nu reeds Engeland, het past ook Zuid-Holland dit te doen.
Besluit: de classis stemt met dit voorstel in en wenst verder:
1. een verzoek te doen aan de Staten om bededagen voor Engeland en Ierland te houden;
2. een verzoek te doen aan de stadhouder en aan de Staten van Holland om zich in te zetten voor rust en vrede in Engeland;
3. de Engelse kerken een troostbrief te sturen;
4. Schotland in een brief op te roepen de Engelse kerken te helpen;
5. Zwitserland in een brief op te roepen de Engelse kerken te helpen.

9. [ZIE:32.6]
Gravamen 4 (Den Haag).
De activiteiten van de rooms-katholieken zowel in de steden als op het platteland nemen toe. De Staten-Generaal moet verzocht worden om maatregelen te nemen en nauwgezet toezicht uit te oefenen op uitvoering van de bestaande plakkaten.
Besluit: instemming; afgevaardigden ter synode moeten de zaak Haastrecht ter sprake brengen.

10. Gravamen 5 .
Uiterlijk en haardracht van sommige predikanten en proponenten verwekken aanstoot. De synode moet maatregelen nemen.
Besluit: dit is een zaak van classes en gemeenten.

11. De volgende personen zijn uit de rooms-katholieke kerk overgekomen en worden bij de classis aanbevolen: Hermannus Burvenich en zijn vrouw; Vatrin Blesme (ten huize ds. Hesselius).

12. Op verzoek van ds. Becius zal een commissie de heer van Langerak vragen

COPYRIGHT SAMH

om een plaatsvervangend officier te Nieuwpoort aan te stellen.

13. Rapport kerkvisitatoren. Alles in orde bevonden.

14. Het kapittel van Oudmunster te Utrecht blijft in gebreke inzake het traktement van ds. Julius Aysonius Huysinga. Er wordt een commissie ingesteld.

15. Kerkvisitatoren zullen zijn ds. Carolus Becius en ds. Abdias Widmarius.

16. [ZIE:30.12]
Gedeputeerden naar de synode zijn: ds. Gibbo Theodori (i.p.v. ds. Snellius); ds. Cornelius Banen; ds. Volcardus Clock; ouderling Anthonis Verhaer (Schoonhoven). Sluiting.
Abigael Thomasdr wordt bij de classis in aanbeveling gehouden.

---

33 [g] 18 augustus 1643 Ameide (blz. 97r-99r)

0. Opening.
Verkozen zijn: ds. Edzardus F. Auricanus - praeses; ds. Gibbo - assessor; ds. Joh. Vogelsang - scriba.

1. Bartholomeus Cervinus Amsteldamensis is door de classis als proponent in aanbeveling genomen.

2. Goedkeuring van het beroep van Groot-Ammers op Henricus de Goy, reeds goedgekeurd door graaf Willem, heer van Liesveld.

3. De tijd van het examen van De Goy is nader te bepalen. Examinator is ds. Sceperus, bij diens verhindering ds. Becius.

4. De afgevaardigeden van Bergambacht vragen aan de classis of zij zorg wil dragen voor hun gemeente na het vertrek van ds. Balbiaan. De classis zegt dit toe en bedankt ds. Balbiaan voor hetgeen hij heeft gedaan.

5. Regeling van reiskostenvergoeding voor degenen die de gemeente van Bergambacht zullen dienen.

6. Ter aflossing van de classicale schulden zal de gemeenten om een extra bijdrage worden gevraagd.

7. De ouderling van Polsbroek verzoekt de classis om bij de magistraat op de bouw van een pastorie aan te dringen, omdat de predikant nu overweegt om in Schoonhoven te gaan wonen. De classis zegt toe uit te zien naar een huis en zij verbiedt de predikant buiten zijn gemeente te gaan wonen.

8. [ZIE:32.1]
Praeses, assessor en scriba zullen voortaan niet meer worden gekozen, maar zullen volgens rooster om de beurt aantreden. Nieuwe proponenten zullen drie jaar uitgesloten zijn.

9. De besluiten van 19 juni 1643 nrs. 12 en 14 worden aangehouden.

10. Petrus Everarteus wordt door de classis als proponent in aanbeveling genomen, maar hij dient een attestatie van de kerkenraad van Montfoort te overleggen.

11. [ZIE:32.16]
In de volgende vergadering zullen gelden voor Abigael Thomasdr worden ingezameld. Sluiting.

12 (1). [ZIE:34.2 en 34.3]
Het beroep van Groot-Ammers op H. de Goy is goedgekeurd, aan alle formaliteiten is voldaan en er is een classicale

COPYRIGHT SAMH

vergadering voor het examen uitgeschreven (12 oktober 1643).

13 (2). Goedkeuring van het beroep van Bergambacht op Joh. Heymenberg; goedkeuring van ambachtsheer Peter Magnus was reeds gegeven. De examens van Heimenberg en De Goy zullen gelijktijdig plaatsvinden.

---

34 [b] 12 oktober 1643 Groot-Ammers (blz. 100)

1. [ZIE:33.13 (2)]
De Goy en Heymenberg hebben geproponeerd.

2. [ZIE:33.13 (2)]
De Goy en Heymenberg zijn geëxamineerd.

3. Vaststelling van de datum van bevestiging van De Goy en Heymenberg.

4. Ds. Banius zal De Goy bevestigen, ds. Merkinius Heymenberg.

5. Brieven zijn ingekomen van resp. namens het Engelse parlement met het verzoek om de gemeenten in Ierland te helpen.

---

35 [g] 5 april 1644 Vianen (blz. 101r-103r)

0. Volgens rooster treden in functie: ds. Justus a Velde - praeses; ds. Carolus Becius - assessor; ds. Julius A. Huysinga - scriba.
Zeven leden zijn afwezig.

1. Ter vergadering is verschenen Abraham Majeur (Amsterdam). Hij vertelt dat zijn vrouw van hem is weggelopen en nu bij haar zus, echtgenote van Teeling, in Vianen verblijft. Hij verzoekt de classis om alles in het werk te stellen dat zijn vrouw weer bij hem terugkomt. Commissie ingesteld die de zus bezoekt. De vrouw van Majeur is afwezig en haar zus zegt dat verzoening is uitgesloten.

2. Petrus Eyckhout (Utrecht) en Johannes Costerus (Houten) worden niet door de classis als proponenten aangenomen: het aantal proponenten is vol.

3. Elias Vijn (Ouderkerk) dient een klacht in tegen ds. Backerus. Kerkvisitatoren zullen een onderzoek instellen en ds. Backerus zal worden gehoord over zijn gedurige afwezigheid.

4. De drossaard van Polsbroek zal worden aangeschreven over de ambtswoning van ds. Mirkinius.

5. [ZIE:33.6]
De quaestor heeft gelden naar Den Haag gebracht. Maar tevens heeft hij gelden opgenomen bij Frank Gerritsz te Jaarsveld, waarvoor hij een schuldbekentenis ontvangt van de classis.

6. [ZIE:30.6]
Ammerstol wenst een predikant te beroepen. De Staten staan hier niet afwijzend tegenover. Nader overleg met de heer van Bergambacht volgt.

7. Het besluit van 19 juni 1643 nr. 9 wordt aangehouden.

8. De synodale acta van vorig jaar zullen in de volgende vergadering worden gelezen.

9. Dagopening.
Ter gelegener tijd zal men zich nader beraden op maatregelen tegen het onwettig wegblijven van de vergadering.

COPYRIGHT SAMH

Ds. Banius heeft nog classicale gelden onder zich. Hij zal hierover worden aangeschreven.

10. Zij die weinig of geen classicale onkosten hebben zullen deze toch vergoed krijgen.

11. De drossaard van stad en land van Vianen is geïnformeerd over de synodale bijdrage. Hij wil dit op schrift vastgelegd hebben. Hieraan wordt voldaan.

12. [ZIE:35.1]
Ter vergadering zijn verschenen Elisabeth Coeninx, gehuwd met Abr. Majeur, haar zus en haar zwager Teeling. Mevrouw Coeninx brengt een aantal beschuldigingen in tegen haar man. Ds. Joh. Vogelsang spreekt haar hierop ernstig aan en vervolgens wordt zij met haar man geconfronteerd. Zij herhaalt haar beschuldigingen. Dan wordt de man alleen genomen en hem wordt aangezegd alle oorzaak van twist te vermijden. Ook de vrouw wordt alleen genomen en haar wordt het volgende voorgehouden: 1. er is geen sprake van echtbreuk dus zij mag niet scheiden van haar man; 2. huwelijksplichten; 3. zij kan de oorzaak worden dat haar man tot een zondig leven vervalt; 4. zij maakt de kerk te schande en zij sluit zichzelf uit van het avondmaal; 5. zij overtreedt ook burgerlijke wetten. Ook de zus en de zwager van mevrouw Coeninx worden gewaarschuwd.
De classis verzoekt de kerkenraad van Vianen om alles in het werk te stellen om de zaak tot een goed einde te brengen.
Sluiting.

---

36 [g] 23 april 1644 Heicoop (blz. 104r-111r)

0. Opening.
Volgens rooster treden in functie: ds. Joh. Timmerman - praeses; ds. Abdias Widmarius - assessor; ds. Edzardus Auricanus - scriba.
Acht leden zijn afwezig.

1. [ZIE:35.12]
De kerkenraad van Vianen zal worden geassisteerd door een commissie van de classis.

2. [ZIE:35.3]
Ds. Backerus is ter vergadering verschenen. Hij kan zich niet voldoende verantwoorden.

3. [ZIE:35.4]
Ds. Abbema heeft een brief gereed en zal deze versturen.

4. [ZIE:35.6]
Rapport inzake de bouw van een predikantswoning te Ammerstol:
- Ammerstol heeft de benodigde gelden niet;
- Bergambacht wenst er geen belasting voor te heffen, hoewel Ammerstol wel heeft bijgedragen aan de bouw van de nieuwe kerk van Bergambacht.
De classis zal de heer en de gezworenen van Bergambacht aansporen om mee te werken aan de bouw van de kerk te Ammerstol; doen zij dit niet, dan zal de zaak op de synode ter sprake worden gebracht.

5. [ZIE:35.7]
Deze kwestie zal bij de rondvraag op de komende synode te Den Haag ter sprake worden gebracht en men zal met klem op maatregelen aandringen.

6. Ds. Huisinga informeert de vergadering over zekere rooms-katholieke activiteiten. De dijkgraaf van het land van Vianen en de heer van Ameide stellen hun huizen beschikbaar voor rooms-katholieke

COPYRIGHT SAMH

conventikels en negeren daarmee het plakkaat van de heer van Brederode (1640). De vergadering besluit een en ander te melden aan de heer van Brederode. Er wordt een commissie ingesteld.

7. Ds. Abbema (Abama) verantwoordt de afwezigheid van ds. Banius.

8. Verantwoording van betaling van de synodale quota door de drossaard van Vianen.

9. De synodale classis van Voorne en Putten verzoekt de andere classes om haar hun gravamina toe te sturen. De classis Gouda heeft echter geen gravamina. Wel dringt zij aan op serieuze afhandeling van oude gravamina, in het bijzonder die welke betrekking hebben op rooms-katholieken, op het huwelijk en op de te lage traktementen van de predikanten.

10. De magistraat van Gouda moet ervoor zorgen dat rector en conrector van de Latijnse school zekere acta van de Dordtse synode (1618-1619) ondertekenen.

11. [ZIE:36.2]
Rapport van kerkvisitatoren: alles in orde bevonden, alleen problemen rond ds. Backerus (Ouderkerk).
De kerkenraad heeft de volgende beschuldigingen tegen ds. Backerus ingebracht:
1. veelvuldig kopen en verkopen;
2. wanbetaling van zijn crediteuren;
3. ds. Backerus zegt dat predikanten leugenaars zijn;
4. volgens geruchten: dronkenschap;
5. ontheiliging van de zondag, nl. openbaar verhuur van landerijen;
6. veel en langdurig afwezig zijn;
7. zich bezighouden met rechtszaken;
8. de leden der gemeente hebben geen vertrouwen in hem.
Antwoord ds. Backerus:
1. deze zaken hadden eerst met hem in de kerkenraad besproken moeten worden;
2. er zijn geen bewijzen geleverd.
De classis stelt hier tegenover dat de kerkenraad hem welgezind is en ook dat de visitatoren hun werk goed gedaan hebben. Derhalve dient ds. Backerus zich punt voor punt te verantwoorden.
Verantwoording ds. Backerus:
ad 1. hij bekent dat hij land gekocht en verkocht heeft met winstoogmerk;
ad 2. een deel van zijn schulden heeft hij inmiddels betaald, het resterende gedeelte kan hij nu ook voldoen;
ad 3. volgens de bijbel zijn alle mensen leugenaars; predikanten had hij niet in het bijzonder genoemd;
ad 4. hij vraagt om bewijzen;
ad 5. ontheiliging van de zondag geeft hij toe, maar hij hoopt er in de toekomst voor bewaard te blijven;
ad 6 en 7. hij erkent veel van huis geweest te zijn, maar dat was voor een rechtszaak die voor zijn vrouw van groot belang was; de diensten heeft hij altijd kunnen waarnemen;
ad 8. uit niets blijkt dat de gemeenteleden geen vertrouwen meer in hem hebben; zij komen ook allen nog getrouw op.
Ds. Backerus eindigt met het verzoek om deze zaak ten opzichte van hem welwillend te behandelen.
De classis beraadslaagt en meent dat er voldoende aanleiding is om Ds. Backerus ernstig te vermanen. Hiermee wordt de zaak afgedaan.

12. De kerkvisitatoren worden bedankt.

13. Ingekomen is een brief van de Engelse synode, medeondertekend door de gedelegeerde van de generale kerkelijke vergadering van Schotland, geschreven op last van het Engelse parlement, gedateerd 7 februari 1644.
De brief behelst een opsomming in 18 punten van activiteiten c.q. wandaden van

COPYRIGHT SAMH

rooms-katholieken. Het meest zwaarwegende punt is dat de koning zich laat ophitsen door de rooms-katholieken tegen de protestanten en dat hij hen veel vrijheden geeft, hen zelfs met een leger steunt en ook Ierse rebellen gelegenheid geeft om bloedbaden aan te richten.
De Schotten hebben nu met de Engelsen een verbond gesloten tot bescherming van het protestantisme. De beide huizen van het parlement hebben de synode bijeengeroepen en de Schotten hebben naar deze vergadering gedeputeerden gestuurd.
In de brief wordt het verzoek gedaan om:
1. een oordeel te vellen;
2. hun zaak in vergadering voor te staan;
3. medelijden te hebben;
4. hun zaak te beschouwen alsof het de protestanten in de Nederlanden betreft;
5. hen te gedenken in de gebeden.
De classis stemt ermee in om een troostbrief terug te sturen naar de Engelse synode, waarin ook de wens te kennen gegeven wordt dat zij zich ooit zullen kunnen vinden in de kerkorde die in de Nederlanden bestaat.

14. Volgende vergadering te Meerkerk. Sluiting.

---

37 [g] 21 juni 1644 Meerkerk (blz. 112r-113r)

0. Volgens rooster treden in functie: ds. Backerus - praeses; ds. Nath. Vogelsang - assessor; ds. Joh. Vogelsang - scriba.

1. [ZIE:36.13]
De zaak Engeland wordt aangehouden.

2. [ZIE:36.1]
De zaak Majeur wordt aangehouden.

3. [ZIE:36.11]
Rapport in de zaak Backerus: verzoening met de kerkenraad is tot stand gebracht.

4. In de vergadering zijn verschenen ouderling Adriaan Simonsz en vijf boeren uit Ouderkerk. Zij brengen een beschuldiging in tegen ds. Backerus; ondertekening is geschied door 47 personen.

5. Ds. Backerus toont een verklaring van de kerkenraad, ondertekend door ouderling Simonsz.. Deze laat weten dat de verklaring geen betrekking heeft op deze zaak.

6. Ds. Backerus meldt dat onder zijn bediening zeven nieuwe lidmaten zich hebben aangemeld. Niemand heeft ook indertijd bezwaar gemaakt tegen zijn komst.

7. Ouderling Simonsz bevestigt dit.

8. Bespreking van de beschuldiging tegen ds. Backerus. In Ouderkerk zal hierover worden vergaderd.

9. In verband met de beroeping van proponent Molswijck te Oudewater wordt een buitengewone vergadering belegd.

10. [ZIE:31.4]
Inzake de aanstelling van ds. Nath. Vogelsang als legerpredikant is een brief ingekomen.

---

38 [b] 22 juni 1644 Ouderkerk (blz. 114r-116v)

1. [ZIE:37.8]
Opening.
De predikanten verklaren desgevraagd niets tegen ds. Backerus te hebben.

COPYRIGHT SAMH

2. [ZIE:37.2]
De zaak Majeur wordt aangehouden.

3. De gemeente van Ouderkerk is samengeroepen.

4. Voor de vergadering zijn verschenen Marichjen Willems en Ingichjen Ariaans (Moordrecht); zij handhaven hun beschuldiging tegen ds. Backerus.

5. Voor de vergadering is verschenen de dijkgraaf en schout van Broek.
Hij verklaart:
1. Marichjen Willems heeft een specificatie gekregen van besteding van de gelden die zij ds. Backerus had doen toekomen;
2. ds. Backerus heeft voor de moeite die hij heeft gedaan niets gekregen;
3. ds. Backerus werd gevraagd verzoening tot stand te brengen in een zaak van doodslag; na veel aandringen ging hij hierop in;
4. ook Joost Jacobsz Heenvliet werd daartoe aangezocht.

6. Ds. Backerus verklaart hierop:
1. hij weet niet hoeveel geld hij heeft ontvangen van Mar. Willems;
2. hij weet niet of zij een specificatie heeft gekregen.
Inzake de beschuldiging van dronkenschap legt hij aan de classis verklaringen over van drankverkopers. De classis neemt hier geen genoegen mee.
Ondertussen vraagt ds. Gibbo om de goedkeuring van de beroeping van Corn. Molswijck te Oudewater. De classis antwoordt dat daarvoor een buitengewone vergadering belegd moet worden te Oudewater.

7. Marichjen Willems en Ingichjen Ariaans kunnen geen specificatie tonen.

8. Vijftig lidmaten uit Ouderkerk nemen kennis van de beschuldigingen tegen ds. Backerus en hun wordt gevraagd of hij voor hen nog tot stichting kan zijn. Hierop antwoorden 37 lidmaten ontkennend, terwijl er 12 menen dat hij dat voor hen nog wel kan zijn.

9. Cornelis Cornelisz beschuldigt ds. Backerus van openbare dronkenschap en Leendert Hendricx meent dat ds. Backerus zijn vrouw zeer onheus heeft behandeld. Ds. Backerus ontkent zowel het een als het ander.

10. Na deliberatie besluit de classis:
1. ds. Backerus kan niet meer tot stichting zijn in zijn gemeente;
2. hij zal ernstig worden vermaand;
3. hij mag in zijn gemeente voorlopig niet meer voorgaan, maar zijn traktement wordt hem niet afgenomen; indien daartoe uitgenodigd mag hij voorgaan in andere gemeenten.

11. Ds. Backerus tekent protest aan tegen het classisbesluit:
1. hij acht de classis in deze zaak niet bevoegd;
2. hij verzoekt kopie van de acta;
3. hij gaat in beroep bij de synode.

12. Er wordt een commissie ingesteld om te bewerkstelligen dat ds. Backerus zich bij het classisbesluit zal neerleggen.
Volgende vergadering te Groot-Ammers.
Sluiting.

---

39 [b] 15 augustus 1644 Oudewater (blz. 117)

1. Propositie Cornelius Molswijck.

2. Cornelius Molswijck wordt geëxamineerd.
Regeling van de bevestiging.

COPYRIGHT SAMH

3. Corn. Molswijck belooft de drie formulieren van enigheid te ondertekenen.

4. Ds. Widmarius verzoekt om attestatie voor vertrek naar Harderwijk. Aan dit verzoek wordt voldaan.

5. Sluiting.

---

40 [g] 12 september 1644 Groot-Ammers (blz. 118v-120r)

0. Volgens rooster treden in functie: ds. Volcardus Klock - praeses; ds. Justus a Velde - assessor; ds. Reynerus Vogelsang - scriba.

1. Ds. Molswijck (Oudewater) wordt als lid van de classis aangenomen.

2. De acta van de laatstgehouden synode worden gelezen. De nieuwbouw en restauratie van enkele kerken wordt aanbevolen.

3. [ZIE:36.4]
De Staten zal worden verzocht om aan Ammerstol toestemming te verlenen om een predikant te beroepen.

4. [ZIE:38.10 - 38.12 en acta synode nr. 28]
Enkele gemeenteleden uit Ouderkerk klagen opnieuw ds. Backerus aan. Er zou aan diens wangedrag geen einde komen. Maar aangezien ds. Backerus krachtens synodebesluit in het ambt is hersteld, wenst de classis verzoening tot stand te brengen. Ds. Backerus is hiertoe gaarne bereid, de andere partij echter niet.
Er wordt een commissie ingesteld.
De gemeenteleden willen zich alleen met ds. Backerus verzoenen als:
1. de nieuwe kerkenraadsleden voortaan uit dubbeltallen worden gekozen;
2. ds. Backerus in het openbaar in Ouderkerk schuld belijdt.
De classis gaat hiermee niet akkoord en geeft aan de gemeenteleden hun papieren terug.
Er wordt een commissie ingesteld om verzoening tot stand te brengen en aan de schout van Ouderkerk wordt een brief geschreven, waarin hij wordt gevraagd om mee te werken aan een oplossing.

5. [ZIE:laatstgehouden synode nr. 45]
Een brief van de Engelse synode gericht aan de kerken in de Nederlanden is eerst aan de Staten toegestuurd en vervolgens door de Zuid-Hollandse synode beantwoord. De classis neemt kennis van het antwoord.

6. [ZIE:laatstgehouden synode nr. 60]
In het classisboek zal de totaalopbrengst van gehouden collecten voor Ierland worden aangetekend.

7. Ds. Abbema zal hulp krijgen van een lid van de classis inzake nieuwbouw van de kerk te Moordrecht.

8. Ds. Gibbo zal bij Gecommitteerde Raden een verzoek indienen om een pastorie te mogen bouwen te Polsbroek.

9. Gravamina zullen op de eerste classicale vergadering na Pasen worden ingeleverd.

10. Eerstvolgende vergadering 25 april 1645 te Bergambacht.
Sluiting.

---

41 [g] 25 april 1645 Bergambacht (blz. 120v-122r)

COPYRIGHT SAMH

0. Volgens rooster treden in functie: ds. Gibbo - praeses; ds. Sceperus - assessor; ds. Snoeckius - scriba.

1. Ds. Gabriël Vinck (Reeuwijk) zegt dat hij door Gouda onheus behandeld wordt. De kerkenraad van Gouda zal hierop antwoorden. De classis wacht dit af.

2. [ZIE:38.2]
Abraham Majeur verzoekt om kopie van hetgeen de classis van zijn zaak heeft aangetekend en hij vraagt wat hem te doen staat. De classis stelt op schrift hetgeen zij in zijn zaak heeft gedaan (afschrift ingelast) en zij geeft aan Majeur de raad om te berusten.

3. [ZIE:33.11]
Naar aanleiding van een schriftelijke klacht van Abigael Thomasdr beveelt de classis haar zaak aan bij de kerkenraden.

4. [ZIE:40.2]
Aanbeveling van de nieuwbouw van de kerken van Leidschendam, Piershil en Nieuwendam en de restauratie van de illustere school te Herborn (D).

5. [ZIE:40.3 en 40.4]
De besluiten nrs. 3 en 4 van de voorgaande vergadering worden aangehouden.

6. [ZIE:40.4]
De bezwaarden in Ouderkerk dienen twee verzoekschriften in. De vergadering besluit echter eerst de andere zaken in behandeling te nemen.

7. [ZIE:40.6 - 40.8]
De besluiten nrs. 6, 7 en 8 van de voorgaande vergadering worden aangehouden.

8. De classis synodaal Den Haag verzoekt om tijdig gravamina toe te sturen.

9. Er wordt een boeteregeling getroffen inzake niet gewettigde afwezigheid.

10. Ds. Banius zal worden verzocht ter vergadering te verschijnen.

11. Ds. Becius stelt voor om de overheid te verzoeken om in Nieuwpoort een officier aan te stellen die op de zondagsheiliging moet toezien.

12. De drossaard van Vianen, Van Merthem, verzoekt om met afgevaardigden van de classis te spreken. Er wordt een commissie ingesteld.

13. Mechtelt van Rij brengt een schriftelijke beschuldiging in tegen ds. Joh. Vogelsang (Vianen). Bovengenoemde commissie (zie nr. 12) zal trachten het geschil uit de weg te ruimen.

14. [ZIE:42.6]
De bezwaarde gemeenteleden in Ouderkerk verzoeken kopie van het besluit dat in de zaak Backerus werd genomen. Aangezien het echter een synodebesluit is, geeft de classis die niet af. Wel staat zij inzage toe. De bezwaarden verzoeken de classis om in Ouderkerk te komen vergaderen. De classis besluit voor deze zaak in Schoonhoven bijeen te komen.

15. [ZIE:23.11]
Ds. Velde zal de te corrigeren delen van de nieuwe bijbelvertaling aan de leden toezenden.
Sluiting.

---

42 [b] 2 mei 1645 Schoonhoven (blz. 122r-124r)

1. [ZIE:41.6 en 41.14]
De bezwaarde gemeenteleden in

COPYRIGHT SAMH

Ouderkerk:
1. brengen beschuldiging in tegen ds. Backerus;
2. tekenen beroep aan tegen de vernieuwing van de kerkenraad.
De classis besluit om eerst het beroep te behandelen.
ad 2. a. De bezwaarden geven in 8 punten aan (lijst ingelast) waarom zij menen dat de huidige kerkenraad onwettig is; onder meer zijn zij het ermee oneens dat Arien Simonsz is gepasseerd voor het ambt van ouderling.
b. Ds. Backerus en vervolgens ook de leden van de kerkenraad wijzen de bezwaren punt voor punt van de hand (lijsten ingelast).
De vergadering besluit vervolgens om zich bezig te houden met de beschuldigingen die de bezwaarden tegen ds. Backerus zelf inbrengen.
ad 1. a. De bezwaarden vatten hun beschuldigingen tegen ds. Backerus in 5 punten samen: plegen van fraude, mishandeling van een vrouw, bedreiging met een mes, aannemen van steekpenningen, het leiden van een ongeregeld leven.
ad 1.b. Ds. Backerus wil hier niet op ingaan: deze zaak moet eerst op de kerkenraad besproken worden. Hij wenst kopie van de beschuldiging te ontvangen.
De classis vraagt aan alle partijen of zij menen dat ds. Backerus voor de gemeente nog tot stichting kan zijn. Zo niet, zou het dan niet beter zijn als hij emeritaat neemt.
- Ds. Backerus zelf meent dat hij tot stichting van de gemeente zijn ambt kan vervullen en wenst geen emeritaat te nemen;
- de leden van de nieuwe kerkenraad stemmen hier volkomen mee in;
- de bezwaarden antwoorden allen ontkennend.
De classis wil geen uitspraak doen, maar verwijst de zaak door naar de synode.
Er wordt een commissie ingesteld om ds. Backerus te bewegen om emeritaat te nemen.
Ds. Backerus bedankt de classis.

2. Johannes Sas en Bucaeus worden door de classis als proponenten in aanbeveling genomen.

3. [ZIE:41.13]
Ds. Joh. Vogelsang doet enkele voorstellen en verzoeken:
1. kan de classis in eerste instantie zorgen voor vervulling van beurten te Vianen tijdens zijn ziekte;
2. kan de classis zorgen voor een vaste predikant te Vianen voor het hele jaar;
3. voorstel tot bekendmaking van verkiezing ouderlingen en diakenen aan de heer of de hoofdofficier;
4. verzoek om kopie van brief Mechtelt van Rij.
De classis houdt deze zaak aan.

4. [ZIE:30.14]
Ds. Nathan Vogelsang verzoekt om een buitengewone classicale vergadering. De classis stemt daarmee in en men spreekt tijd en plaats af.

---

43 [b] 8 mei 1645 Schoonhoven (blz. 124v-125v)

1. [ZIE:42.4]
Opening.
Ds. Vogelsang leest een verklaring van 7 oktober 1642 (nr. 14) voor.
1. Ds. Vogelsang verzoekt nu om royering van punten ten zijnen nadele uit het Goudse kerkenraadsboek.
2. Ds. Vogelsang beschuldigt ds. Sceperus van laster. Als bewijs hiervan legt hij verklaringen over van de volgende personen:
a. Mattheus Reyniersz Smit (oud-diaken);
b. Daniël Willemsz den Boer en Willemken

COPYRIGHT SAMH

Pieters: ds. Sceperus beschuldigt ds. Vogelsang ervan dat hij de vrouw van burgemeester Van der Tocht heeft vermoord;
c. burgemeester Van der Tocht: ontlastende verklaring (zie b);
d. Jan Meertensz, Janneken Joosten en Anneke Meertensdr;
e. Philips Maes: ds. Sceperus heeft gezegd dat ds. Vogelsang zijn vrouw Willemken gif te drinken heeft gegeven;
f. Cornelis Hermansz.
Ds. Sceperus heeft zich schriftelijk bij de kerkenraad verdedigd en dit protest legt ds. Vogelsang ook over. Hierin staan ook weer beschuldigingen aan het adres van ds. Vogelsang (puntsgewijze opsomming ingelast).
3. Ds. Vogelsang somt enkele kerkenraadskwesties op:
a. ds. Sceperus heeft geld genomen uit de armenkas; de magistraat had hem niet willen betalen;
b. ds. Sceperus geeft Trijntje Hellerus kerkelijke ondersteuning;
c. onheuse bejegening van een zeker lidmaat;
d. kerkenraadsverkiezing;
e. weigering van een zeker predikant op de preekstoel.
4. Ds. Vogelsang verzoekt de classis om in een halve vacaturebeurt te voorzien ten bate van haarzelf.
5. Ds. Vogelsang verzoekt de classis om een weloverwogen oordeel.
De classis besluit de beschuldigingen aan het adres van ds. Sceperus aan deze toe te zenden en hem te laten weten dat hij zich moet verantwoorden, waartoe een buitengewone vergadering te Gouda wordt belegd.

2. [ZIE:41.12 en 42.3]
De heer van Brederode vraagt de classis:
1. om predikanten die diensten waarnemen in Vianen;
2. om toestemming in Vianen een predikant te mogen beroepen.
De classis besluit:
ad 1. verzoek ingewilligd; lijst opgesteld van mei t/m juli 1645 (afschrift ingelast);
ad 2. verzoek ingewilligd.

3. [ZIE:.3]
Men heeft Mechtelt van Rij niet thuis getroffen. Haar brief heeft men verscheurd en ds. R. Vogelsang krijgt er geen kopie van.

4. [ZIE:37.10]
Het rooster voor de vervulling van vacaturebeurten in Gouda wordt opgesteld (naamlijst predikanten).

5. [ZIE:26.15]
Er is een brief van Monseratus ingekomen, waarin hij verzoekt om ondersteuning voor zijn zoon David. De predikanten van Schoonhoven nemen dit op zich.

6. [ZIE:42.2]
De attestatie van Bucaeus is aangenomen.

7. [ZIE:41.15]
De correctie van het register op de nieuwe bijbelvertaling neemt ds. Velde op zich.

8. [ZIE:31.3]
De zaak Muller wordt in aanbeveling genomen.

9. [ZIE:41.1]
De zaak Vinckius wordt aangehouden.

10. Sluiting.

---

44 [b] 22 mei 1645 Gouda (blz. 126r-127v)

1. Opening.
Ds. Mirkinius is assessor in de plaats van

COPYRIGHT SAMH

ds. Snellius.
Brieven gericht aan ds. Sceperus resp. de Goudse kerkenraad worden voorgelezen.

2. [ZIE:43.1]
De Goudse kerkenraad geeft ervan blijk moeite te hebben met de akte van verzoening en breekt daarmee de vrede. Ds. Sceperus wenst zich niet eerder voor de classis te verantwoorden dan alleen wanneer de zaak op de kerkenraad is behandeld en hij beroept zich daarbij op een daartoe strekkend kerkenraadsbesluit. Wat betreft de royering van besluiten ten nadele van ds. Vogelsang: de nieuw aangetreden kerkenraad wenst eerst opening van zaken alvorens verandering te brengen in hetgeen in het verleden is gepasseerd en besloten. De classis vraagt zich verbaasd af of het de kerkenraad is geoorloofd om zich zo tegenover haar op te stellen. Zij besluit om zich eerst bezig te houden met de royering van de kerkenraadsbesluiten, daarna met het breken van de vrede.

3. De Goudse kerkenraad is ter vergadering verschenen.
De classis:
1. wil dat de kerkenraadsacta ten nadele van ds. Vogelsang worden geroyeerd;
2. wil weten of er nu vrede is in de kerkenraad;
3. leest acta van de classis voor teneinde aan de kerkenraad opening van zaken te doen.
Na intern beraad verklaart de kerkenraad eenstemmig (met uitzondering van Isaäc van den Berge), dat deze zelf de zaak Sceperus wenst te behandelen. Wèl is de kerkenraad bereid om met een classiscommissie te onderhandelen over het royeren van de gewraakte acta.
De classis wil dit echter niet overlaten aan een commissie, maar zij wil dit zelf doen en zelf ook opening van zaken geven. Zij verzoekt ds. Sceperus om druk uit te oefenene op de kerkenraad om bovenbedoelde acta te royeren. Ds. Sceperus wenst hieraan echter niet mee te werken, waarop de classis hem met strafmaatregelen dreigt. De classis geeft de kerkenraad en ds. Sceperus nu bedenktijd.

4. [ZIE:37.10 en 43.4]
Ingekomen een brief van de heer van Brederode. Deze vraagt de classis of ds. Vogelsang voor dit jaar als legerpredikant bij zijn brigade in dienst mag treden. Op zijn kosten zullen dan de vacaturebeurten in Gouda worden vervuld.
Dit verzoek wordt voorgelegd aan ds. Vogelsang. Deze is bereid hierop in te gaan, maar hij wil dan wel een klein traktement hebben. Hij zal een verzoek daartoe doen aan de Staten en twee leden van de classis zullen hem daarin bijstaan.

5. De proponenten zullen hun woonplaats aan de classis bekend moeten maken. Zij moeten dan ook in hun woonplaats voorgaan. Zij zullen een aanschrijving ontvangen.

6. [ZIE:45.3]
De Goudse kerkenraad verzoekt om opening van zaken. De classis voldoet hieraan en vervolgens gaat men over tot royering.

7. [ZIE:42.1]
Goedkeuring van het verzoekschrift in de zaak van ds. Backerus, gericht aan de Staten, ter verkrijging van zijn traktement.

8. [ZIE:45.2]
Vervolgens stelt de classis de behandeling van de beschuldiging van ds. Vogelsang tegen ds. Sceperus en ook de beschuldiging als zou de Goudse kerkenraad de vrede hebben gebroken uit tot de volgende vergadering.

COPYRIGHT SAMH

45 [g] 19 juni 1645 Oudewater (blz. 128r-133r)

0. Volgens rooster treden in functie: ds. Becius - praeses; ds. Snel - assessor; ds. Velde (i.p.v. ds. Banen) - scriba.
Drie predikanten zijn afwezig.

1. De classis Utrecht wijst op activiteiten van rooms-katholieken in het gerecht van Lexmond en dringt aan op het nemen van maatregelen. De classis schrijft een brief aan de heer van Brederode.

2. [ZIE:42.1 en 44.7]
De bezwaarden in Ouderkerk willen weten of ds. Backerus emeritaat heeft genomen. Zo ja, dan vragen zij of de leden van de classis vacaturebeurten willen komen vervullen; zo niet, dan zal de kwestie op de synode worden behandeld en wensen zij zich daarop voor te bereiden. De classis antwoordt dat de zaak in behandeling is.

3. De kerkvisitatoren zullen Abigael Thomasdr, Monseratus, Mullerus en de hogeschool van Herborn (D) bij de kerkenraden aanbevelen.

4. [ZIE:41.5]
Aan de Staten zal worden verzocht om een traktement beschikbaar te stellen voor een predikant te Ammerstol.

5. [ZIE:44.8]
Ds. Vogelsang maakt melding van besluit van de Goudse kerkenraad (8 juni 1645), waartegen hij beroep aantekent bij de classis.
De inhoud van het besluit (afschrift ingelast):
- de kerkenraad zal zich houden aan het eerder genomen besluit (18 mei 1645), dat ds. Sceperus (praeses van de kerkenraad) zich niet mag verantwoorden voor de classis;
- ds. Sceperus stelt de kerkenraad voor om:
a. aan ds. Vogelsang op te dragen zijn beschuldiging tegen hem bij de kerkenraad in te brengen;
b. het besluit te nemen deze zaak op de synode te brengen, als de classis blijft eisen dat hij, ds. Sceperus, zich voor haar verantwoordt;
- de kerkenraad neemt dit voorstel aan;
- ds. Vogelsang (scriba van de kerkenraad) gaat in beroep bij de classis;
- assessor was Daesdonck.
Ds. Vogelsang vraagt de classis:
1. kan het avondmaal nog bediend worden;
2. kan de kerkvisitatie onder deze omstandigheden doorgang vinden;
3. hoe moet hij zich gedragen als de kerkenraad hem onder censuur stelt.
De classis verzoekt ds. Sceperus om zich te verantwoorden ondanks het kerkenraadsbesluit.
Ds. Sceperus voldoet niet aan dit verzoek en dreigt in beroep te gaan bij de synode. Niettemin wil hij wel volstrekt vrijblijvend enige opening van zaken geven, als ook ouderling Gillis Jansz als getuige in de vergadering wordt toegelaten. In een langdurig betoog beschuldigt ds. Sceperus ds. Vogelsang ervan dat deze als commissielid bij de magistraat van Gouda zich niet aan de opdracht van de kerkenraad heeft gehouden. Gillis Jansz verklaart desgevraagd dat ds. Vogelsang zich wèl aan de opdracht van de kerkenraad heeft gehouden.
Ds. Vogelsang neemt het de classis kwalijk dat men ds. Sceperus zo lang heeft willen aanhoren, ondanks het feit dat deze zich formeel niet voor de classis wenst te verantwoorden. Er volgt een ordedebat: men besluit de vergadering voort te zetten. Beide partijen wordt gevraagd om zich te onderwerpen aan de classis en haar te erkennen als bevoegd in deze zaak. Ds. Vogelsang erkent de bevoegdheid van de classis en hij zal zich aan haar besluiten onderwerpen, ds. Sceperus echter houdt

COPYRIGHT SAMH

vast aan het kerkenraadsbesluit. De classis vermaant ds. Sceperus scherp. Ds. Sceperus stelt de classis voor om een regeling op schrift te stellen, welke hij dan zal aanbevelen bij de kerkenraad.
De classis gaat hier niet op in, maar vermaant ds. Sceperus nogmaals ernstig zich te onderwerpen aan het gezag van de classis. Doet hij dit niet dan verliest hij stemrecht en zitting in classis en synode.
Ds. Sceperus en Gillis Jansz gaan in beroep bij de synode. Bovendien protesteert ds. Sceperus tegen het classisbesluit, aangezien het ook ingaat tegen het synodebesluit inzake het deputaatschap (Gouda 1640).
De classis nodigt de Goudse kerkenraad uit zich te verantwoorden.

6 (5). [ZIE:46.2 en 42.1]
Ds. Backerus wenst zich te verantwoorden naar aanleiding van hetgeen de bezwaarden ter beschuldiging tegen hem hebben ingebracht op de vergadering van 2 mei te Schoonhoven. Ds. Backerus wijst in 5 punten alle beschuldiging van de hand.

7 (6). [ZIE:46.5]
Aanwijzing van gedeputeerden naar de synode. In de plaats van ds. Sceperus wordt ds. Velde aangesteld. In de zaak Sceperus worden ds. Velde en ds. Gibbo gedeputeerd.

8 (7). [ZIE:45.5 en 25.12]
De classis geeft antwoord op de vragen van ds. Vogelsang:
1. niets staat de bediening van het avondmaal in de weg;
2. kerkvisitatie is onder deze omstandigheden volkomen overbodig;
3. de kerkenraad is niet bevoegd ds. Vogelsang onder censuur te zetten.
Ds. Vogelsang vraagt hoe hij moet handelen wanneer hem een proces wordt aangedaan in de zaak Aefgen Helleri. De classis antwoordt dat hij zich daar dan niet mee moet inlaten.

9 (8). [ZIE:46.5]
De Goudse kerkenraad is ter vergadering verschenen en verklaart ter verantwoording dat de zaak Sceperus niet is behandeld in de kerkenraad en derhalve niet door een meerdere vergadering (i.c. de classis) ter hand mag worden genomen. De classis vraagt de leden van de kerkenraad vervolgens hoofd voor hoofd af of zij aan het door hen genomen besluit wensen vast te houden:
- Gillis Jansen (ouderling), Jan Woutersz (ouderling), Carolus van der Heide (diaken) en Willem Cornelisz Cock (diaken) antwoorden bevestigend;
- Isaac van den Berge (ouderling), Dirck Pietersz (diaken) en Arent Glimmer (diaken) nemen afstand van het besluit.
De classis besluit om Van den Berge namens haar als ouderling naar de synode af te vaardigen. Zij gaat de andere ouderlingen van Gouda voorbij. De classis stelt een commissie in om de Goudse magistraat van hetgeen is gepasseerd op de hoogte te stellen.

10 (8). Kerkvisitatoren zijn: ds. Sceperus en ds. Mirkinius.
Ds. Corn. Molswijck is in het ambt bevestigd te Oudewater.
Ds. Widmarius heeft een beroep aangenomen naar Harderwijk.
Ds. Joh. Vogelsang (Vianen) is overleden.

11 (9). Aangezien de lasten van de classis minder zwaar geworden zijn, is besloten om voor de hospites ruimere richtlijnen op te stellen ter verstrekking van consumpties aan de leden van de classis.
Volgende vergadering te Nieuwerkerk.
Sluiting.

COPYRIGHT SAMH

46 [g] 17 april 1646 Lekkerkerk (blz. 151r-160r)

0. Opening.
Volgens rooster treden in functie: ds. Abrah. Veldenus (Schoonhoven) - praeses; ds. Julius Aisonius Huysinga (Lexmond) - assessor; ds. Gibbo Theodori (Oudewater) - scriba.
Vijf predikanten zijn afwezig (naamlijst ingelast).
Als ouderling zijn aanwezig: Jan Goversen (Schoonhoven) en Simon Gijsbertsen (Oudewater).

1. Als proponenten zijn door de classis aangenomen: Johannes Massu (Leiden), Theodorus Groen (Utrecht), Johannes Rooman en Bernardinus de Moor. Besloten is het aantal proponenten van de classis van zes op twaalf te brengen.

2. [ZIE:45.6 en 10 oktober 1645 nr. 1 (niet ingeschreven)]
Ds. Backerus stelt voor dat hij van standplaats wisselt met ds. Hermannus Nachenius (Spijk - classis Gorinchem) en hij verzoekt de classis om deze verwisseling aan te bevelen bij de kerkenraad en gemeente van Ouderkerk. De classis wil voldoen aan dit verzoek en stelt een commissie in. In geval de verwisseling niet kan plaatsvinden, zal de commissie onderzoeken of er een andere oplossing te vinden is in de zaak Backerus.

3. Kerkvisitatoren zullen de noden van Abigael Thomasdr, Monseratus, Mullerus en van de hogeschool te Herborn (D) bij de verschillende kerkenraden aanbevelen.

4. [ZIE:10 oktober 1645 nr. 2 (niet ingeschreven) en 46.2]
Ds. Gibbo blijft belast met het doen van een verzoek bij de Staten van Holland om traktement voor ds. Backerus.

5. [ZIE:10 oktober 1645 nr. 4 (niet ingeschreven)]
Het besluit van 10 oktober 1645 nr. 4 (vervulling vacaturebeurten te Vianen en Ouderkerk) wordt aangehouden.

6. In de vergadering zijn verschenen uit Vianen: burgemeester Walraven Michielsen, gecommitteerde van de magistraat, en namens de kerkelijke gemeente ds. Nathan Vogelsang en Stephen Quint (schepen en ouderling). Vianen heeft een beroep uitgebracht op ds. Fred. Abbema te Moordrecht, maar de kerkenraad van Moordrecht weigert hem demissie te verlenen. De classis keurt de beroeping goed, maar wil niet in de rechten van Moordrecht treden inzake de demissie. Zij stelt een commissie in om Moordrecht te bewegen de demissie af te geven en indien de kerkenraad weigerachtig blijft, zal deze zich moeten verantwoorden.
De commissie rapporteert dat Moordrecht de demissie zal afgeven.
De classis vermaant Vianen om nog van twee jaar de synodale quota en ook de gelden voor de vervulling van vacaturebeurten te betalen. Pas daarna had beroeping mogen plaatsvinden. De afgevaardigden van Vianen zeggen toe deze zaak met de heer van Brederode te overleggen. Afhandeling van de beroeping door de classis.

7. [ZIE:45.9]
Gedeputeerden van de oude en nieuwe kerkenraad van Gouda zijn ter vergadering verschenen: ds. Jac. Sceperus, Jelis Jansen van den Borre, Jan Woutersen Emmerseel en Willem Dylofz. De classis krijgt geen gelegenheid om de besluiten van de voorgaande vergadering te lezen: ds. Sceperus neemt het woord. Hij leest gedeelten voor uit het kerkenraadsboek van Gouda; het betreft handelingen en procedures tussen acht gedeputeerden van de classis (Stolwijk 10 oktober 1645) en de

COPYRIGHT SAMH

classis extraordinaria (13 maart 1646, zie fol. 155v) enerzijds en ds. Sceperus en de kerkenraad van Gouda anderzijds.
Tenslotte verklaart hij:
1. dat hij de besluiten van de acht gedeputeerden van de kerkenraad (moet zijn: van de classis) waardeloos acht; alsmede het besluit van de classis extraordinaria van 13 maart 1646;
2. dat de acht gedeputeerden nu moeten uitstaan als zijnde partij en niet rechter; zo dit niet gebeurt dan gaat hij in beroep bij de synode;
3. dat de kerkenraad een uittreksel uit de besluiten van de classis verlangt, waaruit blijkt dat de classis afstand neemt van haar verlangen een predikant naast zijn persoon aan te stellen in Gouda;
4. dat hij op alles schriftelijk antwoord wil hebben.
De classis vindt de handelwijze van ds. Sceperus vreemd en meent dat hij erop uit is om verdeeldheid in de classis te zaaien.
Besluit van de classis:
1. goedkeuring handelwijze van de acht gedeputeerden en van de classis extraordinaria (13 maart 1646);
2. instelling van een commissie om ds. Sceperus te bewegen om zich aan het gezag van de classis te onderwerpen.
De commissie doet verslag. Het volgende is met ds. Sceperus c.s. overeengekomen:
- acta van de kerkenraad, waarover ds. Sceperus wordt beschuldigd, zullen in de classicale vergadering worden gelezen;
- één vacature zal worden bediend door de classis, in de andere zal de kerkenraad voorzien.
Besluit van de classis: de classis houdt vast aan haar eis dat ds. Sceperus zich aan haar gezag moet onderwerpen; zij wenst niettemin dat hij zijn dienst blijft waarnemen.
Men zal ds. Sceperus zijn fouten voor ogen stellen in de hoop dat hij en de zijnen berouw zullen tonen:
1. weigering om voor gedeputeerden het kerkenraadsboek te openen inzake klachten van appellanten, die het een leugenboek noemden;
2. weigering om zich aan het gezag der gedeputeerden te onderwerpen;
3. ds. Sceperus heeft personen die in beroep gingen bij de classis voor oproermakers uitgemaakt;
4. hij schrijft de kerkenraad bisschoppelijke macht toe en hij roept alle kerkenraden op tegen de classis oppositie te voeren;
5. hij zocht bij de magistraat bescherming tegen de classis (zoals ook is gebeurd in 1638);
6. hij moet antwoorden op de vraag of hij heeft bewilligd in de door de Goudse kerkenraad gepleegde valsheid in geschrifte;
7. hij moet antwoorden op de vraag of hij niet heeft geweten van het gedrag van zijn dienstbode en van een andere vrouw tegen ds. Abbema (tumult).
De classis zal een verklaring opstellen om zichzelf van alle blaam te zuiveren en die zal van de kansel in Gouda voorgelezen moeten worden. Ds. Sceperus hekelt in grove bewoordingen de voorstelling van zaken die de classis geeft en zegt dat hij een en ander zal voorleggen aan de kerkenraad. Bovendien tekent hij schriftelijk protest aan tegen het classisbesluit; hij wil niet meer verder praten tenzij de classis zich richt naar de wil van de kerkenraad.
De gedeputeerden (commissieleden) verklaren dat dit schriftelijk protest van ds. Sceperus in strijd is met hetgeen hij hen mondeling heeft laten weten, nl. dat hij en de kerkenraad zich zouden onderwerpen aan het oordeel van de classis. De gedeputeerden (commissieleden) staan versteld van de leugenachtigheid van ds. Sceperus. Ds. Sceperus verlaat woedend de vergadering.
Na breedvoerig beraad is de classis tot de volgende sententie tegen ds. Sceperus en zijn kerkenraad gekomen.
SENTENTIE
De classis verklaart de censuur tegen ds.

COPYRIGHT SAMH

Sceperus en zijn kerkenraad uitgesproken door de acht gedeputeerden en de classis extraordinair voor wettig en zij verzwaart de censuur.
(154v-157r) Motivering in 10 punten:
1. Ds. Sceperus heeft sinds hij lid is van de Goudse classis uitsluitend voor moeilijkheden gezorgd, vergelijk: classis 27 juli 1639 (moet zijn: 27 juni 1639) en synode Woerden (1645). Ds. Sceperus beschuldigde de classis ervan de oorzaak te zijn van alle moeilijkheden in Gouda; dit heeft hij teruggenomen, maar hij persisteerde in ongehoorzaamheid, want op de classis van Stolwijk 10 oktober 1645 (niet ingeschreven) zijn vier bezwaarschriften tegen hem en de kerkenraad ingebracht, nl. van:
a. mr. Anthonis van der Wolff (baljuw van Gouda);
b. Isaak van den Berge (schepen en regerend ouderling te Gouda);
c. ds. Gabriël Vinck (predikant te Reeuwijk);
d. Maria Lepelaer (belijdend lid te Gouda).
De classis vaardigde acht leden uit haar midden af en zij kregen volmacht om namens de classis te handelen. Enkele bezwaarden noemden het kerkenraadsboek een leugenboek en zij wilden dit aantonen. Daarom wensten de gedeputeerden het boek in te zien. Zij verwezen daarbij naar twee soortgelijke situaties, waarbij ook het kerkenraadsboek werd ingezien, nl.
1. in de zaak Schoonhoofsman op last van de synode te Leiden (1639);
2. in de zaak Vogelsang.
Ds. Sceperus en de kerkenraad weigerden dit en trokken de macht van de gedeputeerden in twijfel en zij beriepen zich op de voltallige classis. Ds. Sceperus en ouderling David Ruysselaer meenden dat de classis in de rechten van de kerkenraad trad. Niettemin verboden de gedeputeerden de kerkenraad om stappen te ondernemen tegen de bezwaarden: het was een classiszaak geworden. Echter de kerkenraad heeft niet alleen de baljuw aangesproken, maar hem ook bij de magistraat aangeklaagd (zie OA Gouda inv.nr. 99, Kamerboek 11 november 1645). Daarmee is een kerkelijke zaak politiek gemaakt. De classis waarschuwt andere gemeenten dat zij nooit dit voorbeeld zullen volgen.
2. Ds. Sceperus heeft mede namens de oude en de nieuwe kerkenraad de classis in woord en geschrift beledigd:
a. hij houdt de leden van de classis, zijnde zijn rechters, voor partij;
b. hij beschuldigt de leden van de classis ervan dat zij op onwettige wijze bemoeienis gehad hebben met kerkenraadszaken;
c. hij zegt dat er geen problemen in de gemeente van Gouda zijn;
d. naar zijn mening houdt de classis de gemeente van Gouda in voortdurende onrust;
e. hij beschuldigt de classis ervan scheuringen teweeg te brengen zowel in kerkenraad als in gemeente.
Al hetgeen ds. Sceperus zegt houdt de classis voor onwaar, derhalve moet hij met de hoogste trap van censuur worden gestraft. De classis meent dat de classis extraordinaria van 13 maart 1646 volkomen wettig als rechter optrad en niet partij was en zij is ook nu door de classis met algemene stemmen wettig verklaard. De classis meent dat zij door ds. Sceperus c.s. ten hoogste is geblameerd.
3. Ds. Sceperus meent dat na de Hervorming de kerkenraad in de plaats van de bisschop is gekomen. De classis is fel gekant tegen deze opvatting en zij meent dat dit gevoelen ook in strijd is met de kerkorde van 1586 (art. 33). De synode heeft het gezag over de classis en de classis heeft het gezag over de kerkenraad.
4. In opdracht van de classis vervulde ds. Abbema een predikbeurt in Gouda. De dienstbode van ds. Sceperus maakte met enkele andere vrouwen groot tumult in de kerk, zij beschimpten ds. Abbema en de classis en men vreesde zelfs een bloedbad.

COPYRIGHT SAMH

Ds. Sceperus heeft verklaard achter de actie van de vrouwen te staan en hij heeft ds. Abbema en voorlezer Lepelaer aangeklaagd bij de magistraat (ds. Abbema is in beroep gegaan bij de classis).
5. Ds. Sceperus heeft de baljuw van Gouda en de classis bij de magistraat verdacht gemaakt (hij heeft een kerkelijke zaak politiek gemaakt) en hij heeft zich bemoeid met de verkiezing van de magistraat (zie Kamerboek).
6. Ds. Sceperus heeft de magistraat ertoe aangezet om te procederen tegen de classis, zoals ook is gebeurd in 1638, hetgeen toen tot nare consequenties heeft geleid.
7. Ds. Sceperus heeft een besluit van de synode te Woerden naast zich neer gelegd door bij de beroeping na het vertrek van ds. Witmarius ds. Vogelsang buiten te sluiten. Schepen (en ouderling) van den Berge werd bestraft omdat hij waarschuwde dat de magistraat met deze handelwijze niet akkoord zou gaan.
8. In de laatste classicale vergadering heeft ds. Sceperus uitdrukkelijk verklaard dat hij noch zijn kerkenraad zich zouden onderwerpen aan het oordeel van de classis.
9. Alsof de kerkenraad boven de classis staat, zo verlangt ds. Sceperus een schuldbekentenis van de classis en dat zij de kerkenraad van alle blaam zal zuiveren.
10. Ds. Sceperus heeft de classis landelijk verdacht gemaakt en vals beschuldigd van leugens: de classis zou ds. Sceperus en de kerkenraad onder censuur hebben gezet, omdat de kerkenraad aan de classis zou hebben verboden keurstemmen in de kerkenraad te hebben en zo de kerkenraad de vrijheid te ontnemen. Maar ds. Sceperus weet heel goed dat het hier om een voorstel van de classis ging en dat zij de kerkenraad haar hulp aanbood. De gedeputeerden wilden naast hem predikbeurten waarnemen, te meer daar ds. Vogelsang had gevraagd of door de classis zijn dienst en een halve beurt van ds. Witmarius zou kunnen worden waargenomen. Ook ds. Sceperus had gezegd het niet alleen aan te kunnen: hij maakte gebruik van proponenten en van predikanten van buiten de classis, hetgeen tegen de door de synode gestelde orde is. Ds. Sceperus handelt buiten de classis om. Bovendien is hij nu tweemaal betrapt op een leugen: a. blijkens verklaring van Jelis Jansz van den Borre (zie classicale vergadering 19 juni 1645 Oudewater); b. nu ook in deze vergadering (zie boven 153v).
Conclusie:
Ds. Sceperus heerst als een paus in de kerkenraad, hetgeen ook blijkt uit de klachten van schepen Van den Berge. Hij zet lidmaten van andere gemeenten tegen hun predikanten op en hij zaait verdeeldheid onder de predikanten van onze classis. Wanneer ds. Sceperus en zijn kerkenraad zich voor de volgende classicale vergadering niet zullen hebben onderworpen aan het oordeel van de classis dan zullen zij worden geschorst. De classis roept ds. Sceperus op om zich aan het oordeel van de classis te onderwerpen en zij roept zijn ouderlingen en diakenen op om af te treden, omdat de volgens de kerkorde gestelde tijd al ruimschoots is overschreden.
Dit vonnis zal door de acht gedeputeerden bekend worden gemaakt aan de magistraat van Gouda en aan de kerkenraad; met verzoek aan de magistraat om de vrouwen die het ds. Abbema moeilijk hebben gemaakt te straffen. Gebeurt dit niet dan zal de classis een klacht indienen bij het Hof van Holland of bij de Staten.

8. [ZIE:10 november 1645 Stolwijk (moet zijn: 10 oktober 1645; niet ingeschreven) en 46.7 (154v en 154r-158r)]
Schepen en ouderling Van den Berge komt terug op zijn appel gedaan in de vergadering van 10 november 1645 (moet zijn: oktober?) te Stolwijk. Hij verzoekt de

COPYRIGHT SAMH

classis een besluit te nemen in de zaak tussen hem en de Goudse kerkenraad. De classis zal eerst de afloop van de zaak Sceperus afwachten.

9. [ZIE:10-10-1645 Stolwijk (niet ingeschreven); 41.1 (en: 25.13 ?) en boven 46.7 (154v)]
Ds. Gabriël Vinck (Reeuwijk) verzoekt om een attestatie van de classis, omdat de Goudse kerkenraad hem die niet wil geven, en deze hem zelfs het preken in Gouda verbiedt zonder hem ooit te hebben gehoord. De classis willigt dit verzoek in.

10. [ZIE:10 oktober 1645 Stolwijk (niet ingeschreven) en 46.7 (154v)]
Maria Lepelaer komt terug op haar beroep bij de classis gedaan tegen haar veroordeling door de Goudse kerkenraad. De classis zal eerst de afloop van de zaak Sceperus afwachten.

11. [ZIE:47.7 (153v en 156v)]
Jacob Arents Lepelaer, ziekentrooster, voorlezer en voorzanger, protesteert mondeling en schriftelijk tegen de wijze waarop hij door ds. Sceperus en de meeste leden van de Goudse kerkenraad is bejegend inzake zijn optreden tijdens het tumult rond ds. Abbema. De classis zal eerst de afloop van de zaak Sceperus afwachten.

12. Voor de vergadering zijn verschenen Jasper Arensen en zijn dochter Jannichge Jaspers, naar hun zeggen lidmaten te Gouda. Jannichge Jaspers klaagt ds. Abbema aan: toen zij hem tijdens het tumult vroeg namens wie hij in Gouda kwam preken, heeft hij haar omver geduwd. Daar de classis oordeelt dat zij niet de ordelijke weg heeft bewandeld, verwerpt deze haar klacht onder scherpe terechtwijzing; zij zal onder censuur worden gesteld.

13. [ZIE:47.2]
Arien Simensen, Jan Ariensen Houmes en Egbert Jansen, ouderlingen te Ouderkerk, verzoeken de classis:
1. regelmatige bediening van hun gemeente door een predikant;
2. een eigen predikant.
De classis zegt het eerste toe. Het tweede wordt krachtens synodebesluit pas mogelijk als aan ds. Backerus een traktement is toegekend.

14. Ds. Vogelsang vraagt om een attestatie wegens vertrek van Gouda naar Vianen. De classis voldoet graag aan dit verzoek.

15. [ZIE:47.14]
Rooster voor de vervulling van vacaturebeurten (de zondag en de daarop volgende week) te Gouda (22 april t/m 24 juni; lijst ingelast).

16. [ZIE:47.6]
Regeling voor de vervulling van vacaturebeurten te Moordrecht.

17. [ZIE:45.10 en 46.7]
Ds. Sceperus wordt als kerkvisitator vervangen door ds. van Velde.

18. Krachtens synodebesluit (Woerden) staat het de classis vrij een eigen orde te volgen bij het afvaardigen naar de synode.

19. Ds. Van Velde (praeses) is de laatste dag niet op de vergadering verschenen. Hij zal zich hierover moeten verantwoorden.

20. Volgende vergadering te Jaarsveld. Sluiting.

---

47 [g] 12 juni 1646 Jaarsveld (blz. 160r-162r)

COPYRIGHT SAMH

0. Volgens de orde treden in functie: ds. Julius Aysonius - praeses; ds. Edzardus Auricanus - assessor; ds. Nathan a Vogelsang - scriba.

1. Als proponent worden aangenomen Abrahamus Rodenburgh (kandidaat, woonachtig in Utrecht), Bernardijn de Moor (inwonend bij Paulus Ruys Scholtus te De Bilt) en Joannes Rooman (te Haarlem; via zijn broer te Schoonhoven te bereiken).

2. [ZIE:46.7 en 46.17]
Er is een brief van de Goudse magistraat ingekomen. Zij verzoekt om de schorsing van ds. Sceperus uit te stellen tot na behandeling van zijn zaak door de synode. De classis zal het verzoek in overweging nemen.

3. [ZIE:46.7 en 46.17 en 47.2]
Er is een brief van ds. Sceperus binnengekomen.
Inhoud:
1. Ds. Sceperus nodigt de classis uit om in vergadering bijeen te komen vóór de a.s. synode te Buren teneinde klachten van hem en de kerkenraadsleden die achter hem staan gericht tegen de classis aan te horen.
2. De classis had hem beloofd een voorstel ter bemiddelling (akte van accommodatie) toe te sturen, in plaats daarvan heeft hij een schorsingsbesluit ontvangen.
3. (zie: 3 juni 1641 nr. 13) De classis heeft zich niet gehouden aan de richtlijnen die de synode Gouda in 1640 heeft gegeven voor de afvaardiging van gedeputeerden naar de synode, zodat ds. Sceperus nooit werd afgevaardigd.
4. De classis moet de bediening van de vacante plaatsen in Gouda aan de kerkenraad overlaten.
De classis is onaangenaam verrast door deze brief.

4. Het is de classis niet bekend dat zij ds. Sceperus zou hebben beloofd dat zij hem een akte van accommodatie zou toesturen. De classis is hoogst verbaasd over de leugenachtigheid van ds. Sceperus.

5. [ZIE:46.2 en 46.13]
Er is geen voortgang te melden inzake overplaatsing van ds. Backerus.

6. [ZIE:48.2]
De schorsing van ds. Sceperus en de kerkenraadsleden die achter hem staan zou van kracht worden verklaard, hoewel ds. Sceperus en de zijnen hadden aangekondigd de bediening voort te zetten. Echter het verzoek van de Goudse magistraat wordt ingewilligd en men zal de synode afwachten.

7. Wanneer iemand tot een zekere gemeente behoort mag deze persoon niet lid worden bij een andere gemeente.

8. De gravamina zullen worden uitgewerkt.

9. [ZIE:20.13]
Men heeft zich niet kunnen houden aan het in 1641 opgestelde rooster voor afvaardiging van gedeputeerden naar de synode, omdat Vianen aan de classis werd toegevoegd. Een nieuw rooster zal worden opgesteld.

10. Ds. Snoeckius (Stolwijk) wenst om gezondheidsredenen emeritaat te nemen. De classis gaat hiermee akkoord en treft voorbereidingen.

11. Moordrecht wenst beroep uit te brengen op ds. Nicolaes Ketelius. De classis keurt dit goed en treft voorbereidingen.

12. Kerkvisitatoren rapporteren dat zij alles in de gemeenten in orde bevonden te hebben.
Ds. Abrahamus Veldenus (Schoonhoven) en ds. Samuël Guldemont (Krimpen) worden aangesteld als nieuwe visitatoren.

COPYRIGHT SAVH

13. Volgende vergadering te Haastrecht.
Sluiting.

48 [g] 4 september 1646 Haastrecht (blz. 162r-163r)

0. Volgens rooster treden aan: ds. Edzardus Auricanus - praeses; ds. Abrahamus Snoeckius - assessor; ds. Johannes Snellius - scriba.
Twee predikanten zijn afwezig, onder wie ds. Sceperus.

1. Opening.
Ds. Ketelius, bevestigd predikant te Moordrecht, wordt aangenomen als lid van de classis.

2. Valerius Sigismund Rozen (Pools geleerde) biedt de classis de acta colloquii Thoruniensi aan. Hij vraagt een honorarium. De classis zegt toe hiervoor te zullen zorgen en geeft een voorschot.

3. [ZIE:47.5]
Er is een brief ingekomen van gedeputeerde Vligerius. De synode van Buren heeft de classis en de gedeputeerden van de synode opdracht gegeven de beroeping van een predikant in Ouderkerk voor te bereiden. De classis stelt een commissie in.

4. [ZIE:47.10]
Aangezien de gezondheidstoestand van ds. Snoeckius is verbeterd, ziet hij voorlopig af van zij voornemen om emritaat te nemen.

5. Lezing van de acta van de synode te Buren (2 juli 1646):
- (art. 1) Monserratus aanbevolen bij de classen;
- (art. 2) idem Mullerus;
- (art. 3) idem nieuwbouw van de kerk te Ossendrecht;
- (art. 8) idem te Ravenswaaij;
- (art. 14) idem hogeschool te Herborn (D);
- (art. 52) idem Casparus Velthusius (overgekomen uit West-Indië);
- (art. 50) het reglement van de classis Gouda wordt aangehouden.

6. De quaestor van de classis, ds. Just. a Velden, zal in de volgende vergadering rekening en verantwoording afleggen.

7. Volgende vergadering te Moordrecht, 2 oktober 1646.
Sluiting.

49 [g] 2 oktober 1646 Moordrecht (blz. 163v-164v)

0. Volgens rooster treden aan: ds. Gibbo Theodori - praeses; ds. Edzardus Auricanus - assessor; ds. Abrahamus Mirkinius - scriba.
Vijftien leden zijn absent.

1. [ZIE:48.3]
Wegens afwezigheid van de scriba van de voorgaande classis kunnen de acta van die vergadering niet worden gelezen.
Er is een brief ingekomen van ds. Backerus vanuit de gevangenis, waarin hij verzoekt om traktement over een kwartaal. De classis willigt zijn verzoek in.

2. [ZIE:47.6]
De classis heeft vernomen, dat van de preekstoel van Gouda een verklaring ten nadele van de classis is voorgelezen. Ook zijn er acta met die strekking in het Goudse kerkenraadsboek ingeschreven. En ds. Sceperus heeft een welwillend oor gevonden op de synode. De classis stelt een onderzoek in.

COPYRIGHT SAMH

3. [ZIE:48.6]
Quaestor Just. a Velden doet de rekening over de jaren 1643, 1644, 1645 en 1646. Er blijkt een kastekort te zijn.
Ds. Velden ontvangt een gratificatie voor de moeite die hij zich heeft getroost en voor de onbaatzuchtige wijze waarop hij zijn functie vervult.

4. [ZIE:48.3 en 49.1]
Er is een brief ingekomen van Lodewijk van Nassau, heer van de Lek, waarin ds. Casparus Velthusius wordt aanbevolen bij de classis en met verzoek of hij zou mogen worden beroepen te Krimpen aan de Lek, Ouderkerk of Krimpen a/d IJssel.
Ouderkerk wil ds. Velthusius beroepen en vraagt goedkeuring. De classis keurt de beroeping goed, maar wil dat Ouderkerk eerst de gemaakte schulden aflost.

50 [b] 23 oktober 1646 Gouda (blz. 164v-165v)

0. Hetzelfde moderamen (praeses, assessor, scriba) als 2 oktober 1646 is in functie.

1. Opening.
Als gedeputeerden van de synode en namens de gemeente van Gouda zijn in de vergadering verschenen ds. Triglandius, ds. Leuwius, ds. Schulius en ds. Altena en namens de magistraat van Gouda burgemeester Marcellus en president-schepen Hooghenberch. Zij vragen om goedkeuring van de beroepingen van Gouda op ds. Johannes Heinsius (Vlaardingen) en op ds. David Boxtelius (Monster).
De classis oordeelt positief over de beroepingen, maar zij wil weten:
1. waarom de predikanten uit de regio van Gouda niet zijn gekend in de beroepingen;
2. of de classis voor hen niet aan gezag heeft ingeboet na de synode te Buren.
De gedeputeerden antwoorden:
ad 1. zij zijn in dit bijzondere geval de predikanten uit de regio Gouda voorbijgegaan, menend in opdracht van de synode te handelen;
ad 2. het gezag van de classis is voor hen niet aangetast.
De classis is tevreden gesteld en zij verzoekt de afgevaardigden van de magistraat om zich in te zetten voor vergoeding van de onkosten die de classis heeft gemaakt in de zaak Sceperus. De afgevaardigden zeggen dit toe.

2. Ds. Volkardus Klockius verzoekt medewerking van de classis wanneer zijn vader om gezondheidsredenen emeritaat wenst te nemen. De classis zegt dit toe.
Sluiting.

51 [b] 22 januari 1647 Gouda (blz. 165v-166v)

0. Hetzelfde moderamen (praeses, assessor, scriba) als 2 oktober 1646 is in functie.

1. Opening.
Ds. Sceperus zal benaderd worden in verband met de betaling van zekere gelden.

2. Als lid van de classis worden aangenomen ds. Casp. Velthusius (Ouderkerk en Krimpen a/d IJssel) en ds. David Boxtelius (Gouda).

3. [ZIE:50.1]
De afgevaardigden van de synode, de Goudse kerkenraad en de Goudse magistraat delen mee dat ds. Heinsius een beroep naar Gouda heeft aangenomen. De classis toont zich verheugd. Ook vragen zij

COPYRIGHT SAMH

goedkeuring van het beroep dat is uitgebracht op ds. Proelius (Pijnacker). De classis voldoet aan dit verzoek.

4. [ZIE:50.2]
Ds. Volk. Klockius geeft kennis van de dood van zijn vader en vraagt om goedkeuring van het beroep dat Nieuwerkerk heeft uitgebracht op zijn broer Isacus Klockius wanneer de leden van de classis in Nieuwerkerk zijn voor de begrafenis van zijn vader. De classis zegt dit toe.

5. Ds. Petrus Backerus, 15 jaar predikant geweest in Ouderkerk, vraagt om een attestatie. De classis geeft hem die.
Sluiting.

---

52 [b] 24 januari 1647 Nieuwerkerk (blz. 166v-167r)

0. Hetzelfde moderamen (praeses, assessor, scriba) als 2 oktober 1646 is in functie.

1. [ZIE:51.4]
Opening.
Nieuwerkerk heeft een beroep uitgebracht op Isaak Klock. De classis keurt het beroep goed en treft voorbereidingen voor het examen.

---

53 [b] 12 maart 1647 Nieuwerkerk (blz. 167r-167v)

0. Hetzelfde moderamen (praeses, assessor, scriba) als 2 oktober 1646 is in functie.

1. Opening.
Isaac Klock belooft zich te zullen onderwerpen aan de regels van de classis.

2. [ZIE:52.1]
Peremptoir examen van Isaak Klock. Voorbereiding van de bevestiging.

3. Ds. Nathan a Vogelsang kondigt aan dat de heer van Brederode voor zijn predikdienst een betaling zal doen aan de classis. Ds. Gibbo en ds. à Velde zijn uitgenodigd om de gelden in ontvangst te komen nemen.

---

54 [g] 14 mei 1647 Gouda (blz. 167v-169v)

0. Volgens rooster treden in functie: ds. Reynerus Vogelsang - praeses; ds. Abrahamus Snoeckius - assessor; ds. Abrahamus Veldenus - scriba. Zeven leden zijn afwezig.

1. Opening.
Als lid van de classis zijn aangenomen: ds. Heinsius (Gouda), ds. Petrus Prouelius (Gouda) en ds. Klockius (Nieuwerkerk).

2. [ZIE:51.1]
De betaling van synodale gelden over 1646 door ds. Sceperus laat op zich wachten. Ds. Sceperus verwijst hiervoor naar de kerkenraad van Gouda, terwijl hij zelf een vordering op de classis zegt te hebben. Na enig overleg betaalt ds. Sceperus een zekere som gelds.
Er wordt een commissie ingesteld.

3. Zij die de drie formulieren van enigheid nog niet hadden ondertekend doen dit nu.

4. Sara Daniels verzoekt ondersteuning (subsidie) voor haar man Jan Simoensz Potman, die in Amsterdam gevangen zit vanwege het voor hem in Barbarije betaalde losgld. De classis beveelt deze kwestie aan

COPYRIGHT SAMH

bij haar leden; gelden zullen naar ds. Soestius (Rotterdam) worden gestuurd.

5. [ZIE:48 en 49.2]
Leden van de Goudse kerkenraad hebben verklaard dat er van de preekstoel geen bijzondere verklaring is voorgelezen en ook geen acta ten nadele van de classis in het kerkenraadsboek zijn ingeschreven. Krachtens besluit van de synode zijn alle acta betreffende de classis geroyeerd. Ds. Sceperus heeft verklaard dat hij zich inzake zijn geschrift houdt aan het synodebesluit in deze. De classis berust in de royering van de acta.

6. [ZIE:53.3]
Rapport ds. Gibbo:
- de zaak is niet op de afgesproken tijd afgedaan (begrafenis Frederik Hendrik);
- betaling is in het vooruitzicht gesteld.

7. [ZIE:synode te Buren (1646) nr. 20]
Een brief is ingekomen van de classis van Delft en Delfland met verzoek om gelden over te maken voor de te bouwen kerk te Leidschendam, zoals is overeengekomen op de laatstgehouden synode te Buren. De classis beveelt deze zaak aan bij haar leden.

8. Montserae wordt in aanbeveling gehouden bij de leden.

9. De gravamina voor de aanstaande synode moeten voor de volgende vergadering gereed zijn.

10. Ds. Kronius heeft nog enkele vorderingen op de classis. Betaling zal plaatsvinden na onderzoek.

11. Ds. Justus a Velden maakt bekend dat hij zijn functie als quaestor wil neerleggen. Op verzoek van de vergadering blijft hij aan, maar wel op voorwaarde dat hij meer medewerking krijgt.

12. Ds. Clockius (Nieuwerkerk) vraagt of iemand die in het verleden een doodslag heeft begaan en nadat hij zich verzoend heeft met de nabestaanden nu tot het avondmaal mag worden toegelaten. De classis spreekt uit dat hij nog eenmaal geweigerd moet worden.

13. Ds. Heymenberch verzoekt om goedkeuring achteraf van het beroep dat Bergambacht in 1643 op hem heeft uitgebracht. De classis willigt het verzoek in.
Sluiting.
Volgende vergadering te Ouderkerk.

55 [g] 2 juli 1647 Ouderkerk (blz. 169v-172v)

0. Opening.
Volgens de orde treden in functie: ds. de Goy - praeses; ds. Corn. Banius - assessor; ds. Samuel Guldemont - scriba.
Zes leden zijn afwezig.

1. [ZIE:54.2]
Lezing van de acta van de voorgaande classis.
Ds. Sceperus blijft bij zijn weigering de synodale gelden te betalen. Ds. Sceperus is absent, hij zal in de aanstaande vergadering worden gehoord.

2. [ZIE:54.3]
Wordt aangehouden.

3. [ZIE:54.4]
Wat betreft de vrijkoping van de man die in Turkije gevangen zit: enkele leden houden die zaak in aanbeveling.

4. [ZIE:54.6]
De drost van Vianen heeft ds. Gibbo toegezegd dat de predikanten uit die plaats in deze vergadering het verschuldigde

COPYRIGHT SAMH

bedrag zouden afdragen; maar de leden van Vianen zijn niet aanwezig.
De classis besluit dat zolang er geen betaling heeft plaatsgevonden er aan de leden van Vianen geen zitting meer wordt verleend in de vergadering.

5. [ZIE:54.7]
Rapport: enkele gemeenten blijven in gebreke.

6. Monseratus blijft in aanbeveling.

7. Ds. Ketelius en de schout van Moordrecht vragen om financiële steun voor renovatie van hun kerkgebouw. De classis zal hun zaak aanbevelen bij de synode en ook bij de correspondenten van andere synoden.

8. Rapport van kerkvisitatoren; zij stellen twee kwesties aan de orde:
1. in sommige gemeenten wordt maar eenmaal per zondag gepreekt;
2. de kerkenraad van Stolwijk wenst dat ds. Snoeckius emeritaat neemt; deze stemt daar nu zelf mee in op voorwaarde dat hij niet zelf zijn huishuur hoeft te betalen (de kerkenraad heeft beloofd daarvoor te zorgen) en dat de Staten hem een traktement als emeritus toestaan.
De classis besluit:
ad 1. het hele jaar door moet in elke gemeente tenminste tweemaal per zondag worden gepreekt;
ad 2. een regeling voor de huishuur is reeds met het gerecht van Stolwijk getroffen; er wordt een commissie ingesteld om een regeling te treffen inzake het traktement.
Nieuwe kerkvisitatoren zijn ds. Josua Sanderus (Schoonhoven) en Julius Aysonius (Lexmond).

9. Ds. Velthusius (Ouderkerk) verzoekt de classis om aan alle tot haar ressort behorende gemeenten als verplichtend voor te schrijven, dat de diakenen de gelden die zij 's zondags inzamelen ook onmiddellijk na de dienst tellen. Dit met het oog op een onwillige diaken in Ouderkerk.
De classis antwoordt hieromtrent geen algemene regel te kunnen stellen, maar acht de voorgestelde handelwijze wel noodzakelijk.

10. Kandidaat Jacobus Proëlius (inwonend bij zijn broer te Gouda) wordt als proponent door de classis aangenomen.

11. De gravamina voor de aanstaande synode worden gelezen en de classis neemt de volgende besluiten.
Gravamen 1. Het komt met regelmaat voor dat er wordt gefraudeerd bij de aantekening van het huwelijk (huwelijkssluiting tussen naaste bloedverwanten). Classisbesluit: de synode moet bij de Staten op maatregelen aandringen.
Gravamen 2. Het is een misstand dat de provincies Zeeland en Utrecht uitsluitend aldaar wonende proponenten in het ambt van predikant willen bevestigen, terwijl andere provincies, zoals Holland, daarin ruimer handelen. Classisbesluit: de synode wordt gevraagd een onderzoek in te stellen en indien nodig te bevorderen dat de provincies in deze gelijkelijk handelen.
Gravamen 3. Het is een misstand dat de praeparatoire examens afgenomen in Zuid-Holland niet gelden in de andere provincies. Classisbesluit: als boven (ad 2).
Gravamen 4. De Staten beijveren zich in enkele delen van de Unie te weinig om de activiteiten van de rooms-katholieken in te perken. De synode moet er bij de Staten op aandringen om maatregelen te nemen, vooral ook met het oog op de aanstaande vrede. Classisbesluit: akkoord. Gravamen 5. Het is nodig om wekelijks biddagen te houden in verband met de vredesonderhandelingen, zoals dit ook in andere provincies plaatsvindt.
Classisbesluit: de afgevaardigden naar de synode zullen handelen naar bevind van

COPYRIGHT SAMH

zaken.
Gravamen 6. De synode moet nieuwe middelen beramen om rooms-katholieken te weren uit functies bij de magistraat en bij het gerecht. Classisbesluit: akkoord.
Gravamen 7. Nu de vrede aanstaande is, moet met grote ernst worden vastgehouden aan de besluiten van de Nationale Synode 1618-1619 en aan de plakkaten die sindsdien zijn uitgevaardigd. Classisbesluit: akkoord.
Gravamen 8. Oude gravamina dienen nog te worden behandeld, inzonderheid het gravamen dat betrekking heeft op de verhoging van de predikantstraktementen. Classisbesluit: akkoord.

12. Ds. Timmerman vraagt hoe hij moet handelen in de zaak van een oude man uit een andere gemeente die al verscheidene malen ouderling is geweest, maar onlangs heeft vernomen dat hij als kind nooit is gedoopt, en nu de wens te kennen heeft gegeven door hem te worden gedoopt. De classis antwoordt dat eerst moet worden onderzocht of hij inderdaad nooit is gedoopt.

13. [ZIE:49.4]
De attestatie voor ds. Backerus zal worden opgesteld en na goedkeuring door de classis worden afgegeven.

14. Aanstelling van afgevaardigden naar de synode (lijst ingelast).

15. Ds. Mullerus blijft bij de leden van de classis in aanbeveling.

16. In de acta van de synode zal worden opgenomen dat ds. Rutgerus Clock is overleden. Tevens zullen de namen van de nieuw ingekomen predikanten worden ingeschreven.
Aanstelling van nieuwe kerkvisitatoren.
Sluiting.
Volgende vergadering zal worden gehouden te Gouda.

---

56 [g] 27 augustus 1647 Gouda (blz. 172v-173v)

0. Opening.
Volgens de orde treden in functie: ds. Heymenbergh - praeses; ds. Justus a Velde - assessor; ds. Jos. Sanderus - sriba.
Zes leden zijn absent.

1. Martinus Lydius, zoon van wijlen ds. Joh. Lydius, verzoekt door de classis als proponent te worden aangenomen en het praeparatoir examen te mogen afleggen.
De classis neemt kennis van zijn testimonia en treft voorbereidingen.

2. [ZIE:55.1]
Er wordt een schikking getroffen inzake betaling van gelden door ds. Sceperus.

3. [ZIE:55.4]
De predikanten van Vianen zeggen niet op de hoogte te zijn van het verbod om zonder betaling nog zitting te nemen in de vergadering; zij laten overigens weten dat de gelden in Vianen gereed liggen om te worden afgehaald. Er wordt een commissie ingesteld.
Betaling aan de weduwe van ds. Joh. Vogelsang kan plaatsvinden als de gelden binnen zijn.

4. Vermelding van bijdragen van de leden van de classis voor de nieuwbouw van de kerk te Leidschendam blijkens stukken die ds. Oosterwijk (Delft) op de synode van Dordrecht (8 juli 1647) heeft overgelegd (lijst ingelast). Oudewater, Haastrecht en Vianen zijn nog een bijdrage verschuldigd.
Aanbeveling van de bouw van de kerk te Ammerstol bij de leden.

COPYRIGHT SAMH

5. [ZIE:55.8]
Twee leden van de kerkenraad van Stolwijk verzoeken om emeritaat voor ds. Snoeckius teneinde een nieuwe predikant te kunnen beroepen. Afgevaardigden in deze zaak worden opnieuw belast zich hiermee bezig te houden.

6. [ZIE:synode Dordrecht nrs. 15 en 23]
Oprichting van de hogeschool te Herborn (D) blijft in aanbeveling bij de leden. Gelden hiervoor en voor Frankenthal worden op de volgende vergadering ingewacht.
Sluiting.
Volgende vergadering te Gouda, 1 oktober 1647.

---

57 [g] 1 oktober 1647 Gouda (blz. 174r)

0. Opening.
Volgens de orde treden in functie: ds. Cornelius Molswijck - praeses; ds. Johannes Timmerman - assessor; ds. Julius Ays. Huisinga - scriba. Vijf leden zijn absent.

1. [ZIE:56.1]
Martinus Lydius was niet in de gelegenheid om nu het praeparatoir examen af te leggen. De classis besluit een buitengewone vergadering te beleggen.

2. Zie vergadering 27 augustus 1647 nr. 3.

COPYRIGHT SAMH